

LUD (6710) *sb m*

sg *N* lud (1504). ◇ *G* ludu (1857), luda (6); -a *BielRozm*, *GórnRozm*; -u : -a *PatKaz I* (1:1), *PatKaz III* (2:2), *Calep* (12:1). ◇ *D* ludowi (351), ludu (241); -owi *KromRozm I*, *MurzNT* (2), *KromRozm III*, *Diar*, *BibRadz* (61), *Prot*, *SarnUzn* (2), *RejAp* (5), *RejZwierc* (8), *RejPosRozpr*, *BudBib* (42), *HistHel*, *BudNT* (8), *CzechRozm* (19), *StryjKron*, *CzechEp* (8), *NiemObr* (6) *ReszList*, *KmitaPsal*, *GórnTroas*, *LatHar* (10), *SiebRozmyśl*, *PowodPr* (12), *PudłDydo*; -u *OpecŻyw* (10), *PatKaz III*, *TarDuch* (2), *BielŻyw* (5), *MiechGlab* (2), *WróbŻolt* (14), *HistAl*, *Leop* (62), *OrzRozm*, *OrzQuin*, *HistRzym* (2), *RejPosWstaw*, *MycPrz*, *KochSz*, *GrabowSet*, *StarKaz* (2), *GosłCast*; -owi : -u *RejPs* (9:1), *LubPs* (21:9), *KrowObr* (4:3), *BielKron* (2:73), *Mącz* (1:7), *RejPos* (49:2), *BiałKat* (3:1), *KuczbKat* (1:1), *BielSpr* (1:2), *WujJud* (2:6), *WujJudConf* (6:1), *PaprpPan* (2:2), *ModrzBaz* (7:1), *KochPs* (2:4), *SkarŻyw* (8:7), *ArtKanc* (3:4), *WujNT* (27:1), *SkarKazSej* (8:7). ◇ *A* lud (1741). ◇ *I* ludem (860); -em (49), -ém (1), -ęm (1), -(e)m (810); -ém *MurzHist*; -em : -ęm *MurzNT* (3:1). ◇ *L* ludu (75), ludzie (17); -u *Diar* (2), *LubPs* (3), *GroicPorz*, *KrowObr*, *Leop* (24), *BibRadz* (3), *BielKron* (17), *Prot*, *BielSpr* (2), *BudBib* (4), *HistHel*, *MycPrz*, *BudNT* (3), *ModrzBaz*, *StryjKron*, *ArtKanc*, *GrabowSet*, *WujNT*, *SarnStat*, *SkarKazSej*; -e *BiałKaz*, *CzechRozm* (6), *KochPs*, *CzechEp*, *PowodPr* (5); -u : -e *WróbŻolt* (2;1), *RejPos* (1:1), *SkarŻyw* (2:1). ◇ *V* ludu (39), ludzie (10); -u *BielŻyw*, *WróbŻolt* (2), *RejPs*, *KrowObr* (3), *Leop* (9), *BibRadz* (7), *BielKron*, *BudBib* (4), *ArtKanc* (8), *GrabowSet*, *LatHar*, *WujNT*; -e *LubPs*, *RejAp* (2), *RejPos*, *PowodPr* (6). ◇ *pl G* lud(o)w (6). ◇ *A* ludy (2).

Składnia orzeczenia typu: lud był (1067), *lud*, *byli* (67); *byli Diar*; *był* : *byli: OpecŻyw* (23:3), *MiechGlab* (9:2), *WróbŻolt* (27:1), *HistAl* (11:2), *BielKron* (215:27), *LubPs* (22:4), *Leop* (112:2), *BibRadz* (136:5), *Mącz* (8:1), *SienLek* (3:1), *HistRzym* (1:1), *RejPos* (18:2), *BielSpr* (15:2), *BudBib* (78:5), *SkarJedn* (1:2), *SkarŻyw* (84:3), *StryjKron* (3:2), *GrabowSet* (9:1).

Składnia zdania względnego typu: lud, który był (264), *lud ktorzy byli* (38); *lud co był* (3), *lud co byli* (1); *lud ktore wiodł* (6), *lud ktorzych wiodł* (5); *ktorzy byli MiechGlab*, *WróbŻolt*, *HistAl* (2), *LubPs* (3), *Leop*, *BibRadz* (5), *BielKron* (13), *Mącz* (4), *RejZwierc*, *BudBib* (5), *SkarJedn*, *ArtKanc*; *co był LubPs*, *BibRadz*, *BielKron*; *co byli LubPs*; *ktore wiodł Leop*, *BielKron* (4), *BielSpr*; *ktorzych wiodł BielKron* (3), *Mącz*, *KochPs*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII iv.

1. *Ludzie; gens BartBydgc, Mącz, Calag, Vulg; populus Mymer¹, Mącz, Calag, Vulg; generatio Vulg; natio Mącz; plebs Vulg* (6698) : Poglądál tedy Iozeff na obłubienicę fwą milą częšto/ a widzątż ią brzemienną/ wzdychál [...] a fñadz ij oczy od niey odwrátżál/ bo niéktoreé podezrzenijé (iako iest między ludem) na nią miál. *OpecŻyw* 13v, 51, 115; *HistJóz* E4v; *TarDuch* A4, B7; *MiechGlab* 57; iż miał [Jezus] dobrą radę y naukę ludu dawać/ y owocz też wielki czynić. *WróbŻolt* B; Ale wiedzcie iż pan bog telko iest w rodzaju ludu fprawiedliwego [*in generatione iufta*] (á nie w was) *WróbŻolt* 13/6, 16/13, H3v, L4v, P8v, Q3 (16); *RejPs* 94, 225v; Ieden iest Lud fñamięniti Drugy przy inem [!] pofpolity. Iest też zafię fñan niektory Wymýflony nad fñan boży. Są rozliczny zakonniczy I ktorzy fą przytem infzy. *RejKup* b2v, b7v, Fv, P; *MurzHist* E2; *MurzNT* 163v *marg*; *BielKom* B4; *GliczKsiqż* B4; Vłtyfzże Pánye ty moy głos nabożny/ Ná proźbę moyę okaźże fie groźny/ Ná lud nyepobożny. *LubPs* ee2v, E2, I, L4v, Sv *marg*, T5 (13); *KrowObr* C2v, 123v; *BibRadz Deut* 5/2, 2.Reg 10/24,

Ps 74/18, *Prov* 14/34, *Is* 5/26, *Act* 19/26; Nalazłzy go [Saula] poftawili w pośrzodku ludu/ á był nád iny lud wzroftem wyfoki *BielKron* 64; chodzili po rozmaitych kráinach/ każąc y nawracáiąc lud fprofný ná krześciánfká wiárę *BielKron* 143; [Cesarz] ciągnął ku Páryżowi/ gdzie iuż z Luteciey co zacnieyfzy lud vciekl [...] thylko lud vbogi zoftal *BielKron* 223; A ták tym miefzánim ludzi z opakowan ieft wftytek fwiát ludem roznym. *BielKron* 335v, 9v, 42, 44v, 56, 83v (35); *GrzegRóżn* N3v; Populus in plurali, Ludzie, lud. *Mącz* 312b, 41b, 60b [2 r.], 81c, 176a (12), *Prot* C4v; Ná Wfi/ máło ludzi cudnych/ dla grubych pokármow/ á ciężkiey prace. W mieściech/ Lud cudnieyfzy/ iz rofkofzniey żywą *SienLek* 30v; *RejPos* 9v, 13v, 14v, 15, 24 (15); *BiałKat* 13v; Przymawiáiąc obiemá [doktorowi i aptekarzowi] iz bábami ftoia/ Co im Báby przyniofá tym lud chory goiá. *BielSat* B3v [idem *BielRozm* 13]; Iefzczebych fzlá do Litwy/ iefli twoiá rádá/ Wfzák ieft w lud dobrze można/ tá náfza fáiádá. *BielSat* G3; *GrzegŚm* 10; *WujJudConf* 242; *RejPosWstaw* 22, [143²]; *BudBib Iudic* 8/5, *Ier* 6/22; *HistHel* C; ále ná ten czás inákfzy lud był/ iz nie byłá táká wzgárdá y pychá/ iákom wfyzey dołożył. *MycPrz* II C4, I C3v; ; *PaprPan* B, Ff4; Tráfiło fię w temże mieście/ gdzie był rozmaitego ludu z iazd [!] że Sláchcicá/ ktorego gárdło dáleko drozey fzácuia/ Sláchcic zábił *ModrzBaz* 31, 3v, 46, 48, 135v, 144v; *SkarJedn* 265, 318; *KochPs* 10, 62, 100, 124, 189, 190; Zátym iego wyznánim/ wiele fię ludu do Kościoła Bożego przywrociło. *SkarŻyw* 58, 20, 26, 70 [2 r.], 231 (24); *BielSen* 9, 13; *ArtKanc* E3v, K11; *BielRozm* 13; *Calep* 217a, 256a, 822a, 822b [3 r.]; *GrabowSet* A2v, B3v, C2v, N4, S2 (11); *WyprPl* A3v; *LatHar* 168 [2 r.], 539; *JanNKar* G; *WujNT Act* 6/8, 10/42, 14/12; *SiebRozmyśl* H3; iz czáfu pokoiu/ będzie także wiele ludu/ á wftyfcy fie náiedzą/ nápiią: y iefzcze do vprzedánia zbędzie *PowodPr* 62, 8, 10; *GosłCast* 35; *PaxLiz* D; *KlonWor* 48.

cum nm (5): a zboze kthore bylo po gymnam tho wfithko popalily y wfzietho ym spoddanich o trzi ftha lyvdv y kv themv fzyła ych pobytho *LibLeg* 10/58v; *MurzHist* D2; tylko ku wywożeniu ziemię przez dwa miefiącá/ potrzebowała [wieża] ludu dziefięć tyfięcy *BielKron* 268, 364v; *BudBib Ps* 3/6[7].

W porównaniach (2): [Turcy i Tatarowie] wielką fzkodę tákież okrucieństwo w Rułkich y w Podolfkich ziemiach vczynili tak iz lud leżał pobity po ślaku iáko fnope *BielKron* 399v; Abowiem iáko bogáctwá nieuftáwiczne fą/ thák też odmienny lud ledá s przyczyny pocżyna w nienawiści mieć/ ty ktore máło przed tym práwie pod niebo chwałámi fwymi wynosił. *RejPosWstaw* [41⁴]v.

W charakterystycznych połączeniach: lud chory (2), cnotliwy (2), dobry (3), fałszywy, głupi (3), grzeszny (4), hardy, inszy (inakszy) (2), jadowity, łakomy, nieczysty, niepobożny (2), niewdzięczny (2), niestworny, niewierny (2), niewstydlivy, niezliczony (2), pokorny, powolny, przekłety (2), pyszny, robotny, rozmaity (2), różny, sprawiedliwy, sprośny, strapiony, straszliwy, swowolny (3), szalony (3), szczęśliwy, szpetny, śmierdzący, wszel(a)ki (4), wszeteczny (2), złorzeczny, złościwy (złościwy) (6), złośny, zły (5); ostatek ludu (2), wiele (16).

Przysłowie: [mowił Demokrytus] ieden człowiek ieft mi zawfzitek lud, á wfzitek lud za iednego. *BielŻyw* 65.

Zwrot: »uczynić (a. mieć) rzecz, mówić, mowa do ludu« = *agere ad populum, habere concionem Mącz*; *concio Calep* [szyk zmienny] (3:1:1): Abowiem nierozumnym ięzykiem do Ludu mówić/ nic innego nie iefth/ iedno prozno fłowá ná wiátr pułzczać *GroicPorz* i2v; *Mącz* 6a, 53c; *Calep* 232b, 822a.

Wyrażenia: »bez ludu wielkiego« = *bez wielu świadków* (1): y znowił się [Judasz] z arcykápłany/ y z vrzędnikami/ iákoby go im wydał. [...] y szukał pogody na wydanie iego/ bez ludu wielkiego. *LatHar* 716.

»celniejszy lud« (1): pięćdziesiąt tysięcy z poópolite⁸⁰ człeká/ á siedmdziesiąt mężow/ z ludu celnieyższego/ nagle poumieráło *LatHar* 245.

»ciżba (a. moc, a. zastępy itp.) ludu« = *tłum* (8): *OpecŻyw* 71v; *RejPos* 220v; Nie złąknę się dziełięci tysięcy ludu (*marg*) wł. ćmy ludu/ iefli cmá znaczy dziełięć tysięcy. (-) ktorzy w około záfádziłi się na mię. *BudBib Ps* 3/6 [7]; Ciżba ludu ze włzech łtron/ ze y dáchy łmiał *StryjWjaz* C3v; Bog włzechmogący niechayći błogofłáwi/ ábyś vroł y rozmnożył się na tłumy ludow. *SkarŻyw* 346; tám tumult ludzi zębomá zgrzytájących: tám moc ludu niezliczona/ rządu nie máiąca. *LatHar* 151, 100, [537].

»lud dworski« (1): Nárzeka iefzcze tenże Doktor S. ná bučný lud dworfki/ y wolnością wyniofły sláchecki/ y ná infze im podobne/ (á może kupce/ przekupnie/ y rzemiełniki przydác) iż w poópolitey rozmowie/ rzadko w brod idá *PowodPr* 48.

»lud kupiecki, kupiectwa« (1:1): Wfłyfłkie okręty morfkie/ y żeglarze ich/ byli w ludu kupiectwa twoiego [*in populo negotiationis tuae*] *Leop Ez* 27/9; Závycięcie obyvátele Máchthelzu/ bo wysięczon wfzytek lud kupiecki/ wysięczeni fą wfzytcy ktorzy nošili šrebro [*quia succisus est omnis populus Chenahan, succisi sunt omnes ferentes argentum*]. *BudBib Soph* 1/11.

»lud nawracający« [*o kapłanach*] (1): A s tey przyczyny fludzy flowá Bożego bywáią názywáni zbáwicielmi: zowá ie lud náwrócájący *RejRozpr* b3v.

»lud nieludzki« (1): Miedzy zbóycy (niełtetyż) iefł miełzkánié moię/ Miedzy ludem nieludzkim trawię látá fwoie *KochPs* 187.

»lud potomny, na potym stworzony, przyszły« [*szyk zmienny*] (2:1:1): *LubPs* X3v; *KwiatKsiąż* G2; Ty rzeczy niech pińáne będą w infzym narodzie: á lud potómny stego będzie páná Bogá chwalił. *BiałKat* 33v; Podam domy wálze ludowi przyfzłemu [*Tradam domos vestras populo venienti*]/ ktorzy choćiafz o mnie słyfzeć nie będą/ vwierzá *BudBib 4.Esdr* 1/35.

»przed oblicznością ludu« (1): A obietnice flubow moich wypełnię iemu przed oblicznością wfłelyákiego ludu *RejPs* 171v.

»przed (wszy(s)tkim) ludem« = *jawnie, publicznie* (7): iákoby się miał nazaiutrz nauki fwoiei przed wfzyłtkiem ludem odprzyšiac *MurzHist* Dv, N2v; *KrowObr* 45; A on Kácermiftr przed wfzytkim ludem zarzekł się niewierności fwey. *SkarŻyw* 545, 89; *SiebRozmyśl* Gv; Tyś mi się w żywoćie matki pokłonił [...] á ia teraz ćiebie też ćzić chcę. nie ták iákoby ty táiemnie y w mátce: ále przed wfzytkim ludem iáwnie. *SkarKaz* 515a.

»starodawny lud« (1): A iákoby wielką powšciągłiwość bywála v ftárodawnego ludu [*veteri populo*] ná woynách/ vczy nas tego przykád Vryafzá Heteyczyká *ModrzBaz* 113v.

»lud szczebietliwy, szczebietny« [*o plotkarzach*] (2:1): Niechże lud fczebietliwy oczy wytráfczoné Obráca ná w márnošćiach rzeczy ofádzoné. *GosłCast* 10; Alboś co tákiego Słyfzáłá przeciw tobie z ludu fczebietného Szemránie iákíe? *GosłCast* 22, 32.

»lud sláchecki« (1): *PowodPr* 48 cf »lud dworski«.

»lud (wszego a. tego) świata, ziemski, ziemie« = *universus a. omnis populus terrae PolAnt* [szyk zmienny] (4:3:1): *MurzNT* 56; *KrowObr* 5v; iż fię lud wŷzythek źiemŷki wefelił trąbiąc w trąby *BibRadz* 2.Par 23/13; *RejPos* 115v, 129v; *BudBib Ez* 45/16, 22; Oczy też moje widzą/ to zbáwienie twoie/ Ktorés ípráwił przed ludem wŷzého ŷwiátá tego *SiebRozmysł* Gv.

»tysiáce ludu« = *tlum; milia populi Vulg, PolAni* (5): *TarDuch* D7v; *LubPs* B2v; Nie będzie mię ftrách tyfiácow ludu obtacáiácych mię powŷtań thylko Pánie Boże moy á zbaw mię. *Leop Ps* 3/7; *BudBib Ps* 3/6 [7]; *ArtKanc* Q.

»wielki lud« [szyk 4:3] (7): *BielKron* 317v, 333, 434v; Nie ludem tedy wielkim to fie ítawa/ ále wolá y mocá Bożá. *CzechRozm* 255v; GDy poznał iż iuz nie mogł álchimiá íproŷtác/ Aby z zyemie fwey był mogł wielki lud wychwoŷtác/ Vdał fie ná lekki chleb y Doktorem zoŷtał *PaprPan* Hh5; Bo wodá lud znáczy wedla onego piŷmá/ wielkie wody wielki lud fá. *SkarJedn* 318; *LatHar* 716.

»wielkoŷć ludu« (2): Zbor krzeŷciański będzie fię wefelił z thego iż vzrzy wielkoŷć ludu ktori będzie pokropion wodá krztu ŷwiętego. *WróbŻoŷt* Vv; *BibRadz Mich* 5/8.

»wszy(s)tek (a. wszyciek), *wszen lud« = *omnis populus HistAl, Vulg, PolAnt; cunctus populus Modrz; omnis plebs Vulg; universus populus PolAnt* [szyk 18:5] (19:4): *BierEz* G2v; *OpecŻyw* 5v; *BielŻyw* 65 [2 r.]; aby męka twoia y ŷmierc była pożyteczna ludu wŷzytkiemu. *WróbŻoŷt* G2; *RejPs* 149; *HistAl* G4v; *KrowObr* 5v; *BibRadz* 2.Par 23/13; [*Pan Bóg*] rofkazał źwirzętom powŷtác [...] y powŷtály á pŷodzily fie po wŷzytkim ŷwiecie [...] áby potym były ku pożytku wŷzemu ludu *BielKron* 1, 10v, 199v; *HistRzym* 99v; *BudBib Ez* 45/16, 22; *ModrzBaz* 40 [2 r.]; *SkarŻyw* 441, 532; Rácźże ŷię k temu przyczynić/ á lud wŷzyftek ze ŷnu pobudźić/ rácz im ŷwiátłoŷć prawdy ziáwić *ArtKanc* K13; Ktorzy idá do Rzymá/ powiedźcie te cudá/ Iż iuz kámiemie woła do wŷzyfkiego ludá. *BielRozm* 2; *WujNT Act* 2/47, 3/9; *SkarKazSej* 670a.

»[kto] z ludu« (2): Wdzień iego zumieią fię naypodleyŷŷy z ludu [*in die eius stupebupt novissimi*] a co czelnieyŷze ogárnie ftrách. *Leop lob* 18/20; [szkodliwy pień z drogi] zrzucić go áni zepchnáć żaden inŷy z ludu nie moźe/ okrom oŷoby W.K. zacnoŷci. *LeszczRzecz* A5v.

»zgromadzenie (a. zebranie) ludu; lud (będzie) zebrany (a. zgromadzony); zebrać (a. zgromadzić) lud« [*gentem congregare HistAl; populus collectus PolAnt*] [szyk zmienny] (5;5;4): *RejPs* 149; *HistAl* F7; *BibRadz Ez* 38/12; ítáďze fie iáwnie okaźe/ iż thák ten lud wielce zebrány/ niemogł być iednego narodu álbo ięzyká *BielKron* 337, 317v, 333, 434v; *Convocare populum in tribus, Zezwác/ zgromadzić lud do bractw. Mącz* 504d; *RejPos* 115v; *BudBib Ez* 38/11[12]; *CzechRozm* 121; *Celebritas – Wielkie liudu zgromadzenie. Calep* 177a, 231b, 232b.

Szereg: »ziemia i lud« (1): On ŷam zmiŷowánem ŷwoim ípráwi to beŷpiecznie/ Iż zyemiá y lud w pokoiu będye wiekom wiecznie. *LubPs* gg6.

W przen (2) : A ták nábudował [*Antychryŷt*] Koŷciołow Káplic/ Ołtharzow/ ná káďdym mieyŷcu/ [...] doiać thák głupi á zniewolony lud/ y thym Czyŷcem wyczyŷciáiać/ obory/ mieŷzki/ y kálety vbogich ludkow *Grzegŷm* A4v.

Wyraźenie: »dwoj lud« = *poganie i Żydzi przez ŷmierć Chrystusa zjednoczeni w nim tj. w jego Koŷciele* (1): wy ktorzyŷcie niekiedy byli dáleko/ ítáliŷcie fie bliŷko przez krew Chryŷtuŷowá. Abowiem on iefť pokoiem náŷŷym/ ktory vcźynił z obu iedno/ [...] odiyŷzy nieprzyiaźń ciálem ŷwoim/ zakon

fiącego przykazania wstąpił/ aby dwoy lud zbudował w łamym łobie [ut duos condat in semetipso] za iednego nowego człowieka/ wczyniwszy pokoy: a żeby z Bogiem pojednał obu w iednym cieie przez krzyż/ zamordowawsz nieprzyiaźń w łamym łobie. *Leop Eph 2/15*.

Przen (1) :

Wyrażenie: »lud wiekuisty« = zmarli (1): stąrgną cie z temi którzy z łtępuią do ieźiorá do ludu wielkuiłtego [ad populum sempiternum] *Leop Ez 26/20*.

α. *Tłum; vulgus Modrz; populus, turba Vulg (91) :* W ten czas lud niewymowny z iego miłością tam był tzo ł njim łfedł. *OpecŻyw 44v, 77v; Leop Act 17/5; KochZuz A5;* Ale gdy przed kwápieniem wielkim zádał łobie ránę nie záraz łzkodliwą/ gdy łie iuż lud wrywał we drzwi/ wbiegłszy łmiele ná mur/ meźnie z gory łkoczył miedzy onę wielkość. *BibRadz 2.Mach 14/43, 14/45; Mącz 258c, 446b; BudBib Ez 26/7, 2.Mach 14/43, 45, 46; StryjWjaz B2; ModrzBaz 20;* ledwie go [biskupa Padewskiego] meźni niektorzy prowadząc/ mogli obronić od ludu/ ktory łie łukniey iego dotykáć chciał/ y włumić go mógł. *SkarŻyw 545, 41, 69, 372, 436, 487 (12); Calep 1093b; WujNT Mar 8/2, Act 5/26*.

W charakterystycznych połączeniach: lud gniewem zruszony, nadęty, niewymowny.

Frazy: »lud biegł (a. zbiegł się), płynął; lud biejący« = *populus currens Vulg [szyk zmienny] (2:1;1): Leop 4.Reg 11/13;* Cechy łie łzykowały w łwoiey łpráwie káždy/ A lud ze włzech łtron płynął do Kráková záwždy. *StryjWjaz B2; SkarŻyw 293;* Iákóz hnet/ ku mogile pełné łzły zagony/ Y od morzá/ y z inąd biegł lud z káždéy łtrony *GórnTroas 72*.

»lud się cisnął« (4): Matka prziniém blizu ijdz niemogła/ bo lud wielki za njim łie cińał *OpecŻyw 136, 44v;* przetoż kazał [papież] miotáć złoto y łrebro/ [...] ále lud opuściłszy pieniádze/ cińęli łie włzyłcy ku ciáłu łwiętego Alekłzego. *HistRzym 126v; SkarŻyw 596*.

»rozchodził się lud« (1): A kyedy łie iuż rozchodził on lud ku obiádu/ Zuzánná teź miáła łwoię przechádzkę po łádu. *KochZuz A2v*.

»lud się wali« (1): Poźrzał potym po poloch áno łie lud wáli/ Stárzy/ młodzi/ bogacze/ wielcy/ teź y máli. *RejWiz 82*.

»zebrał się wielki lud« (2): Zebrał łie wielki lud pátrzyć ná tę łławną á wielką krotofilę. *BielKron 101v, 180*.

Zwroty: »ułmierzyć (a. ułpokoić) lud« = *reprimere turbam PolAnt [szyk zmienny] (3):* Thedy piáarz włmierzyłszy lud rzekł *BibRadz Act 19/35; BielKron 101;* Compescere tumentes populos, Ułmierzić nádęty lud. *Mącz 282d*.

»ludu wydać« (1): [Aleksander] rołkazał mu włzythki vdy łprzerzezać, á nos iemu wřazawłszy ołzpeciłszy go [Calistenesa] ludu wydał *BielŻyw 106*.

Wyrażenia: »gęsty lud« (1): A a więc pánu dzięki będę oddawał/ Y iego chwałę w gęłtym łudzie wřznawał *KochPs 169*.

»gwałt ludu« = *vis populi Vulg (1):* A gdy był v włchodu/ przydáło łie iż go [Pawła] práwie niełli żołnierze dla gwałtu onego ludu. Abowiem mnołtwo łudzi łzło zá nim/ wołáiąc: Strać go. *WujNT Act 21/35*.

»lud przechodzący« (1): niedbál nitz ná káranijé ludu przechodzące⁸⁰ *OpecŻyw [61]v*.

»szemranie ludu; lud szemrał« (1;1): wołaniem y szemranim ludu zátłumić chciał słowá prawdy *SkarŻyw* 372, [197].

»lud wielki« = *turba multa PolAnt* [szyk 7:7] (14): A cij niemogli sie docifnatz do iezufa dlá ludu wielkiego *OpecŻyw* 43, 24; *BibRadz Act* 11/26; *BielKron* 8v, 101v, 180, 239v, 342v; *KochPs* 177; Wielki lud ná kazaniu słwym miewał; ták ifz dla cífzby kázálnicę zá nim nošić/ á tám iá stáwiác gdzieby wčísniony niebył/ mušiano. *SkarŻyw* 372, *przedm* A3, s. 293, 309, 320.

»wielkość ludu, ludow« = *turba Calep* [szyk 23:1] (23:1): Alexander przybližiájac sie do onego miáfhá á widząc wielkość ludu w odzieniu białym [...] przykazał wšytk[i]m słwym stánac *HistAl* C2; bali sie przez on mošt przešć/ áby sie łańcuchy nie połamáy/ będąc obciążone wielkością ludu. *HistAl* E3v, Av, B5, C6v, D4, D5v (10); myála mu [*Piotrowi*] thež zwyerzoná być nyezliczoná wyelkość ludow. *KromRozm III* N; *GroicPorz* ppv; Biáda wielkości ludu rozmáitego [*Vae multitudini populorum multorum*] ktorzy huczú iáko szum morški *BibRadz Ez* 17/12, *Luc* 5/18 [19]; *BielKron* 7, 159, 254v; A gdy dla wielkości ludu nie moglá [*matka*] przyšć ku niemu/ záwoálaá głósem wielkim *HistRzym* 125v, 126; *RejPos* 198; *BietSpr* 53v; *Calep* 1093b; *WujNT* 193; *SkarKazSej* 657b.

»wszy(s)tek lud« (2): Wiedzyoná tedy załobliwie krolewná Polixená ná ofiarę dla wšpokoienia wíatrow/ gdzye iey wšytek lud z obu stron płakał. *BielKron* 60; *SkarŻyw* 89.

»(z)giełk ludu« (3): Gdy sie tam przybližali/ panna dóstoyná slyšfatz gelk ludu wielkiego/ [*wzięła na ręce synaczka*] *OpecŻyw* 24, [61]v; Vlyšfawšly Atália zgiełk ludu biežącego [*audivit Athalia vocem populi currentis*] wešlá miedzy tłušczú do košcioła Páńskiego *Leop* 4.*Reg* 11/13.

Szereg: »tlušcza (abo tłum) abo (a) lud« [szyk zmienny] (2); *RejPos* 68; Turba, wolałem przełóżyć po stáropolšku Rzešza/ á niželi tlušcza/ ábo tłum/ ábo lud. *WujNT* *przedm* 22.

a. Plemię, naród, społeczeństwo, także obywatele, poddani, mieszkańcy jakiegoś państwa, miasta itp. (w odróżnieniu od jego władców, przełożonych); *populus Mymer*¹, *Mącz*, *Modrz*, *Calag*, *Calep*, *JanStat*, *PolAnt*; *gens BartBydż*, *Mącz*, *Calag*, *Vulg*, *PolAnt*; *natio Mącz* (907) : fklon ucbo maryo [...] abyšz poczác mogła słyna bozego a zapamyátay ludu y do mu twego *PatKaz III* 129v; *Mymer*¹ 12v; *BartBydż* 64; *BielŻyw* 8, 22, 29, 41, 150; [*Tatarzy*] przijechari do Krakowa [...] á gdy tam ludu nie naležli (bo wšytko było pouciekało) tedy košcioły y domy popalili *MiechGlab* 8; Abagařary czo zalud był. *MiechGlab* *6, *ktv*, **4v, 2, 4, 20 (21); *WróbŻošt* 16/13, 34/8, 46/4, cc2, 88/16; *RejPs* 116v, 203v; Ráyce Rzymšcy slyšzac przyšcie Alexandrá bárzo sie przełekli/ zgromádziwšly lud slyžyli podárze Alexandrowi *HistAl* B5v, Dv, D5v, D7v, Ev [2 r.] (15); Boć pánu Kryštufowi Bog oćyec dał dżyedźictwo/ nye yednego człowyeká álbo kyelká/ áni yeden álbo dwoy lud/ ále narody *KromRozm I* F3v; *KromRozm III* G5, O3; *BielKom* A3v; A w ten czás on lud pokornv co w miešcie mem byli [...] S šmiálošciú z miáštá wyšzedšly zá nimi gonili *LubPs* hh4; *Leop Deut* 18/14, 2.*Esdr* 7/4, *Prov* 14/28, 29/2, *Eccli* 41/18 (14); *RejZwierz* 32v, 46, 110v; Tedy oni wžiawšly to co był špráwił Michás y z Káplánem ktorego miał/ przyšzli do Láchis ku ludowi špokoynemu y bešpiecznemu/ á wyšiekli ie mieczem/ y miášto špalili. *BibRadz Iudic* 18/27, *Gen* 14/16, *Deut* 2/10, I 121, *Iudic* 9/45, *Prov* 14/28 (11); nienaydžielz na šwiešcie ludu žadnego/ v ktorego by to słowo Cnotá wažnieyšze było/ nád Polaká *OrzRozm* Lv, K4, Q3v, P4, Vv [2 r.]; Przetho widzimy iž od dwu šet lath tego ludu [*Turkow*] žadny práwie do gruntu nie przełomił iego nieprzyaciel/ chybá mor/ wiatr/ ogień/

głód/ wodá *BielKron* 259v, 40v, 57, 71, 99v [2 r.], 101v (80); *Descriptus populus censu, ordinibus aetatibus*, Rozdzielny lud wedle łtanów dóbr máyętnoáci y dołtoynoáci. *Mącz* 375a, 6a, 8a, 21a, 60b, 115b (21); *OrzQuin* I4, V, Zv; *RejAp* 38, 81v; *HistRzym* 33; *RejPos* 41, 215; *BielSat* M4, M4v, N4v; *KwiatOpis* D; *KuczbKat* 25; Mołkwá/ iełt Lud w obyczáiu innemu Narodu rozny y przeciwny *BielSpr* 66, 57v, 58, 65v [2 r.]; *BudBib Deut* 1/28, 4/33, *Ruth* 2/11, *Is* 34/5; *HistHel* A; *BudNT Act* 18/10; *CzechRozm* 93v [2 r.]; *PaprpPan* G, Gv, Cc3, Dd4; Wiádomy iełt wielu ludziám onego w Práwie wielce bieglego człowieká Gáiułá ártykuł/ iże káždy lud rządzi ię/ ábo práwy pińánemi/ ábo zwyczáyami [*omnes populos legibus aut moribus regi*] zá vřtáwę wziętemi *ModrzBaz* 4v, 15v, 22v [6 r.], 24v, 55, 75 (13); *SkarJedn* 71; *Calag* 542; *KochPs* 25; In fumma/ wřzytkę ziemię pośiadł mieczem/ á wytrácił lud wniesy mieřzkáicy *SkarŻyw* 503, 101, 283, 354, 373, 482 [2 r.] (11); *CzechEp* 30; Biadá/ práwi/ tey iełt Koronie/ w ktorey lud iełt opiły. *WerGość* 266; *BielSjem* 34; *KochPieś* 15; Y przeto nie lámem tylko pińánem práwem lud łádzon byđz ma/ ále mádrości trzebá od Bogá pochodzácey/ która bez cnoty byđz nie może *GórnRozm* Fv; *Paprup* C2, F; *ZawJeft* 5, 48; *Calep* 839b; *Phil* N3 [2 r.], R4, S; *GórnTroas* 21, 24, 53, 59, 71; *GrabowSet* E3v; *OrzJan* 10; *WujNT przedm* 22, *Act* 15/14, s. 519, *Rom* 9/25, s. 60; Práwá różność, ciągnie téz zá łobá rozdwoienié ludu, y rozerwánié ciáłá Korony. *SarnStat* 116, 49, 116 [2 r.], 166, 887; Miáłto ábo Rzeczpołpolita bęđac pełna ludu/ zořtáłá lámá iáko wdowá. *PowodPr* 9, 5, 8, 12, 52, 75 (8); *CzahTr* F3; *GosłCast* 4; *SkarKazSej* 667b [2 r.], 678b, 686a, 686b [2 r.], 690a (10); *KlonWor* 7, 10; *PudłDydo* B4v.

lud czyj [podlegający czyjej władzy] [w tym z zaimkiem: jego (14), moj (7), nasz (5), swoj (52), twój (14), wasz; z przymiotnikiem: cesarski] (94): łtalo łie wywołanije od cefarza Augułta/ aby popińano wřłfytki ludzie/ aby iedenkáždy pośsedł do miałta łwé⁶⁰/ a tam wyznanié vczińil bytz łie z ludu cefarłkiégo. *OpecŻyw* 14v; *BielŻyw* 113, 148, 166; *MiechGlab* 56 [2 r.]; *SeklWyzn* 2v; *RejKup* o3; *HistAl* C7v, F7; *DiarDop* 102 [2 r.]; *GliczKsiąż* H2v; *LubPs* S marg; *RejWiz* 184; *Leop Ex* 8/21, 23, 29, 31, 9/14 (10); *BibRadz Gen* 12/20, 23/11, *Ex* 1/9, *Ez* 30/11, *Eccli* 10/1, 1.Mach 14/21; nic więcey Krolowi náłzemu nieprzyłtoi/ iedno vmiec tym bogáctwem łwym łzáfowác/ á ten lud łwoy chćiwem á gotowem/ ku połłudze łwey Krolewłkiey záwłze mieć. *OrzRozm* N3; [*Lech a Czech*] wezbráli łie z łwym ludem ku zachodnym kráinám *BielKron* 317v, 87v, 119v, 190, 199, 226 (10); Bálák Król Mádyánitów/ wpuścił był niewiáłty ludu łwégo w Tabor Zydowłki *OrzQuin* Ov; Dopiro Pánem bęđziefz/ mogęrzec [!] łwobodnym/ Y ludowi twoiemu Wodzem práwie godnym. *Prot* D2v, C3v; *BialKat* 168v; *RejZwierc* 47; *BielSpr* 47, 49; *BudBib Ex* 8/3, *Iudic* 11/20, 21, *Is* 14/20, *Eccli* 10/1 (7); *BialKaz* H4v; *ModrzBaz* 22, 22v [2 r.], 101, 106v, 109 (8); Książę Rtiłkie y złudem łwym vwierzyło. *SkarŻyw* 576, 195, 310, 356, 368 [2 r.], 478 [2 r.] (10); *StryjKron* 81 [2 r.], 522; *WerGość* 213; *GrochKal* 27 [2 r.]; *OrzJan* 65; *WujNT* 9, *Rom* 9/26; *SarnStat* 447; *SkarKaz przedm* 4; *SkarKazSej* 664a, 667b, 668b [2 r.], 670b, 696 (9).

W połączeniu z zaimkiem dzierżawczym [o współobywatelach] [w tym: ich, jego, moj (3), nasz (3), swoj (4), twój, wasz (2)] (16): A gdy prziiłłá Archá Pánłka do Akaron/ záwołáli Acháronithowie/ momowiác [!] i. Przywieřli do nas Archę Bogá łfráelłkiego/ áby nas pobilá tudziefz y lud náłz. *Leop* 1.Reg 5/10, *Iudic* 14/16, 1.Reg 5/11, *Ier* 50/16; *BibRadz Gen* 17/14, *Lev* 19/16; [*Esterze*] rořkazał áby łzłá do Krolá á prořilá go/ y przyczińilá łię zá ludem łwoim. *BudBib Esth* 4/8, 3.Reg 20/43,

1. *Mach* 3/42; á vkogofiękwás [!] nálazł/ ginęła dufzá iego z Ludu fwego. *SkarJedn* 248; inaczey siołtry niedamy/ iedno afz fię wżjfcy z ludem wáńzym płci męskiey obrzeżecie *SkarŻyw* 348, 113, 349; *ZawJeft* 48; *SkarKazSej* 702b, 706a.

Z określeniem przynależności terytorialnej lub narodowościowej [w tym: z nazwą geograficzną lub etniczną (9), z przymiotnikiem od nazwy geograficznej lub etnicznej (133); z wyrażeniami przyimkowymi: na + L nazwy (3), nad + I nazwy, w(e) + L nazwy (21), z + G nazwy (19) (44); lud [jakiego] krolestwa (a. księstwa itp.) (5), lud onej (a. tej) ziemie (a. krainy, a. księstwa itp.) (14); lud [jakiego] języka; lud (ktory) zowq (a. zwano, a. (we)zwany) + N nazwy (11)]; [lud + przydawka (187), przydawka + lud (30)] (217): *BielŻyw* 94, 156; *MiechGlab kt*, *8v, **3, **3v, **7 [2 r.] (17); *WróbŻołt* aav, cc7, ff2; *RejPs* 124; *LibLeg* 11/14v; *HistAl* D, E7v, H8v; *Diar* 22; *KrowObr* 69v, 145v, 172v; *Leop* 4. *Reg* 3/24, 25/10, 2. *Par* 26/6, *Act* 17/21; *BibRadz* 1. *Mach* 14/23; *OrzRozm* F, Vv; Lud Moskiewki ná kupiectwo ieft zdrádlivy/ chytry/ wiáry áni słowá nie dżierzá *BielKron* 430; póspolity lud wyśpu onego *BielKron* 442v, 61, 61v [3 r.], 99v, 109v, 158v (59); Napaei, Lud na wyśpie Lełbo *Mącz* 240d; Scoti populi Britannici, Lud Angielskiego krolewśtwá. *Mącz* 374a, 2c, 5c, 7a, 24a, 25c (70); *OrzQuin* T2v; *HistRzym* 129v; *RejPos* 188; *KuczKat* 90; *BielSpr* 56v, 58, 59 [3 r.], 60; *KochMon* 23; *BudBib* 2. *Par* 25/14; *MycPrz* II C4v [4 r.]; A Iuditi oney pániey która Holoferná zámordowála iáko dobrodzieyki fwey/ płakał lud w Betuliey/ z inśzym wśzytkym ludem/ siedm dny. *BiałKaz* D3; *CzechRozm* 238v; *PapPan* R2v, I, L2, Gg2, Hh3; *ModrzBaz* 104; *SkarJedn* 313; *SkarŻyw* 368, 392, 436, 487, 557; *StryjKron* 350, 472 [2 r.], 722; *KochEp* A3v; *KochPieś* 74; *ArtKanc* N4; *PapUp* F; *ActReg* 13; *Phil* C, C3, F, S; Tu rozśtápona ziemiá pálczékę otwárlá Niezmierná/ która Troiéy lud y nas požárlá *GórnTroas* 17; *OrzJan* 73 [2 r.]; *WujNT* 525; *KlonKr* F; *SkarKazSej* 665a marg, 667b.

cum nm (4): *SeklKat* F3v; [Aleksander] przyśzedł do miáftá ktore zwano Prozopolis/ w ktorým było dziewięć tylięcy ludu/ od ktorých wziáwśly Rycerśtwá ciągnáł do Azyiey *HistAl* Dv; [mniejsza insuła Minorika] Ma więcey niżli trzydzieści tylięcy ludu w łobie ofiádlęgo/ miázkáią w gorách w fkáłách iámiśtyoh *BielKron* 280, 338v.

W połączeniach szeregowych (25): Tych wśzythkich ziem panśthwa/ śzyrokości/ rzeki/ lud/ y ich obyczáie [...] w księgách ninieyślych będą wypisane. *MiechGlab* 1; *Leop Ruth* 4/10, *Apoc* 13/7; Abowiem dżiś w narodzie náśzym niemáśz żadnego pokolenia/ áni domu/ áni ludu/ áni miáftá kthoreby miáło chwalić Bogi ręką wrobione iáko to przed tym bywáło *BibRadz* *Iudith* 8/12, *Dan* 3/29; iáko dla iedney niewiáfty wiele zacnych krolow y kfiáżąt y ludu póspolitego poginęło *BielKron* 58, 40, 45, 240v, 293v, 326v; *RejAp* 53; *RejPos* 195v; Niemáśz/ powiáda wyśpy/ niemáśz ziemię/ niemáśz miáftá/ niemáśz ludu/ niemáśz náofátek żadnego mieyfcá ták puśtego/ gđzie by o tym czterdzieści dni póście nieśłychano *WujJud* 193; *CzechRozm* 200, 255, 255v; *ModrzBaz* 136; *SkarŻyw* 481; y śśtápiłi w nie [piekło] mocarze iego/ y lud iego/ y pánowie przednieyśly/ y oni co fię wefelili/ wśzyścy późli do niego. *WerGośc* 213; *OrzJan* 26; Y dano iey [bestyi] wládzá nád wśzelkim pokoleniem/ y ludem/ y ięzykiem/ y narodem. *WujNT* *Apoc* 13/7, *Apoc* 5/9, 14/6; *SkarKazSej* 683b.

W dwuczłonowych połączeniach typu szeregowego [z wyrazami: bydło (4), dobytek (5), łup, skarby] (11): [Tatarzy] Także złupiwśly te ziemie przerzeczone [!], dzieci/ ítarce/ y kapłány pobiwśly, z wielkim plonem ludu y bydła odiechali. *MiechGlab* 34; Y pobieię mieśzczány miáftá tego/ lud y

bydło/ á pomrą wielkim morem. *BibRadz Ier* 21/6, *Num* 31/11; [*Amazyjasz*] dla fwey pychy vtrácił wiele ludu fwoiego y fkárbow. *BielKron* 87v; [*Litwa*] przyfzłi przez wieści do Sędomierfkiey zięmie/ wielką łzkodę poczynili tak w ludu iako w dobytku. *BielKron* 365, 11v, 338v, 369, 416; *SkarŻyw* 347; *StryjKron* 737.

W przeciwstawieniach: »lud ... jeden (2), krol« (3): iż fie tho nie ná krolá tego ściąga/ ále ná lud iego *LubPs* Z3; *RejPos* 197v; GDy Práwá póspolité y Vítawy Koronné nie iedného/ ale póspolity lud obowięzuią *SarnStat* 50.

W porównaniach (2): Dalej dobrze záiecháliłmy do drugiey kráiny/ gdzie był lud prófthy iáko dobytek *BielKron* 447v; [*O Litwinach*] Był ten Lud iáko bydło/ gdy pogáni byli/ Potym moi fynowie/ s Krolem ie pokrzcili. *BielSat* G3.

W charakterystycznych połączeniach: lud (jest) bezecny, bezpieczny, bogaty, bojaźliwy (2), chępliwy, chłopski, chutki, chytry, cichy, ciężki, cnotliwy, dobry, drapieźny, dziwny, gęsty, gładki, głębokiej mowy, głupi, gnuśny, gruby (8), hardy (2), inszy (5), krnąbrny, lękliwy, mały, mdły (2), mężny (3), mocny, nagi (5), nędzny (3), ni(k)czemny (5), nieczysty, niemądry, nienawisny, niepożyteczny, niespokojny, nieuczony, nieumowny, niewdzięczny, niewinny (5), nieznajomego języka, niezwalczony, nikły, odporny, okrutny (8), opily, ospały, plugawy, poboźny, podbity, pokorny, pojmany, pospolity (9), postronny (5), powolny, pracowity, proźnujący (2), przemienny, przewrotny, pyszny, rozmaity (8), smagły, smrodliwy, spokojny, sprośny (8), strapiony, straszliwy, śmiały, tajemny, ubogi (2), uciśniony, ustraszony, utrapiony, waleczny, wierny, wolny, wysoki (2), złościwy, zwyciężony, życliwy (2); ostatek (4) ludu, wiele (7).

Zwroty: »panować nad ludem« (3): Krolowie niechay pánuią nád ludem *KrowObr* 3, 5v; *BudBib Sap* 3/8.

»podburzyć lud« (1): A gdy go w tym [*króla Sardanapalusa w niewieścim przebraniu przędącego kądziel*] iego Hetman Arbáces záłtał/ pchnął go nogą/ y podburzył nań wżytek lud *BielKron* 10v.

»lud, ludem sprawować (a. rządzić); rządzić ludu« = *populum gubernare* *Modrz* [*szyk zmienny*] (10:1:1): *BielŻyw* 52; *SeklWyz* 2v; ci [*panowie zwirzchni*] nie żadnemi práwy álbo ftátuty opifánemi ípráwowáli lud fwoy/ ále rozumem á zdánien przyrodzonym *GliczKsiąż* H2v; *BielKron* 119v, 343; *BielSat* [I4]v; *ModrzBaz* 47v, 101; *BielSjem* 14; kto ma lud rządzić/ trzebá żeby miał sílá nád ludzi/ á żeby był bárźiey nieśmiertelnym/ niż śmiertelnym podobny. *GórnRozm* M4v; *SarnStat* 447; Ze fie z niéy miał prawdziwy fyn Boży národzić/ Królem bydź/ ludem rządzić/ y wżytkié odrodzić. *SiebRozmyśl* A3v.

»umrzeć (a. umierać) za lud swoj« [*szyk zmienny*] (3): ktory [*Kodrus*] będąc Krolem Ateńkim/ vmárł zá lud fwoy. *CzechRozm* 58v; Pomniéie ná ony Kodry/ Decyufze/ Reguluufze/ iáko zá lud fwoy rádźi vmieráli. *SkarKazSej* 669a, 670a.

Wyrażenia: »lud czarny« (3): niewiáfty mácály/ dotykály [*młodzieńca*] dziwuiąc fie iego białemu ciału bo tám lud czarny wżythko. *BielKron* 447v, 261v, 449v.

»lud dziki« [*szyk 3:1*] (4): LAponowie lud dziki/ wzroftu fá średniego/ z łukiem á z ítrzáłami záwždy/ łuknie nofzą ciáfne/ zięmie chodzą w kozuchách długich dla wielkiego zięmná. *BielKron* 294v,

263v, 261v; Devia et sylvestris gens, Zdróżny á dżiki lud/ to yeft dáleko od ludzi odemkniony *Mącz* 492d.

peryfr. »głowy ludu« = *przywódcy* (2): iáko głowy ludu/ bráciey y członkow wáfzych/ iáko ítrożowie ípiących/ y wodzowie nieumieiętnych [...] o ich dobrym y ípokoynym obmyśláli. *SkarKazSej* 657a, 705b.

»jeden lud« = *unus populus* *Modrz, JanStat, PolAnt* (18): Potym Krol Antyochus rozefłá lífty po wáfzythkim kroleŧwie íwoim/ áby íię wáfzyfcy íthali iáko iednym ludem/ á íżby káždy opuŧcił zakon íwoy. *BibRadz* 1.*Mach* 1/43; [*Romulus*] vstáwił zá ieden lud Sábiny y Rzymiány. *BielKron* 100, 15v; *OrzQuin* Y4 [2 r.]; gđziekolwiek mięfzkaíá/ Ieden Lud/ gđzie iednego wáfzyfcy Páná máíá. *Prot* Av; *RejPos* 149v; *BudBib* 1.*Mach* 1/43; *ModrzBaz* 96v; *StryjKron* 507; Naprzód co íie przednieyfzych Artykułów dotyczy/ ktore z tych dwu Narodów Polŧkiego y Litewkiego czyniá ieden lud/ y iedno cíáło *SarnStat* 1011, 51, 1001, 1002, 1004, 1011 (8).

»lud miejs(c)ki, (z) (tego (a. onego) miasta, w mieŧcie« [*szyk* 10:3] (7:4:2): Zoŧtawiwíŧy ona niewiaŧta íwoie wiadro albo dzbán/ bieglá do miaŧta/ íj rzeklá onému ludu w mieŧcie *OpecŻyw* 50v; *HistAl* C2, D2; *BibRadz* Act 5/16; *BielKron* 110, 456v; *Mącz* 454b; tego źiółká mieyŧki lud/ iáko rzeczy ŧwieconéy ízánuie: íż ręká gołá/ po nie íięgnáć nie ŧmie/ ále rękę wprzód vwine [!] w co *SienLek* 197, 197; *RejAp* 153v; Mieyŧki lud ktory domá w pokoíu oŧtawa/ Niechże ná czarnych ízáćiech fukiennych przeŧtawá. *BielSjem* 24; *OrzJan* 112; vkámienuie go [*złego syna*] lud miáŧtá onego y vmrze *SkarKaz* 44b.

»lud murzyński« = *populus Aethiopum Vulg* (3): Tis íeft pan bog ktoris skaził głowy ímokowe á daŧes go na kálanie y na íedzenie ludu Murzyńskiemu. *WróbŻółt* 73/14, Z5v; *Leop Ps* 86/4.

»narod ludu« (2): Z tey Duńŧkiej źiemie narod ludu niemáły wyfzedł *BielKron* 292v, 294.

»lud nieznamy, obcy, cudzy« = *alienigena gens Vulg* [*szyk* 9:7] (11:3:2): Zle íeft być bárzo beŧpiecznym/ Miedzy ludem nieznaíomym *BierEz* R3; *MiechGlab* 51; *RejPs* 26; *Leop Eccli* 49/7; á iákoŧ opuŧciłá przyrodzone íwoie á przyŧŧláŧ w nieznaíomy lud/ niechayćí Pan Bog Izraélŧki odpłáćí zá twoy vczynek *BielKron* 53, 339v, 449; *RejPos* 158; *RejZwierc* 256, 256v; *KochPs* 209 [2 r.]; *SkarŻyw* 283 [2 r.]; Nápełnili źiemie z błogofłáwieńŧwá twoiego/ y zmocnili íię bárzo mocnie v ludu cudzego. *ArtKanc* 116; *PowodPr* 73.

»okoliczny lud« (2): Kámillus ieden Trybun Rzymŧki ktory był wygnan od miáŧtá niewinnie/ zápomniawíŧy krzywdy íwey/ zebrał okoliczny lud vderzył ná nie/ y wyzwolił lud/ zamek/ y miáŧto od nieprzyációł. *BielKron* 122, 56.

»lud poddany« (2): Drudzy piŧzá íż tho dla thego czynili áby lud ich poddány nie próżnowáł *BielKron* 270v; *HistRzym* 100.

»lud pogański« = *gens crudelissima barbarorum HistAl* [*szyk* 21:3] (24): Bo lud pogański y żydowski dziwuiá íie íż ía chwałę ciebie vkrzyżowanego pana. *WróbŻółt* Y3, 43/3, Xv, Z6, cc6, cc7 (8); *HistAl* E4v; On wywyodł lud Izraélŧki z ludu pogańŧkyego/ Abowyem ná wyek wyekow trwá dobroć íwięta yego *LubPs* dd5, Z6; *BibRadz* I 361 *marg*; Ná thych wyfpać íproŧne obyczáie máíá lud pogańŧki/ zwláŧzczá około małżeńŧwá/ ábowiem máíá to íobie zá pocźciwá rzecz/ kiedy Kfiáżę pierwey niź

mąż Krędecn vczyni. *BielKron* 448v, 60v, 231, 463v; *BiałKat* 13v; *WujJud* 48v, 128; *SkarŻyw* 130, 152; *ArtKanc* G2; *WujNT* 318. *CzahTr* F3v.

»lud postronny, pograniczny« = *vicinus populus Modrz* [szyk 5:2] (5:2): *MiechGlab* 51, 58; *LubPs* Y; Skargi częłte do niego [króla Ludowika] przychodziły od Solimaná Cełárzá Tureckiego dzifiefzszego ná lud pográníczny/ iż fie nie łpokoynie záchowaią *BielKron* 305v; *OrzQuin* Ov; Nie chcecie áby o tym wiedział lud postronny/ łaki tu bywa w Polłfcze połtepek Koronny. *Prot* A2v; *ModrzBaz* 126.

»przełozony, przełozénstwo nad ludem« = *princeps populi PolAnt* (3:1): *BibRadz Eccli* 9/22; Iáko roboty z ręki rzemiełnikowey chwalał/ ták mądrość przełozonego nád ludem poznawaią z powieści iego. *BudBib Eccli* 9/22; Przełozénłtwá nád onym ludem ták wielkim nigdy nieprágnął *SkarŻyw* 482; *SkarKazSej* 662b.

»lud pułnocny, z pułnocy« (2:1): Corká Egipłka będzie połromoconá/ á podána w ręce ludu pułnocnego [*in manum populi aquilonis*]. *BibRadz Ier* 46/24; *BielKron* 336v; zá láty miał włtác lud z pułnocy/ Którégo kray południ niémiał zdołác mocy. *KochProp* 13.

»stroż ludu« = *custos populi Modrz* (1): V łtórych ludzi to bywáło/ iż ilekroć ktorego Krolá Krolem miánowano/ tyle rázow go też zá rázem y łtrożem ludu ábo Páltyrzem názywano *ModrzBaz* 18v.

»synowie ludu« (1): Thedy zóná ięłá wneł przed Sámfonem plákác y nárzekálá nań/ mowiac/ Nienawidzilł thy y nie miłuielł mię: że mi nie chcelł powiedzieć gadki tey/ ktorąś zádał łynom ludu moiego. *Leop Iudic* 14/16.

»wielki lud« = *magna gens Vulg* [szyk 13:4] (17): *HistJóz* Ev; *Leop Deut* 26/5; *OrzRozm* A4, N3; [*Jonichus*] łzedł do zyemie Ethán/ a tám pánuiac wielki lud połtánowił *BielKron* 6, 11, 11v, 17v, 18, 34v (12); Abowiem któryż ielł lud ták wielki/ któryby Bogá miał ták łprzyázneho (ábo bliłkiego) iáko Iehowáh Bog náłz *CzechEp* 113.

»wielkość ludu« = *multitudo populi PolAnt* (4): W wielkołci ludu ielłth zacnołć Krolewłka/ á gdzie niemałz ludu tám wátleie Kłiążę. *BibRadz Prov* 14/28; *HistRzym* 125; Krolowie oni pierwłzy nie wielkołcią ludu/ ále mocą BOżą bywáli y z miáłty záchowáni. *CzechRozm* **v; *PowodPr* 62.

»lud wolny« (2): *BibRadz* I 71b marg; Té włzytki rzeczy do wiernołci Królow łwych Polacy, ktorých wolno iáko lud wolny obiéráiac złécaia, powiérzáia *SarnStat* 106.

»wszy(s)tek (a. wszyciek), *wszen lud« = *omnis populus Vulg, PolAnt; cunctus populus Modrz; totus populus PolAnt* [szyk 40:14] (42:12): *BielŻyw* 26, 40, 41, 116, 148, 156 (7); *MiechGlab* 57, 87; krol nád włzytek lud ma być obyczáymi przychędozony/ y nákołzthowniefzymi cnotámi ma iáłnac *HistAl* G3v, G5v; *BielKom* B8; *Leop Esth* 9/2, *Ier* 44/15; *BibRadz Esth* 4/11; á napierwey vłtháwili Kroká zá łędziiego y namiefniká/ [...] kthory potym po Czechu był łprawcą włzego ludu. *BielKron* 318, 56v, 59v, 103v, 109, 129v (17); *Mącz* 72c, 192b; *HistRzym* 43v; *RejPos* 197v; *RejZwierc* 47; A iego vrząd był pilnie dogłędác Stárłzych y włzytkiego ludu. *RejPosRozpr* c3v; *BudBib Ier* 25/19; *PaprPan* Hh; *ModrzBaz* 40, 55, 83v; Wtým Alexander Biłkup vmarł/ á po iego łmierci: lud włzyciek Athánázyulfa ná łtoliceł Biłkupiá iednołtáynie obrał *SkarŻyw* 389, 368, 487, 557; Rohátin Miáłteczko 7. mil zá Lwowem przez podániie wziął/ y łpalił/ á lud włzytek wpolon z wielką korzyłcią zágnął *StryjKron* 717; *SarnStat* 885 marg; *KlonKr* D2v; *SkarKaz* 44b; *SkarKazSej* 660a, 664b, 668a.

»lud wysepny« (2): Ten lud wysepny miał blizny palone po cieie *BielKron* 443v, 443.

»lud zarzeczny« (1): Rołpuścił lud zârzeczny z vpominánim do słuźby Bożey. *SkarŻyw* 503 marg.

Szeregi: »bog, lud« (1): Tec łą godności one brácie miły iálne przed bogiem/ łławne przed ludem *OrzRozm* P4.

»cesarz i lud« (2): *HistRzym* 129v; Chryzostom S. od Arkadiuszá Cefarzá y ludu wŷytkiego obrány ieft. *SkarŻyw* 87.

»krol, (i) lud; krol ze wszytkim ludem« = *rex et populus PolAnt* [szyk 4:2] (5;1): *MiechGlab* 53; Potym też y Krol ze wŷytkim ludem pokłęknał *BielKron* 329; *BudBib* 2.*Esdr* 9/24; *ModrzBaz* 128; Zá dozwołenim Papieskim łzedł/ y trzy kroć przed nim kazánie czyniąc: gdy lud wŷyćiek y łam krol do S. wiary łkłonnym fię bárzo pokazał *SkarŻyw* 310; *SiebRozmyśl* A3v.

»lud i krolestwo« = *regnum et populus Vulg* [szyk 4:2] (6): á tak kto kogo przemoże ten łie w krolestwo y w lud w wiąże *BielŻyw* 159; *KrowObr* 5; *Leop* 1.*Esdr* 6/12; Pomázáncowi memu Cyrułowi podniołę práwicę/ á poddam pod nię lud y krolestwá wielkie *BielKron* 110v; *RejZwierc* 47; Ten lud/ y tho Krolestwo/ coć s chęciá dáruię/ Przyimi wdzięcznie odemnie. *PudłDydo* B4. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»książę i lud« (1): kfiążá oney zyemye y lud połpolyty uydżacz ten dzyw tak uyelkye dwa kłafторы panyenłkye zbudoualy ku czczy panny maryey *PatKaz* III 154.

»lud, i (abo) miasto« [szyk 4:1] (5): *BielKron* 104, 268, 277; Temu Miáłtu łławnemu ábo ludu iego/ Prze męłtwo y łtáteczność dáli Lwá mężnego. Wiedz y teraz tá cnotá Lwowiánom pánuie *PaprPan* Gv; [Juryszyc *Węgrzyn*] ktory fię potym Turkom łam dobrowolnie podał ná rokowánium/ czym y Lud nędzny y Miáłto wybáwił od oblężenia. *StryjKron* 757.

»narod, (i, a) lud« = *gens, populus Vulg, PolAnt* [szyk 7:5] (12): *MiechGlab* 42; *RejPs* 48; *Leop* Is 18/2; *BibRadz* Is 18/2; *KuczbKat* 265; pátrzę ná łławę ludu y narodu łprawiedliwego *SkarŻyw* 113; Gdzie ten lud/ gdzie ten naród/ choć ná łwiátá kráiu? Ktoryby tę obrzydłóść miał w Twym obyczáiu? *GórnTroas* 71; *LatHar* 38, 364; Władnac małz łławą Władzyłławie/ áby iá z narodem y ludem twoim podnioł/ á poniżoną podwyźzył. *SkarKaz*)(4, k. 578b; *SkarKazSej* 703a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.].

»panowie, (i, a) lud (pospolity, wszytek)« = *populares optimatesque Modrz* [szyk 4:2] (6): ták wyznawał przed pány y ludem połpolitym *BielKron* 217, 356v; Vłlyłzawłszy to pánowie y wŷytek lud/ poználi że then był práwy łyn y dziedzic. *HistRzym* 101v; *ModrzBaz* 81v; *StryjKron* 300; *OrzJan* 28.

»lud i ojczyzna« = *populus et patria Vulg* (4): *Leop* *Esth* 2/10; iam fię zá wŷytek lud y oyczyznę záłtáwił *BielKron* 101v; Słufznie fię Pánu Bogu w poście vkarzác maćie/ iełli lud łwoy y oyczyznę namilłzą miłuięćie. *SkarKaz* 120a; *SkarKazSej* 707a.

»lud, (a) poddani« (2): Wiećie że Krolowie grzełzą/ dla złości ludu á poddánych łwoich *BialKaz* K2v; *SkarŻyw* 482.

»rycerstwo i lud pospolity« [szyk 2:1] (3): Szedł Herod á połzeptáł Klaudyułowi áby Cefárzem był/ gdyż my wŷyćicy Rycerłtwo y lud połpolity przyzwalamy. *BielKron* 141, 141; *StryjKron* 411.

»lud i (to jest) rzeczpospolita« (2): Pátrćie ná przykłády łwiętych/ iáko w tey miłóści ku ludu łwemu/ to ieft Rzeczypółp: gorący byli. *SkarKazSej* 667b, 668b.

»lud i ziemia« (1): Ma tá ziemiá dwoie Kłieftwo/ iedno Legnickie ktore ludu y zienie dobrą część ma/ drugie Swidniekie *BielKron* 291v.

W przen (2) : y poczelá Rebeka żoná iego. Y tłukli fię fynowie wzywocie iey y rzekłá: ielli ták/ przecz ia (poftąpiłam?) y poźłá pytać fię do Iehowy. Y rzekł iey Iehowá: dwa narodowie w żywocie twoim/ y dwoi ludzie zwnętrności twoich oddziela fię/ á lud nad lud mocnieyŷzy (będzie) [*Duae gentes in utero tuo, et duo populi visceribus tuis separabunt se, populusque populum superabit*] á więtyzy zniewolon będzie młodszemu. *BudBib Gen* 25/23.

Przen (2) :

a) *O pionkach szachowych* (2) : Grá koniec bierze/ kiedy naiechány Krol nie ma nigdziey vciec pewney ściány. Gdzyeby wpadł w śidło/ kiedy lud potráci *KochSz* A3v; Ale gdy Borzuy liche pyełzki dłaził/ Ná coś więtyzszego chytry Fiedur ważył. Rycerzá ŷwego to tám/ to lám wodząc/ Proftemu ludu bárzo máło ŷzkodząc. *KochSz* B.

b) [*O pszczołach*: Iż gdi mlodzi krolowye będą pirszi swoię Na wyosnę wodzic huffy Czo ie zowá roye A prowadząc się z ludem gdi zula wileczy Będą latać będą grac yako mlode dzieci *ŚwirPasiecz* 253.]

b. *Wojsko, żołnierze; exercitus, pugnatore* *HistAl*, *Miech; milites Miech, Mącz; militares Miech* (877) : *MiechGlab* 53, 56; *LibLeg* 11/85, 85v; krol Filip zabieżał mu w polu z małym ludu/ a widząc wielkość ktorą Pauzonía wiodł/ natychmiał tył podawŷzy iał vciekać *HistAl* B4, D, D3v, M8v; jednak się tego wstrzymać [*Tatarzy*] nie mogą, aby w państwach JKM wtargiwać nie mieli a szkodzić tym swobodniej, iż nie czują żadnego ludu na granicach. *Diar* 23; *OrzRozm* N3, V2v; Widząc Agámenon co dzyeń to mniey ludu być/ proŷili przymierza do fiedmi miefięcy. *BielKron* 58v; Tegoż roku Cefarz puŷcił fie z Bárchioná wodá do Afriki z ludem niemáłym/ tám Thunis y zamek goletę mocá wzięł *BielKron* 212v; ná pagorek ieden w iecháli vpátrzyć lud gdzye fie kto obráca: vyrzeli ie Tátárowie z dáleká *BielKron* 403, 55v, 56v, 58 [3 r.] 86, 100 (103); *Mącz* 64c, 274c, 277d, 436d; *HistRzym* 130v; *BiałKat* 168v; *BielSat* N; *KwiatOpis* B2; *BielSpr* 8v, 11, 12, 14v, 15 (39); *KochMon* 30; *MycPrz* I B, B4, C4v, II C4v; *BiałKaz* L2v; Krol pátrzył pilnie ná lud/ bo mu było miło/ Iż ták wiele Rycerzow pod ŷwą męzną ŷpráwą/ Ma mieć *StryjWjaz* B4v, B; *CzechRozm* 254v; Ktory s troŷeczčká ludu przez chwilę niemála/ V Ternopile gory miał ták ŷię ŷmiála. *Paprpán* A3v, A3v, A4, A4v, F3v, V3v (11); *SkarŻyw* 559; *StryjKron* 130 [2 r.], 240, 672; *KochJez* Bv, B2; To drugie woýłko wyŷzło z Węgierfkiey kráiny/ Do ktorých fie przybliża zmocniony lud inny. *BielSen* 10, 8; *BielSjem* 32, 35; *ZawJeft* 26; *ActReg* 5, 168; *Calep* 172a; *GórnTroas* 26; *OrzJan* 58; *RybGęŷli* B3v; *GrabPospR* K2; *KmitaSpit* C4v; *CzahTr* F.

lud czyj [podległy komu, pod czyim dowództwem] [w tym: z zaimkiem (113), z przymiotnikiem (23), z rzeczownikiem (5)] (141): *MiechGlab* 9, 53, 67; *HistAl* C7v [3 r.], E8, F3v, H7v, H8 [5 r.]; *MurzNT Matth* 26/17; *Diar* 24; *LubPs* Y2v marg; *Leop Num* 21/33, 35; *RejZwierz* 102v; poŷtrzelał lud Krolewŷki *OrzRozm* C3, N2; Tegoż roku zálie lud Cefárŷki pobráli miaftá przerzeczone pod nimi *BielKron* 192; Papieź Eneás Silwius ciągnie z wielkim ludem Krzyżakow [...] aby [...] Thurka wygnał z Grecyey/ á bífkupá Dyrácheńŷkie⁸⁰ Pawlá ángelulá ná Kárdynałŷtwo wádzyl. *BielKron* 254v; Lud Miŷtrzá Pruŷkiego Henryká vmyŷlnie niechciał być ŷpokoiem ná zamku/ częŷtokroć zwády y roŷterki

czyniąc *BielKron* 369v, 9v, 57v, 58 [2 r.], 58v [3 r.], 59 [2 r.] (71); *BielSat* M4; *BielSpr* 7v, 17v, 21v, 33v, 34v (18); Ze sie nieprzyiaciel kazdy muŝi pohamowac w przedŝiewzyciu ŝwym/ baczac ferce iego tak wielkie y tak chciwe do Rycerŝkich a do boiowych rzeczy/ k themu thez mairac tak wiele ludu Koronnego Polŝkiego takze y ŝwego *MycPrz* II D; *BialKaz* L2v, L3v, Mv [2 r.]; *PaprPan* A3v, B, Hh; *ModrzBaz* 115, 127v; Gedimin Wielki Xiadz Litewŝki/ gdy ŝie iego lud na pierwŝzey wyprawie z Lokietkiem zaprawil [...] do Margrabŝtwá Brandenburŝkiego znowu wciagnal *StryjKron* 406, 81, 200, 442, 602, 672; Męzni zolnierze twoi: Tegoz dnia z ŝwym ludem Byles/ RADZIWILE/ za glębokim Tudem. *KochJez* B2v, B, B2, B3v [2 r.]; *BielSjem* 34; *KochPam* 80; *ActReg* 56; *OrzJan* 12, 86; *SarnStat* 424; *CzahTr* F [2 r.], F3v; Taki byl on maz/ widzac ŝwoy lud zbity/ Drugi związany/ az go znamienity Duch ze krwia odbiedl [/]: padl *SzarzRyt* Cv.

W polaczeniu z przymiotnikiem dzierzawczym od imienia wladcy, wodza itp. (13): *BielŻyw* 159; *HistAl* M6; *Leop Iudith* 6/12; bili sie od wŝchodu ŝlonca az ku nocy/ Attilow lud poczal vciekac a oni ie gonili az do zamierzku *BielKron* 289, 58v [2 r.], 229, 245, 258, 351 (9); Sertorius mairac lud maly/ przeciw wielkoci ludu Mitrydateŝowemu zadairacemu woyny przes poly/ kazaŝ przywieŝc przed poly iego dwu koniu *BielSpr* 49v.

W porownaniu (1): ale iako to nafienie iest miękkie/ tak mnimam y lud iego mdly. *HistAl* C7v.

W przeciwstawieniu: »lud ... slowo« (1): a ktorzy vciekli do woyska Moskiewŝkiego/ powiedzeli dla ŝwey fromoty wielkie woysko Polakow z Litwy przeciw im ciagnac zlekla sie Moskwa y rufzyla sie precz. A tak nie ludem iedno ŝlowem Moskwę roŝprofzyl *BielKron* 406.

W polaczeniach szeregowych (4): Niezeydzie wam ninaczym/ ŝa konie/ zywnosc/ lud męzny/ zbroia/ y wŝzytek doŝtatek. *BielKron* 255; Coby y teraz czynil/ gdyby sie Panowie Krolowie/ nie tak o lud/ zbroie/ dziala/ etc. ŝtarali/ iako o to zeby sie o woley Bozey dowiadowali *CzechRozm* 255v; *SarnStat* 1079; Rodzi wam ta matka męzne y madre y ŝzczęŝliwe hetmany/ mocne y nieuŝtrazone rycerŝtwo/ y lud taki/ na ktory ŝie nieprzyiaciele ogladaią. *SkarKazSej* 667a.

W dwuczlonowych polaczeniach typu szeregowego [z wyrazami: dziala (3), konie (2), naklady (wojenne) (2), pieniadze (2), zywnosc (a. spiza) (3)] (12): [Wasil wziel Smoleŝsk] Nalzy sie tego dowiedziawŝzy/ ciagneli przeciw im/ przeprawiwŝzy dziala y lud przez rzekę Dniepr. *BielKron* 429, 226v, 239, 251, 257 (8); *BielSpr* 19v; przeciw Węgerŝkiemu tez Krolowi ludu y naklady woienne obiecawal/ *StryjKron* 652; Lud y konie woienne nienalŝycone. *PowodPr* 62 marg, 82.

cum nm (79): *LibLeg* 11/85; *MiechGlab* 14, 31, 51, 59, 74; *HistAl* D, E2, F3v; *Diar* 81 [2 r.]; *Leop 2.Mach* 8/9; *BibRadz Iudic* 15 arg, 1.Mach 4/34, 11/48, 2.Mach 8/20, 30; *OrzRozm* N2; Poŝal tedy Othoman Sebairala z ŝelnaŝcia tyŝicy ludu ŝzukac a ŝpiegowac Skanderbega po ŝtronach *BielKron* 250, 61v, 87v, 124, 178, 220 [2 r.] (36); *BialKat* 56; Alexander wielki nie miewal ludu wŝyŝtkiego wiecey czterdzieŝci tyŝiac/ y ŝtym sie kusil na wŝyŝtek ŝwiat/ przeto go ŝobie lekce wazyli Krolowie Perŝcy *BielSpr* 30v, 10v, 12 [2 r.], 13v, 17; *BudBib 2.Par* 25/11; *BialKaz* M2; *ModrzBaz* 104; *SkarŻyw* 357, 502 marg; Satkurczy z Choragwia kitayki czerwoney y bialej/ z kutalem/ pod ktora bylo ludu 15000. a Murzowŝkich Choragwi 25. *StryjKron* 777, 662, 672, 737, 777 [3 r.]; *CzechEp* [377]; *GornRozm* Av; *PaprUp* C2; *ActReg* 154; Chiliarchus – Rotmiŝtrz nad tisziacem ludu. *Calep* 188b, 588b; *GrabPospR* M4.

W charakterystycznych połączeniach: lud co (na)czelniejszy (4), drugi (3), goły, inny (a. inszy) (9), (nie)mały (48), mdły, mężny (3), młody (2), mocny (2), nieprzyjacielski, nierówny (2), niewymowny, niesprawny, ponędzony, (co) (na)przedniejszy (5), co podlejszy, rozstrzelany, słaby, spisany, stracony dla szturm, spracowany (2), strwożony (2), śmielszy, świeży, uciekający, wielki (a. wielgi) (137), wyborny (2), zacny (2), zlecony, złąkniony, znamienity, zmocniony, zmorzony; (nie)mało ludu (11), ostatek (2), trocha (3), wiele (19), wielkość (4); lud nabyć, obrocić, pobudzać, do szturm puszcząć, sprawować, upatrzeć, zbudzać; ludem brakować, oblec, obronić, odeprzeć (2), osadzić, rozdzielić (2), sprawować, zwalczyć; rozkazać ludu (2); z ludem osieść, oskoczyć, poddać się, sprzysiąc się, ustąpić, zabiezać.

Frazy: »padał lud« (1): Gdy pádał lud/ tułów tu/ indziéy głowá z włofy/ Sławni mężowie legli/ iák zboże od kofy *GórnTroas* 17.

»poległo (a. zginęło) [ileś] ludu« (2): Poráził Inádnie Hieroboámá [...] gdzye poległo ludu pięćdziesiąt tyfiąc. *BielKron* 83; Háy miáło wzięte w dwanaście tysięcy ludu zginęło. *SkarŻyw* 502 marg.

»ludu przyszło (a. przybyć miało) (na pomoc a. posiłek); lud przybywał« [szyk zmienny] (2;1): *BielKron* 226v; Był tedy Krol iuz śmielŹy/ odpowiadał śmiáło/ Widząc/ że mu ná pomoc ludu przybyć miało. *KmitaSpit* C3v, C4v.

»lud się wskok przepawił« (1): w tym fie lud włkok przez móft do miáftá przepawił. *PapPan* Gg2.

»lud k szturm skoczył; do szturm lud puszcząć« (1;1): lud k szturm skoczył *GórnTroas* 19; *SkarŻyw* [407].

»lud siecze« (1): Ani łuki nam furowé/ Mogą łzkodźić gdy gotowe/ [...] Ani oftré náŹe miecze/ Choć iemi mężny lud siecze: Mogą łzkodźić *ZawJeft* 15.

»lud walczy« (1): Sromota y nie łprawiedliwość krolowi w pokoju leżeć, gdyż iego lud walczy *BielŻyw* 166.

»lud(u) niemało(-y) (a. dosyć) zginęło (a. poległ(o) itp.)« [szyk zmienny] (5): Tamże łtoczywłzy bithwę, ludu niemało zginęło *MiechGlab* 54; *HistAl* F4; Sultan z Turki bitwę zwiodł/ z obu łtron ná plácu ludu dofyć zoftáło. *BielKron* 259, 59, 256v.

Zwroty: »być pogotowiu z ludem« (2): BurenŹis Hethman Cefarłki w nadolnych Niemcech był teŹ pogotowiu z ludem łwoim *BielKron* 226v; *BielSpr* 51.

»z ludem leżeć (a. położyć się); lud leży (a. miał się położyć)« = *obozować; cum exercitu collecto residere* *HistAl* [szyk zmienny] (8;3): *MiechGlab* 56; *HistAl* H7v; *RejZwierz* 9; chciał Senat áby połpolity lud leŹał ná gránicach/ á z nieprzyjacielskich kráin żywnośći łobie doftawał. *BielKron* 108v, 246v, 248, 309, 400v, 402, 412; Tedy rycerz Grzegorz śmiáły wyiał ná woynę/ przeciw onemu KfiąŹęciu/ ktore z wielkiem ludem tám leŹáło *HistRzym* 35.

»lud nając« (1): A lud z Arábiey náięli łobie ná pomoc/ á połżyli fie obozem zá rzeká/ będąc iuz gotowi wyiácháć przeciw tobie ku boiowi. *Leop* 1.*Mach* 5/39.

»ludem opatrzeć (a. obwarować); w lud się opatrzeć; być opatrzony ludem« [szyk zmienny] (4;2;2): *Diar* 23; [*Machomet*] obległ Kroia głowę Albániey/ [...] Skánderbeg dobrze opátrzył Kroia/ ták ludem iáko łpiŹá *BielKron* 257, 306; *BielSat* G3; *BielSpr* 21v; Besetzen. Obwárowáć/ et opátrzyć Ludem. Munire, communire. *Calag* 78; *BielSen* 16; *SarnStat* 136.

»porazić (*a.* porażać), (po-, z)bić (wiele *a.* dosyć *itp.*) lud(u); lud (był) porażon; porażka, pobicie ludu« = *populum percutere Vulg; exercitus conflictus Miech* [szyk zmienny] (23:10;6;1:1): *MiechGlab* 31; A theraz [*Aleksandrze*] krom porażki ludu y krom odpowiedzi wpadałz w ręce krolowey Candácis. *HistAl* L7v, M6; *Leop Num* 21/35, *Iudic* 9/39; *BibRadz* 1.*Mach* 4/34, 2.*Mach* 8/20; Troillus Diomedefá ránił y Agámenoná/ wielkie pobicie ludu z obu łtron było zá kilka dni z wielką łzkodą Grekow. *BielKron* 58v; Krol Bolesław przypadłzy z ludem ofkoczył ie w koło/ porażił Zbigniewow lud y łámego poimał *BielKron* 351v, 57, 57v, 58, 58v, 61v (26); *BielSpr* 20v, 21v; *BudBib* 2.*Par* 25/11; *BiałKaz* L3v; Porażił Hánibalá ludu pobił dofyc/ Wnet ięli Kártágińscy o pokoy go prośić. *PaprpPan* Hh3v; *SkarŻyw* 559; Włzákże náłzy zá nim goniąc wiele iego ludu ná rozmáitých mieyfćách zbili/ y włzyłtkę Siewierfką ziemię ogniem y mieczem zwoiowáli. *StryjKron* 752, 410.

»[kogo] (i) z ludem porazić, pobić; porażon ze wszystkim ludem« [szyk zmienny] (3:1;1): Maternę y Detryka łtarofy Rzymfkie y z ludem ich tham porazili. *MiechGlab* 53, 67; krolá Olbrachtá porážili v Kofzyc/ z iego ludem latá 1491 *BielKron* 397, 328, 350.

»małym ludem [o małej liczbie wojska] [kogo] porazić (*a.* pobić); od małego ludu porażon« [szyk zmienny] (6:1): A gdy łie potykáli/ porážili Grekowie małym ludem wielkie wołfka Perfow/ łkąd wielką cześć y chwałę miał Themiftokles. *BielKron* 117; Balábán [...] vczynił rzecz do Máchomethá [...] wđym łie ták nád nádzieię ná łwey forthunie omylił/ zem hániebnie od małego ludu porażon *BielKron* 256v, 393, 460v; *BielSpr* 40, 41v; połłuchawłzy proroká/ z łwoim łámym/ ácz małym ludem/ pobił Seirany/ y wielkie zwycięłstwo otrzymał. *SkarKazSej* 685b.

»posłać (*a.* wysłać) (po) lud, (niemało) ludu« [szyk zmienny] (11:4): *BielŻyw* 124; Piłał też y drugi łifł do Porufa krolá Indiyskiego áby mu na pomoc ludu połłał [*ut sibi diqnaretur auxilium impartire*]. *HistAl* E7v, B7v; [król] połłał włzytek lud przeciw wołfku Mołkiewfkiemu *BielKron* 411, 221v, 239, 245v, 312 (9); *BielSpr* 12; Illyriá/ część Słowiánfkiéy ziemię/ połławłzy przeciw Wenetóm ludu łwégo ná pomoc/ ázaž nie włzyłtkę pośiađł? *OrzJan* 12; *KmitaSpit* C4.

»posłać [kogo] z ludem« [szyk zmienny] (7): *MiechGlab* 14; Połłał mu Krol ku pomocy Firleią z niemáłym ludem *BielKron* 406, 178v, 192v, 252; wziáwłzy od Krolá trzy tyłiące iezdnych przebránych ná pomoc przeciw Turkom [...] Syná łwego Ianá Albrichtá s tym ludem Krol był połłał *StryjKron* 662; *SarnStat* 1225.

»pot(y)kać się z ludem« [szyk zmienny] (4): *Leop Num* 21/33; Potkał łie z onym ludem drugich nie czełkáiąc/ Vciekał Pompeiufz by przed Chártem Záiąc. *RejZwierz* 31v; Konłtantyn Polakow prośił áby łie s łwym ludem pierwey potykał iáko zwyczáynieyłzy *BielKron* 409v, 328.

»(po-, s-, u)tracić lud, (wiele *a.* niemało *itp.*) ludu« = *perdere populum HistAl* [szyk zmienny] (5:4): nie łłufzno iefł Cefarzowi ták po proznici tráćić fwoj lud ále łam przez łię ma dokonáć walki *HistAl* H7v; [*Turcy*] potráćili ludu niemało w Korytánfkich gorach. *BielKron* 190v, 177, 239v, 272, 380; *BiałKaz* M2; *CzechRozm* 255v; *StryjKron* 737.

»przełóżyć (*a.* wybrać) nad ludem; nad ludem być przełóżon« [szyk zmienny] (4:2): [*król polski*] Przełóżył nád tym ludem włzytkim Ianá s Tarnowá Hetmáná korony Polfkiey *BielKron* 423, 257, 259, 314 [2 r.], 438v.

»(przy-, wy-, od)ciągnąć z (a. za) ludem; lud (przy-, ś)ciągnął (się); [iles] ludu przyciągnęło; lud ciągnący« = *cum viris ascendere PolAnt* [szyk zmienny] (53;10;2;1): *LibLeg* 11/85; *HistAl* Av; *Leop Iudic* 9/43; *BibRadz* 1.*Mach* 7/1; Przeszedłszy wiele Indyey aż do Kámieniá wielkiego/ Porrus krol przeciw iemu wyciągnął z wielkim ludem *BielKron* 126; Skoro Cefarz połá odpráwił/ Boleśław przyciągnął z ludem nád woýfko Cefárkie/ podkáli fie milá od Wrocławíá/ bili fie od záránia do wieczorá *BielKron* 352, 101v, 179, 188v, 189, 201v (51); *GrzepGeom* Bv; iego thowárzyfz Zamku dobył/ y ciągnie tu z ludem ná pomoc *BielSpr* 41v, 41v, 56, 58; *StryjKron* 81, 432; *ActReg* 4v; A gdy on lud przyciągnął/ Krol sam ich łzykował/ A ná śwym Barorogu po woýfku hárcował. *KmitaSpit* C4v, A4v.

»(przy-, z)jechać (a. íść, a. przyść itp.) z ludem, z częścią (a. wielkością itp.) ludu (na pomoc); lud przybył« = *venire cum milibus Miech* [szyk zmienny] (15;5;1): *MiechGlab* 31; Muka Sáráceńki Krol morzem przyiechał z Afryki z wielkim ludem/ wybiwfzy/ wyścinawfzy fláchtę Gotow/ Hifzpánią ogniem/ głodem/ mieczem woiował/ káził. *BielKron* 279, 179v, 221, 257, 301v, 306 (11); *PaprPan* A4v; A zá tym fie Polacy zbroyni vkazáli [...] Ktorych záraz Pogáńki vph widzác ítrwożony/ Mnimáiąc iż wielki lud przybył wnet pierzchnęli *StryjKron* 702, 200, 672; *KochJez* B3v; *GórnRozm* Av; *ZawJeft* 14; *ActReg* 65; *OrzJan* 12.

»przypaść z ludem« (3): *BielKron* 341, 351v; On [*Hannibal*] potym przypadwfzy z ludem pobił ie [*Affry*] ná mieýfcu/ drugie w pogoni. *BielSpr* 43.

»lud (prze-, przy-, wy)wieść (a. (przy-, wy)wodzić, a. przyprowadzić)« = *populum educere Modrz* [szyk zmienny] (14): *BielKron* 191v, 225v, 286, 370, 379; [*Hannibal*] wywiodł lud/ ítáwił ij ná długim czele/ potkał fie z nieprzyiacielem *BielSpr* 40v, 7v, 9v, 47; *ModrzBaz* 128; *SkarŻyw* [407]; [*Kiejstut*] [...] gdy y tám y lám vfy Niemieckie przebijáiąc ieżdżił/ y lud swoy przywodził ku bitwie/ [...] był z koniá wyłádzony drzewem *StryjKron* 442, 582, 602.

»rozłożyć lud; lud na poczty rozłożony« (1;1): Máią thez ci dwa pod śwą ípráwą lud ná poczthy wielkie rozłożony rozmáitey ípráwy/ y rozmáitym poštěpkiem idác ku potrzebie woienney *BielKron* 260, 250v.

»(roz)puścić lud (do domu)« [szyk zmienny] (4): lud ná ten czás kazał rośpuścić/ á Rotmiřtrzem przypowiedział służbę ná drugi rok *BielKron* 223v, 215v, 311v, 399.

»stać z ludem« [szyk zmienny] (2): Cefarz iuż Turecki nie dáleko był ítał z wielkim ludem *BielKron* 306v; *PaprPan* Hh.

»uderzyć z ludem« [szyk zmienny] (4): *BielKron* 351, 380v, 399; Bacząc to Dyonyfius/ vderzył ná nie [*Afry*] z ludem swoim/ poráził oštátek y Krolá ich poimał *BielSpr* 39.

»uderzyć na lud« (1): vderzyli ná lud Mátyáfzow y poráżili gi *BielKron* 395v.

»lud uwodzić; z ludem, z ostatkiem ludu ująć (a. ustąpić)« [szyk zmienny] (2;1;1): nieprzyáciel mniemiał woýfko leżeć w obronie/ a sám w nocy vřtąpił z ludem. *BielSpr* 45v, 26v; *StryjKron* 487; Gdzye czás potemu/ iáko bitwę zwodzić/ Kiedy nierowno/ iáko lud vwodzić. *KochSz* A2.

»wtargnąć z ludem« (2): [*Attyla*] Wtárgnął z thym ludem do Niemiec/ gdzie wiele miał pobráł y popuřtořzył *BielKron* 298, 421v.

»zabić [iles] ludu« (5): A ták ípołu wtárgnawfzy/ ná ty ktorzy byli z Tymotheufzem y z Báchidem/ zábili więcey niż dwádziesięć tyfięcy ludu [*supra viginti millia ipsorum interfecerunt*] *BibRadz 2.Mach 8/30, Iudic 15 arg, 1.Mach 11/48; BielKron 87v*; iednego dnia łynowie Léwi/ na Moyzełzowé rofkazanie zábili trzydziesięć y trzy tyfiące ludu. *BialKat 56*.

»zajechać z ludem« (1): tám Alrychus záiechał z ludem łwym połiadáiąc Hifzpánią *BielKron 159*.

»zasadzić lud« [szyk zmienny] (2): záłádziwfzy lud w tháiemnym mieyfcu w dolinách pod gorą/ [...] przypárł ie w ciáfne káthy/ ták iż mułieli złiádác z koni á piefzki łie bronić. *BielKron 251v, 252v*.

»lud zbierać (a. zebrać); [iles] (a. więcej) ludu zebrać; zbierać się z ludem; lud (był) zebran(y) (a. zgromadzony); zebranie ludu; lud się zebrał« = *exercitum praeparare, pugnatum congregare; exercitus collectus HistAl; colligere gentes Miech; milites contrahere Mącz [szyk zmienny] (54;11;11;6;2;1): MiechGlab 9, 60; HistAl B4, E2, E8, H7v; [Iwan Bazyli wielki ksiądz Moskiewski] Zebrałfzy lud wielki ná troię woýłká rozdzielił *BielKron 428v*; ná ten čás Smoleńłk wzięto/ łzczęgo bárzo s hárdział Waśił/ iż chćiał wšytkę Litwę wźiác/ przeto zebrał wielki lud przeciw Litwie. *BielKron 429, 54v, 57v, 99v, 101v, 123v (66); Mącz 336c, 344a; HistRzym 33*; pogáńłkie woýłko zwáli Rzymiánie Caterua, to iełt/ zgromadzony lud. *BielSpr 11, 41; PaprPan Vv; SkarŻyw 559; [ksiązę Skirgajło] zebrałfzy łię z więtfzym ludem/ Niemieckie obozy vftáwicznie pod Wilnem náiezdzał *StryjKron 487, 432, 472, 627*; Pisąc donas ze Pomorowie y po Śląsku, Cesarz lud zbiera *ActReg 185, 183*.**

»lud (z)szykować (a. gotować, a. sprawić); lud się gotował; nieuszykowany lud« [szyk zmienny] (16;1;1): [papież] ácz na Koncilium połtał połty/ wźákże lud gotował táiemnie ná Luteryany/ to iełt piefzych 12. tyfięcy/ ieznych pięć łet *BielKron 223v, 225v, 226, 305v, 398v, 403v, 421v*; Trzeba mieśca pewnego łzukać obozowi/ I ołtroźnie idź przeciw nieprzijiácielowi. Trzeba wiedzieć/ gdzie ktorim xtałte^m lud łzikować *KochSat Cv*; Tumultuarius miles Nievfzykowany lud y ták y owák łie tułáyący. *Mącz 468c*; láko Lud łzykować ku Bitwie. *BielSpr 13v, 8, 17v, 21v, 22, 40v; StryjKron 757; WyprPl A3; KmitaSpit B3v*.

Wyrażenia: »lud (godny) ku bojowi (a. bitwie); lud bojow(n)y« = *pugnatores Miech [szyk 4:2] (4; 2)*: może mieć ta horda dwanałcie tyfięci ludu ku bitwie. *MiechGlab 74*; Krol Polłki może mieć dwa kroć łto tyfięcy wybornego boiowego ludu dármu/ niedawfzy ná to (iáko ono mowią) złamánego kwartniká. *OrzRozm N2, V3v; BielKron 122v, 247; KochJez Bv*.

»lud (nie) ćwiczony; lud ćwiczyć do boju« (4;1): W pośrodku woýłká łzykowáli lud ćwiczony ná klin/ kthorym narychley przerázi woýłko nieprzijiácielłkie *BielSpr 22, 12, 20v, 22*; SNađz to krolá Greckiego ćwiczenie ten Czázki/ Ktory młody lud ćwiczył do boiu by źaczki. *PaprPan Bb3v*.

»gotowy lud« [szyk 2:1] (3): Przemyłław przypadfzy z gothowym ludem do obozu nieprzijiácielłkiego/ poráził ie *BielKron 341; BielSpr 32; OrzJan 12*.

»lud jez(d)ny, konny« = *konnica [szyk 13:4] (14:3)*: Thegoż roku Krol Fráncufki/ przełóżył ná vrząd Hetmáńłki/ ktory vrząd tám zá nawyłfzy máią/ náđ ieznym ludem być łtárfzym/ oni zowá Konnełtabliu^m Anne Mommoráńciego. *BielKron 216v, 220, 225v, 248, 309, 364v (8)*; Iełli iezdny lud małz przeciwko piełzemu/ łtáwiay ij w polu rownym [...] gdziełby nie przekáził nic/ áni błoto/ áni wodá. *BielSpr 15v, 12, 17, 24, 26v, 30v (7)*; ná pirwfzy vph przodkiem łzedł/ á był w nim konnego ludu iák Wapouius piłze piętnáście tyfięcy *StryjKron 662; ActReg 60*.

»jezdecki lud« = *królewski orszak* (1): Equitatus regius, Królewski dwór/ to yeft yezdecki lud. *Mącz* 107c.

»lekki lud« = *husaria* (2): Rufzywŷzy lekki lud z wojká Kázimierz/ zwłafzczá Tátary á Litwę s Páwłem Iafieńfkim/ y z dworzány pod wielką chorągwią/ vderzyli ná lud Mátyafzow y poráźili gi *BielKron* 395v, 229.

»lud lekko zbrojny« = *velites* *Mącz* [szyk 4:1] (5): *Mącz* 478b [2 r.]; Zá tymi poŷtáwiono lud lekko zbrojny/ ktore zwáli Ferétarios, velites, Marciobarbulos, s poćifki/ s procámi/ s kulámi/ Ołowiánemi/ tákieź ítrzelce. *BielSpr* 14, 18v, 41.

»lud nieprzyjacielski, nieprzyjacioł« [szyk 5:1] (5:1): Rzekł Moizéfz/ niechaycie á nie wŷtępuycie ná gorę (bo tám był lud pogotowiu ich nieprzyjacioł) byćcie nie vpádli/ bo was Pan Bog odtápił. *BielKron* 40v; ktorym [obyczajem szykowania wojska]/ poŷtępując rownym ludem ále ćwicżonym/ kthemu mieyćcem ŷlufżnym/ moźefz wielki lud nieprzyjacielŷki poráźić *BielSpr* 20v, 18v, 30v, 68; *KochJez* Bv.

»orszak (a. poczet, a. zastępy) ludu« [szyk 7:2] (9): Wroćiwŷzy ŷie Alexander do krolá Filipá á ípráwiwŷzy tam zaŷtępy ludu [preparato exercitu]/ dniań wŷtáwionego/ ziecháli ŷie obadwá ku bitwie *HistAl* B2; *BibRadz* 1.Mach 7/1; Andrzej Bátorzy z niemáłym pocżtem ludu przyćiągnął. *BielKron* 306, 244; *Mącz* 280b; *BudBib* 1.Mach 5/30; *PapPan* A4v, Vv; *ActReg* 60.

»lud za pieniądze, pieniężny« = *wojsko najemne* [szyk 3:3] (3:3): Bacżąc Ammon iż rozgniewał krolá Dawidá/ poŷtał po lud do Syriey zá pieniądze/ ktorych przyŷzło dwádzycięcia tyfiąc pieŷzego *BielKron* 70v, 225v, 351; *ModrzBaz* 110v; iż Krolowie oni wáŷi dawni/ wami/ á nie pieniężnem [!] ludem walczyli/ Więc wŷzytek porząddek/ a práwo wáŷze/ ku rycerŷkiem rżeczam zmierzá *GórnRozm* L4; *VotSzl* C3v.

»lud pieszy« = *piechota; pedites* *Mącz; ferentarii Calep* [szyk 29:28] (57): cáły dzyeń bitwá trwála. Pieŷzy lud był im ná wielkiey pomocy. *BielKron* 412, 220, 220v, 225v, 251v, 227v (16); *Mącz* 6b; bes zbroie pieŷzy lud chodźił czynić z nieprzyjacielem *BielSpr* 5v, 7v, 10v, 12, 13, 13v (34); Dla tego náŷzy popadwŷzy niemála ŷzkodę w ludu pieŷzym/ á nie wziawŷzy Zamku [...] ná zad odciągnąć muŷieli *StryjKron* 752; *Calep* 213a, 414b; *SarnStat* 136; *GrabPospR* M4, M4v.

»lud pospolity« [szyk 2:2] (4): Potym z roŷkazánia Celárŷkiego ŷzło przeciw iemu wielkość ludu poŷpolitego y Rycerŷkiego z dobrej woley *BielKron* 190v, 99, 241; á thák ná ítrzeniu z łuku od Celárzá poŷpolity Lud idźie. *BielSpr* 53v.

»lud postronny« = *wojsko pomocnicze* (1): Ieŷli nieprzyjacieł z wielką mocá ćiągnie y przyćiągnie ná cie/ nie wnet ŷie nań miotác z głównym woŷkiem [...] ále napierwey puŷćić Globum, to ieft/ oŷobny lud poŷtronny/ ktore zowiemy pomocnemi lekko zbrojne *BielSpr* 15v.

»lud rycerski« = *militares Miech; milites* *Mącz* [szyk 28:5] (33): *MiechGlab* 87; *OrzRozm* N3; [Grekowie] Pobiwŷzy wiele rycerŷkiego ludu/ puŷćili ŷie záfię do Greciey. *BielKron* 55, 106v [2 r.], 119v, 190v, 192, 259v [2 r.], 293v (13); *Mącz* 25d; *Prot* C3v; *BielSpr* 8, 17 [2 r.], 17v, 20v, 22 (10); Nieledá tám poraŷká byłá zmála ŷkodá ludu náŷzego Rycerŷkiego. *BiałKat* L2v; *SkarŻyw* 357; *StryjKron* 26, 170, 672; *SzarzRyt* Cv.

»lud służebny« = *conducti milites Miech; milites mercenarii Modrz* [szyk 18:10] (28): *MiechGlab* 10; abyście radzili, żeby granice były opatrzone ludem służebnym, który bywa za podatkiem pospolitym. *Diar* 23, 23, 24, 41, 81 [2 r.]; *BielKron* 225v [2 r.], 231, 233, 235, 251v (10); *KochSat* A2v; *Mącz* 115d, 224d, 268a, 304b, 468c; A tak trzebá te^{go}/ żeby Rzeczpołpolita/ ábo służebnym ludem/ ábo połpolitem rużeniem była bronioná. *ModrzBaz* 137v; *StryjKron* 627; *ActReg* 4v; *SarnStat* 136; Ale gdy nieprzyiaćiel pędki/ iáki ielt Tátáryzn/ ná nas przypádnie/ tám więc iuż/ ábo trudno/ ábo pozno przychodzi nam o łobie rádzić: dla tego iżechmy niegotowi/ iż pewnego służebnego ludu y pieniężnego depofitum nie mamy *VotSzl* C3v.

»towarzyski lud« = *sprzymierzeńcy* (1): Połthumius, miał dwie chorągwi Rzymfkiego ludu: á towarzýfkiego ludu [*socium*] od wyższego morzá także wiele popifał *ModrzBaz* 104.

»lud waleczny« [szyk 5:1] (6): *MiechGlab* 31; *HistAl* C7v, E2; Bifikup thego miałtá czterdzieści tyfięcy ludu walecznego na walkę wywodzi kiedy te^{go} potrzebá. *BielKron* 286, 239v; cokolwiek ludu waleczné^{go} ziemiá do muru przyćiągnęło/ wżytko to Archimed. narzędámi łwemi częścią pobił/ częścią rozgrómił/ tak iże muśieli łzturmu przełtáć. *GrzepGeom* B.

»wojenny lud« (2): *Mącz* 13c; błogółw Pánie temu Krolowi/ Y iego woiennemu ná wieki ludowi. *KmitaPsal* Av.

»wojsko ludu« (2): *BibRadz* 1.*Mach* 1/30; A po dwu lat posłał krol do miałt ludfkich poborcę/ ktory przyćiągnął z wielkim woýfkiem ludu. *BudBib* 1.*Mach* 1/30.

»lud wyborny« = *armigeri Miech; exercitus Mącz* [szyk 2:2] (4): Skanderbeg máiac pogotowiu dzielić tyfiąc ludu wybornego/ Moizełzá też záladził w táimnym mieýfcu z piąćią tyfiąc *BielKron* 248; *Mącz* 336c, 336d; *GrabPospR* M4.

»lud zbrojny, zbroisty, we zbrojach (a. zbroi)« [szyk 21:6] (23:2:2): *LibLeg* 11/85; kxiádz Henrik fin S. iadwigi zebrał był niemało zbroynego ludu/ thak flachciczow iako y proftych z wielkiey Polfki y z Sláfká *MiechGlab* 9, 51; *HistAl* F3v, L5v; Połowicá ludu we zbroi łtała przed miałtem/ á połowicá murowáła. *BielKron* 96v, 191, 225v, 229 [2 r.], 234v, 281v (11); *BielSat* M4; *BielSpr* 22, 41, 62; *BiałKaz* L2v; [*Postumijus*] miał pięć y dwádzieściá tyfięty [!] ludu zbroynego [XXV milia armatorum in agros hostium induxisset] z ktoremi w ćiągnął w ziemię nieprzyiaćielfká. *ModrzBaz* 104; *StryjKron* 597 [2 r.]; *BielSjem* 34; *KochPam* 80; *ActReg* 60.

»żołnierski lud« = *milites Mącz* [szyk 8:4] (12): *Diar* 81; *BielKron* 306; Vis militum, Wielkość żołnierskiego ludu *Mącz* 499c, 89d, 173b, 280b, 319d, 361a, 478b; lud żołnierfki świętey pámięci Krola Páná náłzego łzeć tyfięcy Swekow poráżili/ pobili/ y poimáli. *BiałKaz* L3v; *Calep* 221b, 588b.

Szeregi: »bojary a lud rycyrski« (1): Włzakoż boiary á lud rycirfki káżdego z ołobna krzcono [*militaribus tamen specialis impendebat baptismus*] *MiechGlab* 87.

»lud (służebny) i rycerstwo« [szyk 1:1] (2): Czwartý huph rządził łam kxiádz [!] Henrik/ w kthorem było ryczerłthwo z Sláfká y z Wielki Polfkiey y lud infzy fluzebni [*prestantioribus militibus [...]* *conductis militibus*]. *MiechGlab* 10; *BibRadz* 1.*Mach* 4/20. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»wojsko i zbrojny lud« (1): á Krolowie woýfki y zbroynym ludem obtoczeni/ niezbroynych Mnichow bać fię/ y pádác do nog ich muśieli *SkarŻyw* 511.

»lekki lud to jest husarze« (1): Cefarz przeto co rychley pośpiefzał za nim/ nálałfzy brod przez rzekę/ lekki lud to iefł Hufarze Fedweres przepráwiłfzy fie/ fził prętko *BielKron* 229.

c. *Ludzie nie wyróżniający się stanowiskiem lub majątkiem; niższe klasy społeczne, chłopci, plebs miejski, gmin, pospólstwo; vulgus Mymer*¹, *BartBydg, Mącz, Calep, Cn; plebs BartBydg, Mącz, Calep; populus, popellus Calep; multitudo, populus concionaris, vulgaritas Cn* (313) : Arabowie, Tatarowie, Turkowie [...] pófzli z grubych ludzi z pafterzow y z ludu ktorzy fie w lefiach chowali *WróbŻółt* cc2; *Mącz* 312c [2 r.], 358b; Bo iedni/ ktorzi powiedáli/ że ruńzenie pófpolite okrom wielkich ludu náłżego [*populorum nostrorum*] fzkod y nędze być niemoże/ to náydowali/ áby wedle przemożenia máiętności wftytcy dawáli ácz nie záfwdy iednáką liczbę *ModrzBaz* 120; *Calep* 822a; *GórnTroas* 72.

W połączeniach szeregowych (7): *LibLeg* 10/58; y zebrał fie lud wielki/ Cefarz/ kfiążetá/ y lud pófpolity. *BielKron* 180, 357, 371, 397v; *CzechRozm* 254v; Pánie Iezu Chryfte [...] iefteś od vcźniow twych/ od ludu pófpolitego/ y od niewinnych dźiatek iákożkolwiek vcźczony *LatHar* 355.

W przeciwstawieniach: »lud (pospolity) ... pan (2), starsze« (3): Mufić pan inakfzy niż lud być, będziefięd iednaki zanic go fobie ludzie ważyć niebędá. *BielŻyw* 85; bo to ná fćarfze zaley/ á nie ná pófpolity lud *BielKron* 249; *SkarKazSej* 664b.

W porównaniu (1): Zebrałi fie też Pelifztymczyzy [...] záf ludu (pófpolitego) iáko páfku/ ktorzy ná brzegu morfkim/ prze mnoftwo *BudBib* 1.Reg 13/5.

cum nm (4): pófáli Rzymiánie z Flákuřem trzydzieści thyfiác ludu próftego/ áby tám ofiadáli/ oráli/ fiáli/ dobytki páfli/ á żywności do woýfká (ktore tám záfwdy legáło dla Sármatow y Tátárov) dodawali *BielKron* 275v, 284, 318, 382.

W charakterystycznych połączeniach: *lud dobry, gęsty, niedbały, niemężny, niewiadomy, niewolny.*

Wyrażenia: »[ile] dusz ludu« (1): a fefwfy yego wzieftho dziewiefczdziefiath duřch lyvdv a dwiefćzie fwierzep y dwa thiffiacza offadzonych psczol *LibLeg* 10/58v.

»lud gburski« (1): A iefzćze wiefćze okrućiefńtwo iefł iámo práwo Polfkie/ ktore lud gburfki poddawa pod śláchecką niewolą *PowodPr* 68.

»lud gruby (a. hruby)« = *natio rudis et pannosa Miech* (6): *FalZioł* V 63; Chćząc on lud prófty á gruby (kthory [przed ti]m wftytko w kitlach lniauych [!] abo konopnych chadzał) tam fwoią fćzodrothą fukna wełnianego ku okrcźzeniu przywiefć *MiechGlab* 87; *BielKron* 25, 51; *StryjKron* 265; *NiemObr* 16.

»lud kmiecy« = *agrestes Miech* [szyk 3:2] (5): á lud kmieczy z dziećmi y z bydłem po lefiach y po błothach fie pokryli. *MiechGlab* 8; *BielKron* 437; *KMiecy* Lud pófpoliefie Chłopy przezywamy *BielSat* D4v [*idem BielRozm*]; *NiemObr* 16; *BielRozm* 31.

»lud niczemny« (2): A my Polacy/ iáko iefł wźem wiádomo/ twego przodká (ktory pówftał z ludu niczemnego) ták ku gorze dobrowolnie wyftawili/ wáfziwfy go na fćolec Krolewfki *BielKron* 392v [*idem*] *PaprUp* Fv.

»podły lud« = *infimi Modrz* (3): Po thym vpominániu nie náwroćł fie Ieroboám od drogi fwoiey nágorfsey/ ále owfsem przeko náczynił kapłanow báłwáńfkich z nápodleyfšego ludu [*de novissimis populi*] *Leop* 3.Reg 13/33; *ModrzBaz* 47v, 73.

»lud pospolity« = *vulgus BartBydg, Mymer*¹, *Mącz, Calep; plebs BartBydg, Miech; popellus Calep* [szyk 128:70] (198); *Mymer*¹ 36; *BartBydg* 174b; *FalZioł* I 41c; gdi takowy flux to ieft, zcieczenie flegmy chodzi po członkach tam y łam [...] to ieft część niemoci którą łacinnici Ignis perficus, á lud poſpoliti franczą zowie albo łamaniem. *GlabGad* 12; *MiechGlab* 16, 48, 87; *WróbŻołt* 64; *RejKup* b2v; *KromRozm I* D4v; *MurzHist* Cv; *KromRozm II* i; *DiarDop* 103; *GliczKsiąż* O6v; *LubPs* aa3v; *KrowObr* 191v, 202v, 236; *Leop Prov* 29/2; *BibRadz Ez* 30/5; *OrzRozm* F; Luter łyſząc to zâburzenie chłópfkie/ wydał książki miedzy lud poſpoliti vpominâjąc ie âby/ od tych roſtyrkow odtâpili *BielKron* 202v; Lud poſpolity/ iako rzemieſnicy/ niewiâłty/ wlaſzy ná mury mieyfkie bronili kâmieñmi do kilkâ dni. *BielKron* 251v; Lubuſki biſkup y Wrocłâwſki/ zâklâł interdyktem poſpolity lud mieyſki. *BielKron* 378v; krolowa Elżbietâ vmârłâ w Wilnie/ z wielkâ zâłoſciâ poſpolitego ludu *BielKron* 424v; poſpolity lud iada ryby/ ptaki/ wołow áni krow nie iadâiâ *BielKron* 453v, 49, 54, 67v, 60 [3 r.], 82v [2 r.] (113); *KwiatKsiąż* H3; *Mącz* 19d, 21a, 198d, 237c, 303c, 304b, 511c; *SienLek* 142; *BiałKat* 161; *BielSpr* 46v; tedy pewna rzecz/ że wſzyſtkie Luterſkie księgi nie inſzego nie fâ/ iedno proznâ pracâ y ſzczerâ zdrâdâ/ á zwodzeniem nędznego poſpolitego ludu. *WujJud* 75, 75, 116v, 140, 146v, 156 (11); *WujJudConf* 49v, 86, 88, 109; *RejPosWstaw* [41³]v, 42; *BudBib* 1.Reg 13/5; *PaprPan* Qv; *KarnNap kt*, A3 [2 r.]; *ModrzBaz* 31v, 67, 69v, 84; *SkarJedn* 320, 346; *SkarŻyw* 89, 391, 411, 456, 472, 482; *StryjKron* 140 [4 r.] 707; *CzechEp* 88; *NiemObr* 82, 84, 90; *ReszList* 176; *Calep* 822a; *PowodPr* 21, 62; *SkarKaz* 3v; *SkarKazSej* 687b [2 r.], 691a [2 r.]; Ogniem chuchał/ dymâmi ſoſnowymi kichał: Lud poſpolity widząc od boiâżni zdychał. *KlonWor* 21.

»lud prosty« [szyk 35:24] (59): *FalZioł* V 63; *MiechGlab* 6, 46, 59, 87; *WróbŻołt* 16; *MurzHist* M3; *MurzNT* 91; *KrowObr* 94, 113, 159v marg, 222, 239, Rr2v; *Leop* *B4v; nie będą poſłuzni proſty lud áni będą robić/ gdy będą mieć żywnoſć dârmo. *BielKron* 108v; A co ſie tycze tego proſtego zebrânego ludu piłmâ nieumiâłego/ írodze máiâ być vpominâni *BielKron* 203; Przyiechawſzy do Litwy Krol Władziſław/ ieżdżąc od ziemie do ziemie/ kazał ſie ſchodźić ludu proſtemu ná krzeſt ſwięty do głównych miaſt. *BielKron* 381v; Pâcierz proſty lud ná wſiâch ták mowi. *BielKron* 438, 8, 24v, 25, 51, 99 (30); *RejPos* 204v; *WujJud* 88v; á kto ſię nádyma rządząc lud podły á proſty [hominum genere humili et imbecilli]/ temu niedoſtânie ſercâ do rządzenia ludu pyſznego á odporneho. *ModrzBaz* 47v, 72; *Oczko* 17v; *SkarŻyw* 519; *StryjKron* 76; *CzechEp* 231; *NiemObr* 76 [2 r.]; *ReszPrz* 65; Wyprâwiwſzy tedy tę ſztukę łotrowſkâ przerzeczeni oſzuſtowie/ z temi pieniâdzmi zârâz ſię vdâli do Słâfkâ/ zwodzâc lud proſty ſwoimi rozmâitemi kuglârſtwy *WerGoſc* 218; *BielSjem* 32; Pâſterze/ lud proſty/ zbâwićielem znâiâ [Boga] Przed ſwym ſtworzyćielem/ żwierzętâ padâiâ. *GrabowSet* Kv.

»skrajny lud« = *poſpólſtvo* (1): nâczynił z poſpolitego ludu (marg) wł. z ſkrâynego ludu: (–) ofiârownikow (do) wyłzek *BudBib* 3.Reg 13/33.

»lud ubogi« = *populus pauper Vulg* [szyk 6:4] (10): *Leop Prov* 28/15; then widząc vbogi lud głodem wielkim vciſniony/ zebrał wiele vbogich do ſtodoły y zápalil ie *BielKron* 285, 119, 223, 280; Ieden pod drugim zamki/ gwałtem Tobie brâli/ Lud vbogi gdzie mogli/ z vciſkiem târgâli. *BielSat* G4; *PaprPan* V4v; *SkarŻyw* 481; *ReszPrz* 65; *PowodPr* 24.

»wiejski lud« [szyk 3:2] (5): *GroicPorz* B3v, a4, k; Mielifmy tu o chorobie którą poſpolity lud a owłzém Wiewſki Trzâſcâ zowie *SienLek* 142, 197.

Szeregi: »chłopstwo to jest lud pospolity« (1): przyślzá potrzebá ná Rzymiány przeciw Sábinom/ á gdy kazáli do zbroie/ chłopftwo /to ieft lud póspolity/ niechciał *BielKron* 107.

»lud i kmiecie« = *populus et kmetones JanPrzyw* (5): ieftli fie którégokolwiek czáfu Nam y potomkóm náłzym przyda przez Królestwo iechác/ zftępowánia żadného do Pánów/ Szláchty/ Rycérztwá/ y ich ludu y Kmieci nie będziemy czynić/ przeciwko ich woléy *SarnStat* 884, 53, 64, 65, 885.

»mieszczanie i lud pospolity« (1): okrucieńftwo nád miełczzany/ y ludem póspolitym vczyńił/ ścináiąc á dzyeci morduiąc. *BielKron* 88.

»mieszczanie i (albo też) wiejski lud« (3): do tego czáfu/ áczkolwiek wftzyfscy Miełczzanie y Wieyfki Lud w Koronie Polfkiey [*sądzą się prawem niemieckim*] *GroicPorz* B3v, a4, k.

»podły lud a motłoch« (1): ludzie wyfokiego ftanu/ á ná iákim wielkim vrzędzie poładzeni/ więcey fie obrufzáią/ gdy by obaczyli/ áno ich dobre^{mu} mniániu kto co vwłacza/ niżli podły lud á motłoch [*infimos et sordidos*] *ModrzBaz* 73.

»oracze a lud prosty« (1): Mniinájąc Świętopług abi to byli oracze á lud profty, profzácii iako gofcie nieczo ziemie ku oraniu/ fmieiąc fie tak rzekł *MiechGlab* 59.

»plebeusze (a. plebei) to jest lud pospolity« (4): [*Tullijus*] vczyńił rzecz fzyroká do Senatu/ takież drugiego dnia do Plebeufzow/ to ieft/ do ludu póspolitego *BielKron* 103v, 99, 105v, 108v.

»lud (pospolity a. ubogi), (i) pospolstwo« = *plebs, vulgus Calep* [*szyk 2:1*] (3): wtaczáiąc ná plác Lutherowe ku wierzeniu niepodobne zabobony: żeby vbogi profty lud/ y iemu przyległe póspolftwo/ pomamili. *ReszPrz* 65; *Calep* 813a, 1147a.

»nędzny lud a nieumiejętne prostaczki« (1): á tylko nędzny lud á nie umieiętne proftaczki kłamliwemi plotkami tuczyli áż do tego czáfu *BibRadz* I *4v.

»(tak) szlachta, i (albo, jako) lud (prosty, wszytek)« = *nobiles et ignobiles Miech* [*szyk 5:1*] (6): *MiechGlab* 6; MY Zygmunt dáiemy znác/ iż [...] zá zwoleniem [...] wftzyftkiéy fzláchty y ludu/ koroná ná głowę náłżę ieft włożoná. *SarnStat* 10, 278, 941; Lud w niewolá pobrano/ fzláchtę wybito/ zamki popłowano *SkarKazSej* 682b, 694b.

d. *Wierni, wyznawcy religii chrześcijańskiej* (638) : *OpecŻyw* 17, 189v; *TarDuch* A4; *WróbŻółt* 73/21, ff8v; *RejPs* 104v; *SeklWyzn* b4v; plebani máyá naprzod o pokuće kázác/ á lud ku pokutuyącemu żywotowi przywodzić/ yáko pan Kryftus rofkazał *KromRozm I* G4v, H, H2; *MurzNT Luc* 1/17; *KromRozm II* e3v; *KromRozm III* I2 [2 r.], I7v; *GliczKsiąż* O6v; *LubPs* S4v; Thobie krolewno niebiefka [*o Pannie Maryi*] ten lud nabożnie fpiewa/ tobie fwoie nábożeńftwo objawia. *KrowObr* 173v, 77v, 80 [2 r.], 92v (19); By fie raczył zmiłowác w tym fwym rozgniewániu/ A przypuścił nędzny lud k fwemu zmiłowániu. *RejWiz* 181v; Káplán iednak [*lege: jedna*] ięzykiem lud z Ołtarzem/ to ieft/ z Bogiem *OrzRozm* D3, F3v, G2v; *BielKron* 92v, 93v, 218; *KochZg* A4; Wigilia, Wigilia/ yeft poft pewnych czáfów vftáwiony áby tym fpofobnieyfzy lud był ku czynności modlitwie y nabożeńftwu. *Mącz* 496a; *SarnUzn* E6; *RejAp* 153; *RejPos* 239, 275, 312v, 338v; *GrzegŚm* A4v, 66; Kápláni fwymi vftáwicznymi modlitwami Pánu Bogu lud záleciá *KuczbKat* 25, 250, 265; *BielSpr* 61; *WujJud* B3v, 133; widzą wftzyfscy/ że Wieczherza Pánfka ieft poftánowiona/ áby był dawán Sákráment zupełny ludowi *WujJudConf* 247, 207, 214, 224; *CzechRozm* 86, 169v; *ModrzBaz* 29, 55v; *KochPs*

210; A lud płakał á wołał Kieryeeleifon *SkarŻyw* 173; służna y pobożna rzecz iest: ile kroć fie nowego ludu do kościoła naydzie/ áby tyle kroć ofiára była ofiarowaná. *SkarŻyw* 320, 120, 230, 291, 309, 354 (18); *CzechEp* 98, 251, 368; *NiemObr* 71; *ReszList* 161; *ArtKanc* R16v; Parochus – Fararz. Paroecia – Liud do iednei fari zchodząci fie. *Calep* 757b; *GrochKal* 27; *GrabowSet* E4, H2, L2v, P3v, P4v (10); PRofzę cię tedy PANie/ zá Kápłany Kościoła twego/ áby y náuką y żywotem lud zwierzony łobie/ do niebieskiej oyczyzny prowadzili. *LatHar* 95, 93, 398, 420, 566, 621 (9); *WujNT Matth* 15/8, s. 63, *Mar* 7/6, s. 151 (7); *SarnStat* 225; *PowodPr* 18, 39, 57; *SkarKaz* 158b, 606a.

W połączeniu z zaimkiem dzierżawczym [zawsze w odniesieniu do Boga] [w tym: jego (20), moj (18), swoj (64), twój (59); lud naszego książećia Pana Jezu Chrystusa] (162): *OpecŻyw* 2, 69v, 174; *TarDuch* E2 [2 r.], E2v; *WróbŻolt* 17v, Q3v, Y4, bb8v; *RejPs* 105v [2 r.], 120, 193, 195, 219; atim znakiem y haślem naznaczoneym ze yeśteym ludem nášzego kxiążećia pana Iefu Chriřtuśfa pod ktorego znakiem mamy przeciw grzechom vřtawicznie walczyć *SeklKat* T4v; *MurzNT* 21; *KromRozm III* K4; *LubPs* G3v, G4, R2v, M, N5v (14); *KrowObr* 76v, 97v, 155, 165 [2 r.], 175 (14); *BibRadz Math* 1/21; *BielKron* 45, 92v, 199; *OrzQuin* Fv; *RejPos* 32v, 57v, 61v, 226, 275 (7); *KuczbKat* 335; *RejZwierc* 145v; *RejPosRozpr* b3, c4v, ev; *RejPosWstaw* 22, [143²]v; *KarnNap* A2; *ModrzBaz* 23v, 49v, 108v, 114, 127v [2 r.]; Nieprzyaćiele twoi hárdźi wznofzą rogi/ A dziwnych rad řzukaią ná twój lud vbogi. *KochPs* 125, 5, 119; *SkarŻyw* 357, 372, 441; Będźiesz miał obrońcę Boga/ żadnac rzecz nie będzie řroga/ y vcźyni cię Ludem řwym/ v wřzytkich narodow znácznym *ArtKanc* M4v, A18 [2 r.], B12, G12v, H2v, K4, (22); *ZawJest* 10, 47; Niechay chęć nářzá/ tobie wdźięczna będzie/ A przed řwym Synem/ lud řwoy ráty w błędzie. *GrabowSet* K3, C, C2v, E4, K3, M4v (11); EY nie ráćrze/ wřzechmogący Boże/ gárdźić ludem twoim/ do ćiebie w vtrapieniu wołaiącym *LatHar* 624, 15, 46, 65, 342, 398 (20); *KolakSzczęśl* B; *WujNT Matth* 1/21, 2. *Cor* 6/16, s. 64, 337; *SiebRozmyśl* F4v; *KlonKr* 3; *PowodPr* 11, 18, 57 [2 r.], 69; *SkarKaz*)(2,)(3v,)(4, 396, 454b, 581; *CzahTr* B3v; *SkarKazSej* 663b, 672, 688b, 692a, 696a, 702b; Przetoz ćię Pan Bog wyrzuci Z pośrodká ludu řwoiego/ Stárwřzy ćie ná proch/ wywroći Y dom twoy z gruntu řámego. *SzarzRyt* A4, B2. Cf W formułach modlitewnych i refrenach pieśni religijnych.

W połączeniach szeregowych (8): *RejPos* 53v; *KuczbKat* 240; *CzechRozm* 249v; *SkarJedn* 87; Dał mu teř liřty do wřzytkich Panow Chřeřćiańřkich Niemcom przyległych/ y do Biřkupow y Křiężey y do ludu wiernego/ áby mu wewřzem pomocni byli *SkarŻyw* 517, 3 [2 r.]; *LatHar* 566.

W przeciwstawieniach: »lud ... Bog (4), kapłan (2), nielud (2), poganie« (9): *KromRozm III* K5v; Abowym on yeřt řam Bog nářz á mychmy lud yego *LubPs* V4v, V4 marg; Ktorzysćie niekiedy nie ludem (byli/) lecz teraz lud Boży. *BudNT 1.Petr* 2/10; A vřmierz gniew řwoy/ coř nas nim poráźił/ Niech by pogány/ á nie twoy lud káźił *GrabowSet* E3v; *LatHar* 15; *WujNT* 194, 1. *Petr* 2/10; *SkarKaz* 454b.

W porównaniach (2): Iák kropye co nyepłodną zyemyę obżywyáją/ Ták lud twój zá twą řpráwą pokoy otrzymáią. *LubPs* Q4; Lud yego yák pagorki w řwoyey podnyořłości/ Będą vżywać řpolney tu řpráwyedliwořći. *LubPs* Q4.

W formułach modlitewnych i refrenach pieśni religijnych (17): *KrowObr* 174v; *RejPos* 53v; *KuczbKat* 240; *SkarJedn* 87, 330; *SkarŻyw* 3; Ludu moy, com vcźynił tobie/ á w cźymem zářmućił cię? *ArtKanc*

E9v, E13, E13v, E14 [2 r.], E14v, E15; *LatHar* 566; Boże zmiłuy fię nád ludem twoim *SkarKazSej* 696a, 677a [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: lud dobry, fałszywy. głupi, grzeszny, hardy, jadowity, lakomy, mądry, nabożny, nędzny (4), nieostrożny, niepobożny, nieszczęśliwy, niewdzięczny, niewierny, odkupiony, odrzucony, oswobodzony, oświecony, płacziwy, pokorny, przyjemny, pyszny, roztargniony, skrzętny, strapiony, strwożony, swawolny, szalony (2), ubogi (6), upadły, złorzeczny, zły, żałościwy.

Fraza: »jeden człowiek umarł za (wszytek) lud« [o śmierci Chrystusa] (7): OpecŻyw 69v, 83; BibRadz Ioann 18/14; BudNT Ioann 11/50; LatHar 729; A Káiphafz był on ktory Zydom rádzil; Ze pożyteczno ielt áby ieden człowiek vmárł zá lud. WujNT Ioann 18/14 [przekład tego samego tekstu OpecŻyw 83, BibRadz, LatHar 729], Ioann 11/50.

Zwroty: »ludowi błogosławić, dać błogosławieństwo« (1:1): WujJudConf 215v; powftańcie święci z miełzkánia wálzego/ mieyfcá poświęćcie/ ludowi błogosławćie/ á nas grzełzne ludźie w pokoiu záchowayćie etc. CzechEp 84.

»być ludem jego (a. będziecie ludem moim itp.), uczynić [kogo] sobie ludem, za swój lud mieć« (8:3:1): [jest dowód] według Proroctwá Dánielá Świętego/ kthory ták powieda: Iż ten niebędzie ludem iego/ ktory fię go záprzy. KrowObr 193, 193; Abyś nas łobie vczynić raczył ták iáko nam to powiedác raczyłś przez Apoštołá twego świętego/ [...] ludem wdzyęcznym przed oblicznością Bogá Oycá łwego niebieskiego. RejPos 220v, 47v, 53v, 215, 220, 259v; PowodPr 13, 80 [2 r.]; SkarKaz 347b.

»modlić się za ludem, za lud« [szyk zmienny] (2:1): Wćięgni nas zá łobá Rzetznitzko náłza/ modl fię za ludem KrowObr 164; BiałKat 228v; WujJud 156.

»do ludu mówić, kazać, (u)czynić (a. mieć) rzecz (a. kazanie)« [szyk zmienny] (4:1:3): RejPos 32, 231v; tho powiádał ná kazaniu do ludu każąc. BiałKat 341; WujJud 225v; RejPosWstaw 143b; iż fię y nam ták godzi ábyłmy do ludu nie mowili/ co by fię nam zdáło/ ále to tylko coby Bożymi świádectwy było obwárowano. CzechEp 134, 362; WujNT 482.

»poświęcić lud« = sanctificare populum Vulg (4): poświęć lud włyłstek/ przez znamię krzyża wrzody oddal ćielełne y dułzne KrowObr 162v, 167; BibRadz Hebr 13/12; Dla tego y Iefus/ áby poświęćil lud przez włafną krew/ przed miáłtem vćierpiał. WujNT Hebr 13/12.

»lud wybawić (a. zbawić, a. wyswobodzić, a. wyzwolić) [w tym: od grzechow (7), z mocy diabelskiej (a. szatańskiej) (3)]; zbawienie ludu« = populum facere saluum Vulg [szyk zmienny] (29:2): OpecŻyw 69v; Bo przez mękę łwą wybawił lud z moci dyabelskiej. WróbŻołt ee4v, ggo, cc6; LubPs G4, hh5v; KrowObr 76v, 155, 164, 165; BibRadz Matth 1/21; RejPos 33v [2 r.]; Z ktorych [klasztorów św. Franciszka] ielt wielka cześć kościołowi Bożemu: y pomoc zbawienia ludu Kotholickiego [!]. SkarŻyw 463; ArtKanc B10, B12, K13, T17v; Zbawże lud twoy/ Pánie/ y rácz błogosławić dziedźictwu twemu LatHar 574, 342; WujNT Matth 1/21; w Bethlehem Król fie wam národził/ Aby lud łwóy z łzátáńłkiey mocy wyłwobodził. SiebRozmyśl F4v.

»lud boży żegnać« (1): Zaden tedy zwyczáiu kościołá Bożego gánić nie ma/ że tym známieniem [Krzyża św.] Biskupi y kápłani lud Boży żegnáią/ gdyż to mocą y przykłádem Chriłtułowym czynią. WujNT 298.

Wyrażenia: »(wierny) lud boży (a. boski, a. pański)« = *ludzie wierzący w Boga, chrześcijanie; gens Domini, populus Dei Vulg* [szyk 72:1] (73): *WróbŻółt* cc6; *RejPs* 85, 204v; áczkolwyek myędzy ludem bożym wyele yeft kápłanow/ y wyele páłtyrzow/ wífákże Pyotr wífyftkye rządził/ kthore przodkyem y Kryftus rządzi *KromRozm III Nv*; Obietnicá odpuńzczenya grzechow/ kthorá przyść myálá hoynie ná wierny kołcioł á zebranie Páńského ludu wiernego. *LubPs Gv marg*, A4, D2, N5v, R2v, S5v; *KrowObr* 2v, 7v, 77v, 83, 118v (8); *LeszczRzecz* A2; *BibRadz* I *2, *2v, *3v; *OrzRozm* C; *BielKron* 202v, 247v, 298, 323; *GrzegRóżn* Iv; *OrzQuin* V2 [3 r.], X3, Aa3v; Wy fię być ludem Bożym wzyfycy ozywaćie/ Stanifławá świętego zá Pátroná maćie. *Prot* A2v; *GórnDworz* Ii4v; *RejPos* 10v, 86, 253, 296v; *HistLan* F2v; *KuczbKat* 80; *RejZwierc* 255v; *BielSpr* 57v, 61; *WujJudConf* 156v, 170, 215v; *RejPosRozpr* [c2], [c4]; *BudNT* 1.Petr 2/10; *SkarJedn* 359; *SkarŻyw* 86, 92, 173, 373, 502 (8); *ReszPrz* 88; *BielSen* 8; *LatHar* 480; *WujNT* 298, 1.Petr 2/10; *PowodPr* 9, 19, 40, 83; *SkarKaz* 120a, 580a; *SkarKazSej* 657b, 679a, 691b.

»głos ludu wiernego« (1): S tego pfallmu czo obaczyć mamy. I. Znáczy głos ludu wiernego/ ktori wyznawa iż pan Bog ieft páłtirzem ich/ á oni owieczkami iego. *LubPs* S3 marg.

»grzech ludu« = *peccatum populi Modrz; delictum populi Vulg* (4): *WróbŻółt* Z4v; *ModrzBaz* 128; Oduść profzę grzech ludu tego, A gdy im P. Bog odpuścił winę: mowiąc vfty fwymi Dimifi. Oduściłem. *WysKaz* 28; *WujNT* Hebr 2/17.

»lud katolicki« [szyk 2:1] (3): lud Kátholicki bárzo łtrwożony/ y po fwym Bifkupftwie [errata: Bifkupie] záłofny/ vćiekl fię do Cefarzá. *SkarŻyw* 389, 463; *PowodPr* 39.

»lud krześcijański (a. chrześcijański), chrystyjański« = *populus Christianus Modrz, JanStat* [szyk 101:8] (106:3): *WróbŻółt* E3, I7v, I8, P5, R8 (18); 100 pfallm Aby lud krześcýáńłki chwalił páná bogá wkołćiele iego. *RejPs* 224, 89, 119v, 141v, 159, 172 (10); *LibLeg* 10/150v; *MurzHist* V; *KromRozm III N5v*; *KrowObr* 15, 36, 41, 103, 164; *BielKron* 182 [2 r.], 192v, 219v, 231, 231v (13); *RejPos* 239; *KuczbKat* 5 [2 r.], 10, 45, 205, 245, 420; *BielSpr* 57, 60; Lud/ powieda/ chrześciáńłki pámiątkę Świętych Męczeńnikow nabożnymi Święty obchodzi *WujJud* 188v, 26v, 60, 92, 152; *WujJudConf* 66v, 85, 90v, 116, 118 (9); *ModrzBaz* 30, 54v; *SkarJedn* A2, 314, 317; *SkarŻyw* 211, 518, 519; *CzechEp* 396 [2 r.]; Kto tedy chce Chriřtyáńłki lud/ od vmieiętności rzeczy Bořkich y niebieřkich odřtrychnąć/ tákowy im y drogę/ do żywotá wiecznego zágradza. *NiemObr* 85; *ReszPrz* 32; *ReszList* 152; Iezu Kryřte Názaráńłki/ proři cię lud krześciáńłki/ być ná nie łáłkáwie weyřzał *ArtKanc* R20v, E10, N19; *OrzJan* 29; *LatHar* 177, 276, 621, 622; *WujNT* 271, 439, 456, 460 [2 r.], 808; *SarnStat* 186; *PowodPr* 16 [3 r.], 41, 51, 59; *CzahTr* E4v; *SkarKazSej* 707b.

»narod ludu« (4): *RejPs* 193, 219; A tu napirwey vważác mamy/ iáko fie Pan náłz rořkochawa w thym narodzie ludu řwoiego *RejPos* 61v, 127.

»lud nowochrzczony« (1): Czáfu iedne⁸⁰/ ieżdżąc po przeřtronney oney ziemi/ chcąc lud nowochrzczony bierzmwáć/ kazał pořtáwić namioty nád rzeká Bortná *SkarŻyw* 519.

»lud Nowego Zakonu, Testamentu« (2:1): To pienie ieft o zmartwychwřtaniu pana Iefufa/ y o zginieniu moci diabelskiej y řidowskiej á o pociefze ludu nowego zakonu *WróbŻółt* V6; wřákże ofiárá y řłuzbá/ do ktorey fię lud nowego teřtámentu vćiekác miał/ nie mogłá być oná krwáwa á gwałtowna řpráwá ná krzyżu/ ále tá niekrwáwa ná ołtarzu *WujNT* 287; *SkarKaz* 455a.

»lud nowo do Chrysta nawrocony« (2): [*Medard*] ná Biskupstwo Wiromándeńskie z wielką prośbą y płáčzem ludu onego nowo do Chryśtuła náwroconego/ ledwie się wzięć dał. *SkarŻyw* 527, 536.

»lud krwią odkupiony (a. oczyszczony)« (2): to jest scandalum albo uczyć fałecznie odwodząc od chwały bożej lud krwią jego sobie odkupiony, albo cierpieć takowych, którzy odwodzą. *DiarDop* 104; *KrowObr* 1v.

»lud oświecony wiarą« (1): á lud oświecony Wiarą/ co czyni? *GrochKal* 24.

»prośby (a. modlitwy) ludu« (3): Ach Pánie Boże iáko długo maż się gniewać/ á modlitwy ludu twoiego nie ráczyśz wyśłuchác? *ArtKanc* 116; rácz wyśłuchác prośby ludu twego *LatHar* 474, 181.

metonim. »serca ludu« = *lud* (1): rácz miłóściwie od nas powietrze morowe/ y głód oddalić: áby cię łercá ludu twego poznały *LatHar* 623.

»świecki lud« (1): [*papież Eugeniusz*] Vítawił to między inemi vítawami/ áby kłięża przy kościelech w domkoch łwych mieśzkáli/ á między świeckim ludem bez potrzeby nie bywáli. *BielKron* 166v.

peryfr. »lud święty« = *wybrańcy boży* [*szyk 8:1*] (9): Polká lud Święty. *OrzQuin* N2v *marg*; *RejPos* 53v, 220v, 284; *KuczbKat* 240; *SkarŻyw* 3; *LatHar* 566; ia was zá łwoie dźiedzictwo nád ine narody mieć będę. Bo moiá ieśt wśzytká ziemiá. y sftánecie mi się krolestwem kápłáńskim y ludem świętym. *SkarKazSej* 677a, 677.

»lud wierny« [*szyk 37:8*] (45): *WróbŻółt* R8, T3 [2 r.], qq2v, rr4v; *RejPs* 172v; Iáko ten Krol Kriřtus Pan miał łwe poddáne/ to ieśt lud wierny w wyelkiej zacności miał chowác *LubPs* T4v *marg*, G3v, M, Mv *marg*, N, R2v (14); *KrowObr* 97v; *BibRadz* I 381 *marg*; *RejAp* 175v; *RejPos* 32v [2 r.], 154, 226; *HistLan* F2v; *KuczbKat* 370, 430; *WujJud* 119v; *SkarJedn* 63; *SkarŻyw* 517 [2 r.], 594; *ArtKanc* G2v; ktorego [*baranka niepokalanego*] Ciála gdy wśzytek lud wierny pożywa/ y Krew iego pije/ báránek ofiárowány cáły y żywy zołtaie. *LatHar* 195, 354; *WysKaz* 36; *WujNT* 38, 274; Zátrábcie ná lud wierny. vítawcie świętobliwe pofty *PowodPr* 81, 76; *CzahTr* B3v; *SkarKazSej* 688b.

»wszy(s)tek (a. wszyciek), *wszen lud« = *omnis populus* *HistAl* [*szyk 31:12*] (41:2): *OpecŻyw* 69v [2 r.], 83; *WróbŻółt* cc6; *HistAl* Cv; *KromRozm* II łv; *KromRozm* III K5v; *KrowObr* 15, 162v, 167; *GórnDworz* li4v; *BiałKat* 356; *KuczbKat* 245; *WujJud* 145v, 259; *WujJudConf* 116, 118, 179v, 215v; *RejPosRozpr* b3; *SkarJedn* 314; Przyiął go lud wśzyćiek w Florencyey z wielkim nabożeństwem: wśzędzie iáko Papieżowi przyklękáiąc/ á przeżegnáne od niego biorąc. *SkarŻyw* 412, 67, 88, 189 [2 r.], 277, 318 (14); *ArtKanc* K16v; *LatHar* 177, 276, 729; łam kapłan wewnątrz łużbę Bożą odpráwował; á wśzytek lud w śieni kościelney się modlił *WujNT* 194, 459 *marg*; *SkarKaz* 157a; *SkarKazSej* 657b.

peryfr. »lud wybrany« = *wybrańcy boży* (5): Nie wątpiřz w tym nic/ iż Królestwo Polkié ieśt ludem wybranym *OrzQuin* N3, N3, Ov; [*o Rzymie*] z mieřzkánia Dyabelřkiego y z Bábiloniy/ łtałię miáłtem świętym y ludem wybranym [*genus electum* *Vulg* 1.*Petr* 2/9] y krolewřkim kápłáństwem. *SkarJedn* 87; *KochPs* 215.

»zebranie (a. zgromadzenie, a. zbor) ludu; lud zebrany« = *coetus hominum* *Modrz* [*szyk 13:1*] (12:2): Dla tego wťęp miły panie na wyłokóć tys ieśt pan na ktorego zależy wśzytek łwiat ładzić Dla tego, ludu zebranego, zboru łwiętego krzeřcianskiego. *WróbŻółt* C4v, C4v; *RejPs* 105v [2 r.], 120, 159; *MurzNT* *Luc* 1/10; Wyznaycyeřz wślyřcy Pánu iż yeśt miłóściwy/ [...] Nyech go w zebrányu

ludu łlawnye wywyzłłáya/ Ná łtolicy łtárlłych łwych nyech mu chwałę dáya *LubPs* Y5v, F3v *marg*; *CzechRozm* 256; *ModrzBaz* 128v; *KochPs* 165, 176; *ArtKanc* K14.

Szeregi: »biskup(i) i lud« [szyk zmienny] (2): włzyłcy okołó idácy Błłkupi y lud włzyłciek płákalı. *SkarŻyw* 165, 59. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»lud i czeladka« (1): RAcż weyźrzyć Panie/ prošımy łię/ ná ten lud y czeladkę twoię/ dla ktorey chłiał Pan náłz Iezus Chryłtus/ w ręce złóslıwych być podány/ y okrutną krzyżowá łmierłá łrodze vdręczony *LatHar* 54.

»kołcioł i lud« [szyk 6:1] (7): *OpecŻyw* 2, 69; Gdzye ma być poznán kołcioł y lud zebrány w nim/ gdyż thám złóslıwı mieyłcá nie máıá/ iedno wiernı/ pobożni/ á cnotliwi. *LubPs* F3v *marg*; *RejZwierc* 42v; *SkarŻyw* A2v; áby włzyłcy byli iáko mąż ieden/ iedney myłłı y rády/ ná dobre kołciołá y ludu twego. *SkarKazSej* 677b, 668b.

»(nie tylko, tak) księża (a. kapłáństwo) (ale też, jako) i lud pospolity (a. prosty)« [szyk zmienny] (5): tam miełłkálı nietylko kxięża/ ále też y lud póspolity *KrowObr* 202, 202; *OrzRozm* G3v *marg*; *WujJudConf* 48v; Przeto po łmierci Biskupıey/ włzyłcy go iednym głósem/ ták kápláńłtwo/ iáko y lud póspolity/ zá Błłkupá obráli: y Arcybłłkupowi ofiárowáli. *SkarŻyw* 171. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»narod, lud« (2): [wy jestełcie] narodem łwiętyym/ ludem nábytyym [*gens sancta, populus acquisitionis*] ábyłłcie cnoty opowiedáli tego ktory was wezwáł z łciemnołci ku łwoıey przedziwney łwiáłłóci. *WujNT* 1.*Petr* 2/9; Ztądże y Piotr S. lud krzełciáńłki zowie rodziáiem Bogu wybrányym/ kápláńłtwem Krolewłkim/ narodem łwiętyym/ ludem nábyłcia *PowodPr* 16.

»Pan i lud« (1): Ale day mi mądrowáć do vmyłłu niego/ ábych y tobie Pánu łwemu/ y ludowi twemu mogł godnym łługá być. *RejZwierc* 145v.

»lud i poganie« (2): *CzechEp* 124; pierwłzy powłtawłzy z vmárłych łwiáłłół miał opowıadáć ludowi temu y Pogánom [*populo et gentibus*]. *WujNT Act* 26/23.

W przen (11) :

Wyrażenie: »lud pastwisk(a) jęgo« (3): boć on ięłł pan bog náłz. A my lud páłtwisk ięgo y owıeczki rák ięgo [*Nos aut populus pascuae eius: et oves manus eius*] *WróbŻółt* 94/7 [*przekład tego samego tekstu* (2)] *KuczbKat* 270; *ArtKanc* T14v.

Szereg: »lud, (a, i) owıeczki (a. owce); owce to jest lud wierny« (12;1): *WróbŻółt* 94/7; *RejPs* 146v; On nas chowa yák Ocyec dzyateczki/ Mychmy łá yęgo lud y owıeczki *LubPs* X2, S3, V4 *marg*; Lud ięgo/ á owce páłtwy ięgo [*populus eius et oves pasquae eius*] *Leop Ps* 99/3; *BibRadz Ps* 100/3; *RejPos* 53v; *KuczbKat* 270; y polecłł mu przełóżeńłtwo nád włzyłtkimi owcami/ to ięłł nád ludem włzyłtkim wiernym *SkarJedn* 63, 330; O ludu ięgo/ y owıeczki páłtwıłká ięgo/ wnidźłcie w bramy ięgo z wyłławıániem *LatHar* 61, 15.

e. *O wyznawcach innych bogów* (4) : Powıedźłcie mi ktory Bog ze włłech Bogow włłelákich narodow/ ktore poburzyli oycowie moi/ żeby ktory mógl wydrzyć lud łwoy z ręki moıey? [*Quis est de universis diis gentium, quas vastaverunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea*] *Leop* 2.*Par* 32/14; *BibRadz* 2.*Par* 32/15, 17; *BudBib* 2.*Par* 25/15.

f. O Izraelu, narodzie wybranym przez Boga (w okresie biblijnym); *populus, plebs, viri Vulg, PolAnt; gens, multitudo, turba Vulg (3564)*: *OpecŻyw* 52 [2 r.], 52v [2 r.], 66, 74v, 83 (11); *OpecŻywList* C2v; *PatKaz I* 14, 18v; *PatKaz III* 124v, 154v; *HistJóz* Cv; *WróbŻółt* 34/14, 18, 59/58, T2, X2 (12); *RejPs* 81, 115, 123 [2 r.], 145, 157 (8); *MurzNT* 33v, *Matth* 15/8, 26/5, *Mar* 7/6, *Luc* 23/14; *KromRozm III* K6v; *DiarDop* 103; *LubPs* Sv, S4v, S5v *marg*, T6v, V4v (17); iáko Ian święty on lud w Iordanie Rzece krzcił/ który do niego ná pułtżą przychodził? *KrowObr* 83v, 90v; *RejWiz* 184; przeciwko ludu pierzchliwośći moiey [*contra populum furoris mei*]/ dam mu poruczeństwo by pobrał łupy *Leop Is* 10/6; Zrułfył lud/ náuczaiąc po wśfyłtkim Żydowśtwie/ pocżawśfy od Gálilei áż do tąd. *Leop Luc* 23/5; Páweł ſtoiąc ná ſthopniach/ fkinął ręką ná lud á gdy ſie ſtháło wielkie pomilczenie/ mowił do nich po żydowśku/ temi ſłowyy. *Leop Act* 21/40, *Ex* 14/5, 19/9, 21, 36/5, *Num* 11 *arg* (125); Gdy tedy Anioł Pánki ty ſłowá mowił do wśzytkich ſynow Izraélſkich/ tedy lud plákał wielkiem głoſem. *BibRadz Iudic* 2/4; Tedy lud ſłużył Pánu po wśzytki dni poki żyw był Iozue *BibRadz Iudic* 2/7, *Gen* 9/19, 11/6, *Ex* 1 *arg*, 5/16, 22 (214); [*Mojżesz*] rzeczy ziemskie ludu onemu obiecowáł/ ktore też im ziſcił w ziemi obiecány. *OrzRozm* E4, Hv; Przykázáł theż [*Pan Bóg*] áby lud który z niego [z *Izaaka*] wynidzye był znáczón ná członku rodzącym/ áby ſie s Pogány nie mieſzáł. *BielKron* 12; AMos Prorok z miáſteczká Tekue rodem/ był s páſterſkiego ſtánu/ ktorego Pan Bog poſláł do Sámáriei/ áby lud od bałwochwáłtwa odwrácał. *BielKron* 92, 14 [2 r.], 27v, 31 (85); ón [*Jeremiasz*] przepowiaáł/ prze grzechy á bluźniérſtwa ludu onego/ Zborzenie Króleſtwa ZYDowśkiego *OrzQuin* Z3v; *SarnUzn* E; *RejAp* 26v, 47v, 192; *RejPos* 9, 14, 50v [2 r.], 60v [2 r.] (53); *BiałKat* 131, 373v; *GrzegŚm* 24; *KuczbKat* 270; A nákoniec on Moizelz nieomylny poſeł iego/ który iuz máło nie głoſne poſełſtwa ludowi onemu ktore wiodł z Egiptu przynoſił od niego *RejŻwierc* 5, 42v, 64v, 201, [203]v, 204v (9); *WujJud* 9v, 234; *RejPosRozpr* b3v [2 r.] c2v; Y rzekł lud do Iehoſzuego/ Iehowie Bogu ſwemu ſłużyć będziemy *BudBib Ios* 24/24; A (ták) porádziwśzy ſię z ludem poſtáwił ſpiewaki Iehowie ktorzi go chwalili z ochędoſtwem świętem *BudBib 2.Par* 20/21, *Ex* 11/3, 15/13, 16, 19/21 (117); *HistHel* C2; *BudNT Matth* 4/23, 9/35, 26/5, *Mar* 6/22[21], *Luc* 3/15 (17); *CzechRozm* 17, 31, 38 [2 r.], 53v, 84 (23); *ModrzBaz* 57v, 75v; *KochPs* 116, 143, 161, 165, 170 (7); Moyzelz zá lud ſie záłtáwia v Bogá. *SkarŻyw* 490 *marg*, A5, 140, [197] [2 r.], 273, 384 [3 r.] (48); Przybliżył ſię do mnie (mowi Pan Iehowáh.) lud ten wśtámi ſwoimi/ y chwali mię wárgámi ſwoimi *CzechEp* 106, 47, 115, 170, 189 [4 r.], 284 (13); *NiemObr* 8, 71 [2 r.], 72 [2 r.]; *ArtKanc* A3v, E6, E10, K10, T14v [3 r.]; *GrabowSet* B3v; y ſzukáli árcykáplani y Zakonni Doktorowie/ iákoby P. Iezulá zábili: lecz ludu ſię bali. *LatHar* 715, 316, 686, 689, 698, 702 (12); Záprawdę muſimy to zeznáć iż Moyzelz mowiác z ludem grubym y proſtym/ o rzeczách ktore nie podległy ſmyſłom/ mowił iáko záwśze pod záſóná *WysKaz* 33; *WujNT Matth* 4/16, 23, s. 16, *Matth* 14/5, 26/5 (44); *SiebRozmyśl* H2, H3; *PowodPr* 4, 17, 18 [2 r.] 22; *SkarKaz* 39b, 206b, 417a; *SkarKazSej* 667b *marg*, 669a [2 r.], 673a, 679a, 683a, 689b.

W połączeniu z zaimkiem dzierżawczym [zawsze w odniesieniu do Boga Jahwe] [w tym: jego (63), moj (160), swoj (360), twój (137)] (720): *OpecŻyw* 2, 12v [2 r.], 26, 44v, 89v (10); *TarDuch* D3v, D7v; Słuchay ludu moy [*Audi populus meus*] á ia tobie mowić będę/ ſluchaj Íſrael á ia tobie będę ſwiadczył *WróbŻółt* 49/7, 13/4, E2v, 13/7, 28/11 [2 r.] (34); á ludowi ſwemu/ okázawśfy miłofierdzie ſwe gdy było potrzebá dáwaeś z ſuchey ſkáły wodę *RejPs* 109, 16v, 42, 74v, 79v, 86v (44); *MurzNT Luc*

1/77; *KromRozm II* f: *LubPs* B3, D2 [2 r.], G4v, H2v marg, Mv [3 r.] (102); *KrowObr* 73v, 165; álz przyśfiedł gniew Páńki ná lud iego/ ktoremu niebyło żadnego lekarstwa. Abowiem przywiodł ná nie Krolá Cháldeyśkiego *Leop 2.Par* 36/16; Iákíe dobrodzieyftwá czynił Bog ludu śwemu w Egypcie/ á Egypcziyki dziwnie tresktał y morzył. *Leop Sap* 18 arg; A Pan z Sionu będzie ryczał/ y z Ieruzálem wyda głos swoy: a zruśá lie Niebá y ziemiá/ á Pan przedlie nádzieiá ludu swego/ y mocnośc synow Iśráelśkich. *Leop Ioel* 3/16, *Ex* 3/7, 8/22, 23, *Lev* 20/3, 6 (70); *RejZwierc* 43v; Ludu moy ktory miełzkasz w Syonie/ nie boy lie Afyryczyká *BibRadz Is* 10/24; Słuchaycie gory śádu Páńkiego/ y wy mocne grunthy ziemie: ábowiem Pan póswarek mieć będzie z ludem swoim/ á Izráelá fukáć będzie. *BibRadz Mich* 6/2, *2v, *Ex* 19/5, *Num* 15/15, I 113v marg, *Ruth* 1/6 (91); *OrzRozm* Gv; *BielKron* 30 [2 r.], 32, 35, 64v (12); *GrzegRóżn* G; *SarnUzn* D7v; *RejAp* 32v, 62, 77v, 132v, 148v, 175v; *RejPos* 9v, 20v, 35v, 36, 36v (75); *BiałKat* 13v [2 r.], 81, 141, 346; *KuczbKat* 25; *RejZwierc* 9v, 70v [2 r.], 125, 188v, 200 [2 r.] (9); *WujJud* 233; *WujJudConf* 74, 176, 215v; *RejPosRozpr* b3v; *BudBib Ex* 3/7, 10, 7/4, 16, 8/1 (81); *HistHel* B3; *BudNT Act* 7/34, *Rom* 11/1, 2, 15/11; Syonem też názywa Bog lud swoy ktory był w Bábilonie *CzechRozm* 120v marg, 7v, 72v, 98v, 104 (23); *ModrzBaz* 49v, 109; *KochPs* 28, 39, 40, 65, 71 (38); y rzekł mu Pan Bog: Wydziałem vdręczenie ludu mego w Egipcie/ y wślyżałem narzekanie ich *SkarŻyw* 479, 113, 325, 357, 479, 480 (19); *CzechEp* 153, 290, 332 [2 r.]; *ReszList* 146; *ArtKanc* A10, A17v, C13, Qv; *GrabowSet* T4; *LatHar* 45, 103, 138, 223, 289, 347; *WujNT Luc* 1/67, 77, 2/32, 7/16, *Act* 7/34 (14); *SiebRozmysl* E2v, Gv, H2; *PowodPr* 4, 5, 8, 9, 10, 11 (35); Gdy Pan Bog wielką rzecz poruczał Moyzełzowi/ áby lud iego z mocy Pháráonowej wyiáł *SkarKaz* 417a, 313b, 346a, 351b, 611a; *SkarKazSej* 677a, 689b [2 r.], 690a, 704a.

W połączeniu z zaimkiem dzierżawczym [o przełożonych, wodzach, kapłanach itp.] [w tym: ich (2), jego (26), moj (13), swoj (73), twoj (32)] (146): Ezechiałz Krol lud swoy vpomina áby mocnie vfał Pánu Bogu *Leop 2.Par* 32 arg, *Ex* 14/6, *Num* 21/33, 34, *Iudic* 5/14, 9/33 (18); Abowiem Mardocheufz Zyd był wtorym po Krolu Afwerufie/ y zacnym miedzy Zydy/ á wdźięcznym v wśzytkiey bráciey swey stáráiąc fię o dobre ludu swego *BibRadz Esth* 10/3; Y Ionáthán zátrzymał narod swoy/ nád ktorym był nawyższym káplánem/ á póstąpił do ludu swego. *BibRadz 1.Mach* 14/30; Iudałz z ludem swoim był ná niktorych mieyfcách w Sámáryey *BibRadz 2.Mach* 15/1, *Gen* 35/29, *Ex* 1/9, *Num* 31/2, *Deut* 9/12, *1.Reg* 30/31 (38); Tedy rzekł Pan Bog do Moizełzá/ sstęp z gory/ bowim lud twoy zgrzełzył *BielKron* 34v, 18v, 19v, 30v [2 r.], 35, 41v (28); *RejAp* 77v; *HistRzym* 85v; *RejPos* 16, 46, 50v, 75v [2 r.], 76 (17); *RejZwierc* 204v; *BudBib Num* 21/33, 34, 22/4, *1.Reg* 15/30, *3.Reg* 20/43 (22); *BudNT Ff8v* [3 r.]; Krol/ bes wielkości Sędziow y rádnych panow/ gránić [!] bronić y ludu swego rządzic nie mógl *CzechRozm* 181, 131v [3 r.], 142; *SkarŻyw* 286, 556 [2 r.]; *CzechEp* 47; *LatHar* 334; *WujNT Act* 23/5; *SkarKaz* 121a; Bo śobie pomyslił [*Jeroboam*]: będzieli ten lud moy iedney wiáry z ludem Roboámowym *SkarKazSej* 684b, 667b [2 r.], 668a, 707a.

W połączeniu z zaimkiem dzierżawczym [o współobywatelach, współplemieńcach] [w tym z zaimkiem: jej, moj (6), nasz (2), swoj (23), twoj (4)] (36): *Leop Ex* 30/33, *Is* 2/6, *Ier* 9/2, *Ez* 27/13; Y mowily do niey [*Noemi*]/ Záiśteć lie ztobá wrociemy do ludu twego. *BibRadz Ruth* 1/10, *Ex* 30/33, 38, 54/31, *Lev* 7/25, 19/8 (16); *BibRadzBaz* ktv; [*Pan Bóg do Mojżesza*] człowiek ktoryby thákowy vdzyáał/ á vdzyelił go cudzemu/ wykorzenion będzie z ludu swoiego. *BielKron* 33v, 115; *RejZwierc* 206v;

Tedy ták mowił ieden ku drugiemu/ podnieśmyż ten vpádek narodu śwego/ á walcźmy zá lud náfz/ y zá náfze mieyćá święte. *BudBib* 1.*Mach* 3/43, *Lev* 17/4, 17/10, 21/13, 14, *Ez* 33/31; *SkarŻyw* A4v; *SkarKaz* 351a; A ona [córka *Jeftego*] mowi: Nie to: wefele póspolite y ízczeńcie ludu mego/ y wybáwienie iego od nieprzyaicioł/ wżytki te poćiechy we mnie gáši *SkarKazSej* 669a, 668b, 669a, 669a *marg.*

Z określeniem przynależności terytorialnej lub narodowościowej [w tym: z nazwą w dopełniaczu (4), z nazwą w N (4), z przymiotnikiem (53), z wyrażeniem przyimkowym: w (3), z (4)] (68): Pilát niektorego czału dál był zbitz lud Galileyfski/ ktory był w mocy Herodowé. *OpecŻyw* 122; Biádá tobie Moáb/ záginąeś ludu Chamos. *Leop Num* 21/29, *Num* 22/4, *Iudic* 9/39, 2.*Reg* 11/11, 19/40, 24/1 (32); A teraz íeżcze lud z Iudy y z Ieruzálem chcecie mieć zá ługi y zá łużebnice íwoie *BibRadz* 2.*Par* 28/10, 1.*Reg* 6/19, 15/4, 18/16, 2.*Reg* 19/40, 20/4 (18); Rořkazał tedy krol Amazye Hetmánowi drugiemu ítánać trzeciego dnia ludu Iudá *BielKron* 73, 11v, 93v, 96; *KuczbKat* 435; takže y ludowi Iudfskiemu zdrowia życzy, *BudBib* 1.*Mach* 15/2, 2.*Par* 15/15, 16/6, 20/27 [2 r.], *Ier* 21/2, 36/9 (8); *CzechRozm* 131v; *ArtKanc* E5v; *WujNT Act* 8/9; Dla Sodomfskiego ludu íprofnóści/ onę całą kráinę z miáftami/ ludźmi [...] wypalił. *PowodPr* 11.

W połączeniu z przymiotnikiem dzierżawczym od imienia władcy, wodza itp. (8): tedy fie więcz vraduie lud Iacobow y vwefeli fie Írael. *WróbŻółt* 13/7, E3; *LubPs* R5v, S2; *Leop* 1.*Mach* 10/80; Przecz bráćia náfzy mężowie Iudfcy wykrádlí cię nam/ á przyprowadźli Krolá y z domem iego zá Iordan/ y wżytek lud Dawidow z nim? *BibRadz* 2.*Reg* 19/41; íkoro vyrzeli lud Bárakow/ pádła wnet ná nie boiazń *SkarŻyw* 559; *SkarKazSej* 684b.

W połączeniach szeregowych (26): *OpecŻyw* 133; *PatKaz III* 108; A zezwáwży Piłát Bífkupy/ i przełożoné mieśckie i lud/ rzekł donich *MurzNT Luc* 23/13; y zgromádziłem co cźelnieyfe/ y vrzędniki/ y lud obecny/ ábych ie policzył *Leop* 2.*Esdr* 7/5, 4.*Reg* 11/18, *Ier* 29/1, 44/20, 2.*Mach* 4/48, *Luc* 23/13; *BibRadz* 1.*Esdr* 7/5, 9/32, *Ier* 21/7, 25/19, 52/15 (7); *BielKron* 16, 94v, 97; *RejPos* 22; Dam Cydkijahá krolá Iehudfskiego y sługi iego/ y lud/ y oítánki w mieście tym (co íię zoftáło) od moru y od mieczá *BudBib Ier* 21/7, 2.*Esdr* 7/4, 9/32, 1.*Mach* 15/1; *WujNT przedm* 34, *Luc* 23/13.

W przeciwstawieniach: »lud ... Bog (20), Pan (2), káplán« (23): Íż będę mieífkał w nich/ y będę fie w nich przechadzał/ y będę ich Bogiem/ á oni mi będą ludem. *Leop* 2.*Cor* 6/16 [*przekład tego samego tekstu NiemObr* 12, *KołakSzczęśl B*, *WujNT*, *PowodPr* 16], *Ez* 37/23, 27, k. ZZ; *BibRadz Ier* 32/38, *Ps* 11/11, *Hebr* 8/10; á gdy s Pánem rozmawiał tedy załtonę odkłádał/ á gdy z ludem Izráelfskim tedy zakrywał twarz. *BielKron* 35, 45, 92v; Począwży od nawyżfzego káplána/ áż do namnieyżzego z ludu póspolitego/ wżyfcy fie wdáli w póslużeńftwo łákomftwá íprofnego. *RejPos* 218; *BudBib Ier* 11/4, 32/38, *Ez* 14/11, 37/27, *Bar* 2/31[35]; *KochPs* 143; *NiemObr* 12; *KołakSzczęśl B*; *WujNT* 2.*Cor* 6/16, *Hebr* 8/10; *PowodPr* 16; będzie/ íáko mowi Prorok/ ługá rowno z pánem/ niewolnicá rowno z pániá fwoią/ y káplán z ludem/ y bogáty z vbogim *SkarKazSej* 673b.

W porównaniach (15):

Jako comparatum (14): Przewiodłes miły Panieiaako owieczki Lud twoy [*Deduxisti siout oves populum tuum*] w ręku Moyfeza y Aarona. *WróbŻółt* 76/21; *RejPs* 116v; *LubPs* R5, S; W gniewie Pána wíflech załtepow zámácona íeřt ziemiá á będzie lud íákoby pokarm ogniowi [*et erit populus quasi*

esca ignis] *Leop Is* 9/19; *BibRadz Is* 65/18, 22, *Ier* 50/6; záiŕte ten ták wielki gęŕty lud ktory bęczy iáko roy pŕczół w máłuczki fię poczet obroci *BudBib Bar* 2/26[29], *Ps* 76/20[21], *Is* 40/7; *KochPs* 117; *SkarŻyw* 500; *SkarKazSej* 678a.

Jako comparandum (1): Bo iák włáŕnie ná pułzczy onemu ludowi/ Ták teź ná ten czás ŕporzył y temu zborowi *PaprPan* Dd2v.

cum nm (45): *SeklWyzn* 3; *SeklKat* K4; *Leop Num* 2/4, *Iudic* 5/8; Wŕzytkich domow Suámitow było w liczbie/ ŕzefćdziefiát y cztery tyfiące y cztery ftá ludu. *BibRadz Num* 26/43, *Num* 26/34, 41, 1.*Reg* 11/8, 15/4 [2 r.], 2.*Reg* 8/13 (19); Y ŕzło trzy tyfiące ludu z narodu Iudá do Sámŕoná *BielKron* 52, 40, 41, 43, 63 [2 r.], 64v (11); *BudBib Iudic* 20/2, 1.*Par* 27/12, 2.*Par* 11/1, 25/6, 11 (7); zá czáfu Heliafzá koŕcioł Boży táiemny był: bo o ŕiedmi tyŕiáczách ludu Bożego/ ktorzy fię nie pokłónili Bááłowi/ nikt niewiedziál *SkarJedn* 14; *SkarŻyw* 480; *LatHar* 330; *WysKaz* 29.

W charakterystycznych połączeniach: lud doskonały, gruby (5), *grzeszny, łakomy, miły* (2), *możny, nędzny* (4), *niechętny, (nie)posłuszny* (2), *niepożyteczny, nieskrocony, (nie)wdzięczny* (6), *niewinny, odporny, okrutny, pokutujący, proszący, przekłety, roztargniony, smętny, splundrowany, sprośny* (2), *straszny, strwożony, strzegący sprawiedliwości, swowolny, szalony, ślepy, ubogi, uciŕniony, uporny* (2), *utrapiiony* (3), *wierny* (5), *występný, zdraclliwy, złoŕciwy* (2), *zły* (5); *ostatki ludu* (6), *wiele* (2).

Frazy: »i (a) (niechaj (że) rzecze (a. odpowie itp.) wszy(s)tek lud amen; lud wszytek rzekł: niechże się tak stanie« = *et dixit omnis populus: Fiat, fiat; et dicet omnis populus: Amen PolAnt; et respondit omnis populus: Amen Vulg* [szyk zmienny] (17;2); *KrowObr* 111; *Leop Esdr* 9/46; niechayże rzecze wŕzytek lud Amen. Chwalcie Páná. *BibRadz Ps* 105/48; A zátým lud wŕzythek rzekł/ Niech że fię ták ftáne. *BibRadz Iudith* 13/26; *BielKron* 45; y rzecze wŕzytek lud Amen *BudBib* 1.*Par* 16/37, *Deut* 27/16, 17, 18, 19, 20 (13); *CzechEp* 115.

»lud się zbierał (a. zszedł, a. zgromadził itp.), niemało (a. wiele) ludu się zbierało (a. schodziło itp.); zebrać (a. zgromadzić itp.) lud, niemało ludu; zebranie (a. zgromadzenie a. zbor) ludu; lud zebrany (a. zgromadzony)« = *omnis populus cucurrit a. venit, convenit universus Israel, expletus est omnis populus, multitudo a. concursio populi Vulg; congregatio a. ecclesia populi PolAnt* [szyk zmienny] (20:3;20:2;14:2): Lud wŕlyfiáwŕfy tráby/ ze wŕfech ŕtron fię zbiefál *OpecŻyw* 116v, 133 [2 r.]; W tym Pieniu prorok wypifuię iako zburzono koŕcioł w Ierufáleŕ/ á iako zabrano lud do babilonief/ á iako tam lud żydowski będacž w niewoli płakał/ á piofnek mu fię nie chciało. *WróbŻólt* 1f; *RejPs* 216; *Leop Iudic* 20/2, 11, 2.*Reg* 15/24, *Luc* 1/10, *Act* 3/11; Przyŕzli po tym k niemu máthká y brácia iego/ ále go doydź nie mogli dla zgromádzenia ludu. *BibRadz Luc* 8/19, *Ex* 14/6, *Lev* 8/3, 4, *Deut* 32/12, 15/4 (16); Zbierz lud Izráelŕki wedłóg rodzáiow y domow ich y wedłóg imion *BielKron* 39, 41v, 50, 51, 62v, 65 (11); Abowiem tho bacžyli/ iz około Páná Kriŕtuŕá bárzo wiele ludu fię zbiefáło. *RejPos* 312, 222, 347v; *RejZwierc* 264v; ŕynowie Izráelowi (byli) w mieŕciech/ á (ták) zgromádžili fię (on) lud iáko mąž ieden do Ierufzalimá. *BudBib* 1.*Esdr* 3/1, *Iudic* 20/2, 1.*Reg* 13/4, *Dan* 13/28, 2.*Mach* 2/7, 14/30; *HistHel* B4v; *CzechRozm* 3, 114, 116v, 180; *SkarŻyw* 483, 559 [2 r.], 567; *WujNT Luc* 21/38, *Ioann* 8/2, *Act* 3/11, 21/22, 30.

Zwroty: »błogóŕławić (a. dać błogóŕławiefŕstwo) ludu(-owi), lud; błogóŕławiefŕstwo ludu, na lud, nad ludem, w ludu; lud błogóŕławiefŕony« = *benedictio super populum Vulg, PolAnt; benedicere populo*

Vulg; beatus populus PolAnt [szyk zmienny] (9;2;1:1:1:2): pan bog będzie bogoflawił ludu fwemu w pokoju [*dominus benedicet populo suo in pace*]. *WróbŻołt* 28/11; *LubPs* B3, G4v, ee6; *Leop Ps* 3/9, 28/11, AAA2; *BibRadz* I 115v *żp*, *Ps* 144/15, *Eccli* 45/18; *BielKron* 38, 70; *RejZwierc* 42v; ná lud twoy błogosławieństwo twoie. *BudBib Ps* 3/8[9], *Deut* 27/12, *Ios* 8/33; *CzechRozm* 200.

»być wygładzon (*a. stracon, a. wykorzenion itp.*), wykorzenić z ludu swego« = *excidere a. succidere e populis suis PolAnt* (8:1): *Leop Ex* 30/33; A ták záchowywaycie Szábát/ á mieycie gi zá fwięty [...] iefliby też kto robothę iáką wen zaczął/ będzie wygładzon z pośzrod ludu fwego. *BibRadz Ex* 54/31, *Ex* 30/33, 38, *Lev* 7/25, 19/8; *RejPos* 205v; y wykorzenion będzie on mąż sƳoyśzrodku ludu fwego [*Et excidetur vir ille e medio populi sui*]. *BudBib Lev* 17/4; *WujNT Act* 3/23.

»ciągnąć z ludem; wyciągnąć lud; lud ciągnie« (2;1;1): *Leop Iudic* 9/42; Wybran Moizelz Hetmánem/ ciągnął z ludem/ nie wodą iáko fie nádzyewali Murzynowie/ ále zyemią mieyfcy trudnemi *BielKron* 28, 48, 95.

»krolować (*a. panować*) nad ludem; krol nad ludem, ludu; obrać (*a. naznaczyć*) krola (*a. krole*) ludowi(-u)« = *regnare super Israel Vulg* (11;7:2;3): *WróbŻołt* 46/9; *RejPs* 131; Krolował Ozee sƳyn Elá w Sámáryey nád ludem IfráelŃkim dziewięć lat. *Leop 4.Reg* 17/1, *3.Reg* 14/1, *2.Par* 1/9, 13, *Is* 28/14 (10); Będą fądzić narody y pánować nád lude^m *BibRadz Sap* 3/8, *1.Reg* 15/1, *2.Reg* 24/2, *2.Par* 23/20; pomazałem cię (ábys był) krole^m nád ludem Iehowj nád Izráelem. *BudBib 4.Reg* 9/6, *3.Reg* 14/2, *2.Par* 1/9, *Sap* 9/7; Tys w widzeniu powiedział prorokowi fwemu: Náznaczyłem ia krolá iuz ludowi memu Dawid sƳugá mój wierny/ ten iest powołany Ná ten vrząd ták zacny *KochPs* 133; *SkarKaz* 346a; sƳędziaki ktore im dawał/ nie miał Pan Bog zá krole ludu onego fwego/ ále iáko zá namieltniki fwoiego krolestwá. *SkarKazSej* 689b.

»modlić się (*a. czynić modlitwy*) za lud, za ludem« = *precari pro Israel Vulg; orare pro populo PolAnt* [szyk zmienny] (7:4): Iadus lepak za wízitek lud fie modlił *BielŻyw* 155; *KrowObr* 216; *Leop 1.Par* 6/49; *BibRadz Ier* 7/16, 11/14; Ofiarny Cielcá zá grzech twoy/ y Skopu ná zábitą ofiarę/ á czyní modlitwy zá fię y zá lud. *BielKron* 38, 35, 77v; *RejPos* 75v; Co czuiąc Mojzelz/ záwołał ná Aaroná: wezmi rychło kádzielnicę/ á idz přetko nábierz ognia z ołtarzá y vczyní kádzenie a modl fię zá ten lud *SkarŻyw* 492; *SiebRozmysł* H4.

»mówić (*a. rzec, a. kaz(yw)ać itp.*) (do, ku) ludu (-owi), przed ludem; mieć (*a. czynić itp.*) kazanie (*a. rozmowę*) do ludu, z ludem« = *dicere ad populum PolAnt* [szyk zmienny] (115:1;2:1): *OpecŻyw* 82v, 123, 163; *HistJóz* E3; *WróbŻołt* Q4; *LubPs* hh3; *KrowObr* 83v, 203; Y Vilyfzeli [...] kazánia kthore Ieremiałz kazał do wízycykiego ludu [*loquebatur ad omnem populum dicens*] *Leop Ier* 38/1, *Ex* 14/13, *Num* 11/18, 24, *Ios* 24/19, 22 (16); Słowá ktorefćie dżis mowili do ludu nie fą dobre *BibRadz Judith* 4/9, *Num* 11/18, 31/3, *Ios* 6/7, 16 (20); rofkazał Aaronowi/ áby mowił ku ludu IzráelŃkiemu *BielKron* 37v, 18, 29, 30, 31, 32 (26); *RejAp* 132v; *RejPos* 46, 67, 81v, 172, 218v (8); *RejZwierc* 206v; *BudBib Ex* 11/2, 20/20, *Ios* 24/22, 27, *1.Reg* 12/20 (11); *HistHel* Cv; *BialKaz* A4v; *BudNT Act* 21/39; *CzechRozm* 5v, 258; *ModrzBaz* 3v, 141v; *SkarŻyw* 481, 490, 500; *CzechEp* 113, 114, 118, 297; *LatHar* 521; *WujNT Matth* 27/64, *Luc* 20/9, *Act* 4/1, 5/20, s. 454 *marg* (10); *PowodPr* 6, 40; *SkarKaz* 278a.

»objawić (a. być objawion) ludu, między ludem; objawić się ludowi« = *manifestari in Israel Vulg* (2:1;2): *WróbŻolt* 76,15; *Leop Ioann* 1/31; Przyšzedł tedy Moizełz/ obiawił ludu Izraelfkiemu wšytki fprawy Bołkie. *BielKron* 32v; Bo ná on čás gdy w onym zakonie frogošci fwoiey Bog Ociec obiawić fie raczył ludowi fwemu/ tedy niebo y zyemiá zátrzęłá fie byłá *RejPos* 274v; *SarnUzn* C8.

»obrzezać lud; lud ((nie) był) obrzezan(y); obrzezanie ludu« = *circumcidere omnem populum, circumcisis populus PolAnt* (2;3;1): *OpecŻyw* 23; *BielKron* 15v; obrzezał Iehofzua wšyftok lud/ który wyšzedł z Micraímá męšczyzny *BudBib Ios* 5/4, *Ios* 5/5 [2 r.]; Szábát/ y dziešcieoro przykazanie/ nie podáne było iedno ludowi obrzezánemu/ y z Bogiem iuž w przymierzu *CzechRozm* 101v.

»odkupić (a. wykupić) lud; uczynić (a. sprawić iip.) odkupienie (a. wykupienie) ludowi(-u)« = *redimere populum Vulg, PolAnt; facere redemptionem plebi PolAnt* [szyk zmienny] (11;11): iął [Herod] biškopow ij nauczonych w zákonie pytat/ gdzie by fie krištus miał narodzitz ien by miał odkupitz lud Izrahelfki. *OpecŻyw* 24, 12v, 139v; *WróbŻolt* Z4, 76/16; *LubPs* gg3; *RejPs* 166, *Leop Ps* 76/16; Błogofławiony Pan Bog Izraelfki/ co náwiedzil y odkupił lud fwoy *BibRadz Luc* 1/64; *RejPos* 111, 296, 298 [3 r.]; *BudBib Ps* 76/15[16]; *MWilKHist* I4; CHwálebny iešt P. BOg narodu Izraelfkiego/ Iž náwiedzil, á vczynil odkupienie ludu fwego, *ArtKanc* A17v, A10, C13; *LatHar* 45; *WujNT Luc* 1/68, s. 192 marg.

»lud pokropić (a. poświęcić)« = *sanctificare populum Vulg* (6): *Leop Ios* 7/13; *BibRadz Hebr* 9/19; *BudNT Hebr* 9/17[19]; *SkarŻyw* 502; wzięwšy krew ćielcow y kozłow z wodą y wełną šzarłatową y z Izopem: y fáme księgi y lud wšytek pokropil [ipsum quoque librum et omnem populum adpersit] *WujNT Hebr* 9/19, s. 287.

»porazić lud, [ileš] ludu, [kogo] z ludem; lud (jest) porażon(y); porażka w ludu« [szyk zmienny] (1:1;1;3;1) przyšłáby tá wiešć že lud który był z Abfálomem iešt porážony. *BibRadz 2.Reg* 17/9; *BielKron* 52y, 83; Ítálá fie porážká w ludu który zá Awfzálomem. *BudBib 2.Reg* 17/9, *Num* 21/35, *3.Reg* 8/13, *2.Par* 25/13.

»rozpušć lud« = *dimittere populum Vulg* (5): *Leop 2.Par* 7/10; A rošpušcił był Iozue lud/ y rozefzli fie fynowie Izraelfcy káždy do dziedžictwá fwego *BibRadz Iudic* 2/6; *BielKron* 48v; *BudBib Ios* 24/28; *WujNT Mar* 6/45.

»rozšykować (a. uszykować), rozdzielić lud na hufy (a. hufce); lud zšygowany« = *dimidiare a, dividere populum PolAnt* [szyk zmienny] (2:2;1): *Leop 1.Mach* 10/81; Názáiutrz tedy rozšykował Saul lud ná trzy hufy/ y wtárgnął wpuł obozu przed šwitániem/ á poráził Ammonity *BibRadz 1.Reg* 11/11, *Iudic* 9/43; Y złękl fie Iáakob bárzo/ y záfrášował fie y rozdzielił lud który z nim/ y drob y bydło y wielbłády ná dwá hufy. *BudBib Gen* 32/7; *SkarŻyw* 284.

»rządzić (a. sprawować) lud, ludem; rząd (a. sprawowanie) ludu« = *dominari populo PolAnt* [szyk zmienny] (27:5;3): *WróbŻolt* 79/2; *RejPs* 165; *LubPs* ee5v marg, gg3; *KrowObr* 165; *OrzList* f2; *BibRadz 2.Par* 8/10; SAmuel Prorok y Kfiążę y Kápłan/ po Heli Kápłanie fprášował lud Izraelfki áž do pomázania krolá Saulá. *BielKron* 63, 48v, 51, 62 [2 r.], 63v, 64v; s ciebie [z *Betleem*] mi wynidzye wodz który będye rządził lud moy Izraelfki. *RejPos* 35v, 18v, 36, 36v; *BudBib 2.Par* 1/10, *1.Esdr* 7/25, *Sap* 8/14; *CzechRozm* 98v, 167v; *KochPs* 104, 145, 148, 198; *SkarŻyw* 501; *CzechEp* 332;

ArtKanc L10v; *WujNT* 390; Dokąd w ftórym zakonie łam Bog przez Kápłaná zwierchniego ludem łwym rządził/ było náfzem dobrze. *PowodPr* 60; *SkarKazSej* 660b, 690a, 691.

»sądzić lud; sądy ludu« = *iudicare populum Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (23;4): *LubPs* Q4, dd4, gg5v; A Ioáthám záthym łyn iego rządził dom Krolewłki/ y ładził lud źemie. *Leop* 2.*Par* 26/21, 1.*Reg* 4/18, 2.*Par* 1/11, *Eccli* 41/25, *Bar* 2/1, *Hebr* 10/30; *BibRadz* *Ex* 18/13, 22, 26, *Ps* 50/4, 1.*Mach* 9/73; A wždy ten ták wielki Moyzełz niemogł Sądom ludu onego łproftác *OrzRozm* T2, T2 [2 r.]; *BielKron* 19, 32, 63v, 76v; *RejPosRozpr* c3v; *BudBib* *Deut* 16/18, 2.*Par* 1/11; *ModrzBaz* 75v; *CzechEp* 283; Pan ładzić będzie lud łwoy. *WujNT* *Hebr* 10/30.

»uczyć (a. nauczać) lud; uczenie ludu« = *docere populum Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (13;1): *OpecŻyw* 74; *WróbŻółt* Y2, Y4; Oto mężowie ktorescie byli dali do więzienia/ łthoią w kościele/ á vczą lud. *BibRadz* *Act* 5/25, I 356 *marg*; *RejPosRozpr* b3v; *BudBib* *Eccli* 10/1; [Pan Jezus] łiedząc w łodce/ náfuczał lud łłodkim á dułze ożywiającym łłowem twoim. *SkarŻyw* 596; *LatHar* 722; *WujNT* *Luc* 20/1, 23/5, *Act* 4/2, 5/25; Dawid płakał Saulá krolá y Ionáty łyná iego/ y náfuczył lud żáłobney nád nimi pieśni. *SkarKaz* 385a.

»upominać (a. napominać) lud; upominanie do ludu« [szyk zmienny] (23;1): *WróbŻółt* B6 [2 r.], Q3, gg4v, tt8v; *RejPs* 140v, 172v, 219v; *KrowObr* 90v; *Leop* 1.*Reg* 12 *arg*, 2.*Par* 32 *arg*, *Ier* 10 *arg*; *BibRadz* 2.*Mach* 15/8, *Ioann* 7 *arg*; Byli tám dwa kápłani z Ieruzálem nowo przybiegli/ łi vpomináli lud/ áby łie vciekli do Páná Bogá *BielKron* 113v, 69; *RejPos* 160, 189, 296v; *BiałKat* 3v; *BudBib* 1.*Mach* 5/32; Tełtáment Iozuego y vpominánie do ludu. *SkarŻyw* 504 *marg*; *CzechEp* 170; Chriftus włfyłzawłzy o Piłatowym okrucieńłtwie/ náfomina lud do pokuty. *WujNT* *Luc* 13 *arg*.

»lud wybawi(a)ć (a. zbawić, a. wyswobodzić) (z Egiptu a. z niewolej egipskiej, a. z mocy dyjabelskiej *itp.*); wybawienie (a. zbawienie) ludu; lud wybawion(y) (a. zbawiony)« = *eruerere populum, redimere Israelem PolAnt* [zawsze w odniesieniu do Boga Jahwe] [szyk zmienny] (40;8;3): Ten łeft ktory przyłłfedł na zbawienijé ludu/ tencij łeft zbawienie náłłfe/ łj odkupienije Izraelskié *OpecŻyw* 71v, 12v; *TarDuch* D3v; Kto z gory Syon zbawi lud łfraelski [Quis dabit ex Syon salutare Israel] *WróbŻółt* 52/7, 13/7, 43/5, R3v, aa2v [2 r.], aa4v (9); Pan Bog lud łwoy wybáwił z niewoley Egipłkicy. *LubPs* gg3, G, dd4, hh; *Leop* *Sap* 19 *arg*; *RejZwierz* 43v; Tu okázuie łáko by Bog mowłł/ łz on łam lud łwoy wybáwił z niewolłtwá/ y od onych łiężłkych robot ktore mułieli robić w Egiptcie. *BibRadz* I 313v *marg*; A był w Ieruzálem obchod Połwiácánie/ y źimá byłá. To łwięto było włtáwione dla pámiátki wybáwienia ludu *BibRadz* I 57 *marg*, *Ex* 5/23, *Iudic* 6/36, 2.*Par* 32/14, *Ps* 25/22, I 311 *marg* (9); *BielKron* 49, 64v, 115v; *RejPos* 32, 299; *BiałKat* 81; *KuczbKat* 25; Błogo tobie Izráelu/ kto podobny tobie o ludu zbawiony przez Iehowę *BudBib* *Deut* 33/29, *Ps* 28/9; *BudNT* Cc2v *marg*; *CzechRozm* 55v, 119v, 122v; *KochPs* 159; *SkarŻyw* 481, 559; *GrabowSet* F3v; O Pánie IEzu Chryłte/ wybáw mię/ łákoł wybáwił Abráámá z ręki Cháłdeyłkicy [...] Moyzełzá y Aaroná/ y lud Izráelłki/ z ręku Fáraonowych/ y niewoley Egipłłkicy *LatHar* 585, 361; *WujNT* *Iudae* 5, s. 835 [3 r.], Zzzzz.

»lud wybawi(a)ć (a. wyzwolić, a. wyswobodzić); wyzwolenie (a. wybawienie) ludu; wybawiciele ludu« = *populum salvare, libertatio populi Vulg; liberare populum PolAnt* [o przywódcach] (12;3;3): *Leop* *B4v, *Iudith* 12/3; *BibRadz* 4.*Esdr* 12/34, *Iudith* 8 *arg*; Mowłł tedy Ionátás/ oycu/ czemu grzełzyłz chcąc rozłłć krew niewinná tego ktory wyłwobodził lud Izráelłki *BielKron* 66, 49v; *RejPos*

150v, 213v; *RejZwierc* 205v; *CzechRozm* 106v, 123; Othoniel wybawiciel ludu od nieprzyjaciół. *SkarŻyw* 558 *marg*, 558, 559 [2 r.]; Iákoć poległi mocarze/ ktorzy wybawiali lud Izraélłki. *SkarKazSej* 668b, 669a [2 r.].

»(wy)puścić lud« = *dimittere populum Vulg, PolAnt* (25): Rzekł tedy Pan do Moyzellá: wnidź do Fáráoná á mow do niego: Thoć powiada Pan Bog żydowłki: wypuść lud moy/ że mi będzie offiárował. *Leop Ex* 9/1; Zákamiáło tedy ferce Fáráonowe y niewypuścił ludu *Leop Ex* 9/7, 8/29, 32, 9/13, 24; *BibRadz Ex* 10 *arg*, 10/3, 4, 2.*Par* 36 *arg*; Rzekł Fáráo/ profzę was modlcie fie zá mną do fwego Bogá Izraélłkiego/ á iuż puźczę wolno lud wałz/ áby ty záby zginęły. *BielKron* 29v, 29 [3 r.], 29v, 88v; *RejPos* 56, 158; *RejZwierc* 9v; *BudBib Ex* 7/14, 8/1; prosił áby była od niego oddalona [plaga]/ obiecuiąc iuż lud puścić. *SkarŻyw* 480, 479, 490; *WujNT* 557.

»(wy-, prze)wieść (a. (prze)prowadzić) lud (z Egiptu a. mocy Faraona itp.); (wy)prowadzenie (a. wywiedzenie, a. wyście) ludu z Egiptu« = *educere a. traducere populum Vulg* [zawsze w odniesieniu do Boga Jahwe] [szyk zmienny] (36;5): *PatKaz I* 14; *WróbŻołt* V7, aa4v, cc2; *RejPs* 116v, 203 [2 r.]; lud fwoy z mocy okrutnego Fáráoná wy wieść raczył łuchemi/ nogami przez morze czyrwone. *LubPs* P3, D2, X4v, Yv [2 r.], Z6, dd5 [3 r.] (10); Ach Pánie Boże/ czemużes raczył przewieść then lud przez Iordan *Leop Ios* 7/7, *Sap* 19 *arg*, *Bar* 2/11; *BielKron* 41v; *GrzegRóżn* E3; *RejPos* 56, 175, 217v; *RejPosWstaw* 44; Ktory prowadził lud fwoy przez puźczą/ bo ná wieki miłofierdzie iego. *BudBib Ps* 135/16, *Ier* 32/21, 4.*Esdr* 2/1, 14/4; *BudNT Iudae* 5; *CzechRozm* 143v, 172v; *KochPs* 114, 118, 199 [2 r.]; Gdyż my nie inźzego ktorego Bogá mamy [...] iedno ktory lud Izraélłki wywiodł z Egiptu *CzechEp* 34, 275, 296; *SkarKazSej* 677a.

»(wy-, przy-, pod-, za)wieść (a. (przy-, prze)wodzić, a. prowadzić) lud; prowadzenie ludu; lud wywiedziony« = *adducere populum, reducere Israel Vulg; educere populum PolAnt* [o przywódcach] [szyk zmienny] (33;1;1): *RejPs* 121v; *Leop* 3.*Esdr* 5/72, *Ier* 50/19; Potym rołkazał Pan Iozuemu fynowi Nunowemu/ Bądź że ftałym á fercá dobrego/ ábowiem ty wywiedźiefz lud do źemie [quia tu introducees filios Israel in terram] ktorąm im dáć przyfiągł *BibRadz Deut* 31/23; I odpráwił go od fiebie/ á vczynił go rothmiłtrzem/ y wodził lud gdzie było pothrzebá. *BibRadz* 1.*Reg* 18/13, 2.*Par* 19 *arg*, *Ier* 41/10, I 478v, 3.*Esdr* 6/16; Potym Sybá fyn Bohry z narodu Saul podwiodł lud Izraélłki przeciw Dawidowi *BielKron* 73, 8v, 28v, 30v, 32, 35 (8); *HistRzym* 85v; *RejPos* 53v, 187v; *KuczbKat* 25; A Amáciáhu zmocniwfy fię/ wywiodł lud fwoy y ciągnał ná dolinę Soli *BudBib* 2.*Par* 25/11, *Ex* 3/10, 3/12, *Is* 63/14, 3.*Esdr* 6/16; Bo choć Moyżefz wywiodł lud z Egiptu/ ále go wźdy do źemie obiecány nie wprowadził *CzechRozm* 104, 16v, 51v, 54, 86; *KochPs* 118; *SkarŻyw* 479, 490, 500.

»wziąć (a. obrać, a. mieć, a. postawić itp.) sobie za lud (moj a. twój, a. swój); uczynić sobie (a. (na-, we)zwać itp.) ludem (moim a. twoim, a. swoim); być ludem (jego, a. moim, a. twoim); lud twojej opieki [zawsze w odniesieniu do Boga Jahwe]« = *populum sibi facere Vulg* (10;8;9;1): *Leop* 1.*Par* 17/21, *Mal* 3/17, *Rom* 9/25, 26; Wezmę was łobie zá lud fwoy [Et accipiam vos mihi in populum]/ y będę Bogiem wáłzem/ Abyście poználi zem ia iefł Pan Bog wáłz/ ktorym z was ziął brzemioną Egiptłkie. *BibRadz Ex* 6/7, *Lev* 26/12, I 116 *marg*, 1.*Par* 17/22, *Ier* 7/23, *Luc* 13/30; Ciebie Pan Bog (to iefł Izraélá) wybrał łobie zá lud ofobny ze wźytkich ludzi/ ktorzy łą po wźytkiey zyemi *BielKron* 35v, 32, 44; *RejPos* 98v; [ci byli Żydowie] z tymi Pan Bóg przymiérze wziął: przeto aby byli

ludem iego/ chciał mieć piętno na ciałach ich/ to iest cielesne obrzazanie *BiałKat* 13v; *RejPosWstaw* 21v, 22 [3 r.]; bo się spodobało Iehowie uczynić was sobie ludem. *BudBib* 1.Reg 12/22, *Zach* 2/11, 4.*Esdr* 6/58; *CzechRozm* 94, 103v, 119; *KochPs* 120; *WujNT Rom* 9/25, 1.*Petr* 2/10.

»zasadzić lud« (2): Drugi raz Izraelitowie potkali się z nimi załadziwfy lud przed miastem na iney stronie miastá na załadce. *BielKron* 52v; *SkarŻyw* 502.

»zmiłować się nad ludem« (3): *OpecŻyw* 2; Zmiłuy się nád ludem twym gdyż nas nikt nie może/ Wydrzeć z rąk nieprzyjaciół *LubPs* hh4v; *RejPos* 20v.

Wyrażenia: »Bog ludu izraelskiego« (1): Bog ludu Izraelskiego [*Deus plebis Israel*] obrał oycę náfze/ y wywyżzył lud gdy mieszkáli w ziemi Egipskiej *WujNT Act* 13/17.

»corka ludu m(oj)ego« = *Jerozolima; filia populi mei Vulg, PolAnt* (7): *Leop Ier* 4/11, 9/1; *BibRadz Thren* 3/48, 4/6; Lecź (iednák) leczyli biedę corki ludu mego niešťátecznie/ (mowiac) pokoy/ pokoy/ áno niemáfz pokoiu. *BudBib Ier* 6/14; Strumienie wodne wypuści oko moię ná šťárcie corki ludu mego. *BudBib Thren* 3/48; *PowodPr* 10.

»corka ludu m(oj)ego« = *mieszkanka Jerozolimy* (2): *BibRadz Thren* 4/3; Y smokowie podawáli pierśi/ karmili szczeniétá swe/ corká (lepak) ludu mego [*filia populi mei*] okrutna/ iáko šťrufowie w pułzczy. *BudBib Thren* 4/3.

»corka ludu moiego« = *Izraelici* (1): Oto ia spuffczę/ y sprobuię ich: bo co inego mam czynić od oblicza corki ludu moiego [*filiae populi mei*]? *Leop Ier* 9/7.

»lud godny (a. sprawiony, a. przebrany) ku bojowi (a. boju, a. walce); [ileś] ludu do boju; lud bojowy« = *virii a. populus beati PolAnt* (7;2;1): Rużył się tedy Iozue z Gálgál ze wżytkiem swym ludem boiowem/ ktorzy byli wżyfcy waleczni. *BibRadz Ios* 10/7, 2.Reg 24/9, 1.Par 12/30, 35, 38, 39v, 43; *BudBib 2.Par* 11/1; *SkarŻyw* 480; á było lámego ludu do boiu/ po źeśćkroć što tyfięcy *WysKaz* 29.

»grzech ludu« = *deliotum populi Vulg; peccatum populi Modrz* [szyk 16 : 1] (17): *WróbŻółt* I; *LubPs* R3, Y2, Z4; A nie vżywał [*Ezdrasz*] żadnego pokármu/ áni pił żadney wody/ płácząc dla bárzo wielkich grzechow wżytkiego ludu onego. *BibRadz 3.Esdr* 9/2; zábije Kozłá lofowánego zá grzech/ wniefie krew iego zá załłonę kościelná/ będye kropił przeciw domu Bożemu/ áby tym oczýścił dom Boży od grzechow ludu Izraelskiego. *BielKron* 38v; *RejPos* 91v, 102v, 317; *BudBib 3.Reg* 8/34, 36; *BudNT Hebr* 2/17; *CzechRozm* 171v; *ModrzBaz* 49v; *WysKaz* 28; *SiebRozmyśl* H2; *PowodPr* 30.

»hetman (a. rotmistrz) ludu, nad ludem; hetman z ludem« = *principes bellatorum in exercitu Vulg; principes bellorum super populum PolAnt* [szyk 6:3] (5;3;1); *LubPs* Xv; *Leop 2.Par* 32/6, 1.*Mach* 5/42; Y połthánowił hetmány nád ludem ktore on zebrał do siebie na plác v brany mieśckiey *BibRadz 2.Par* 32/6, I 121, 2.Reg 25/23; *BielKron* 28; Iozue on zacny Hetman ludu onego połłá w Pogoniá zá zbiegłemi *RejPos* 217v; *BudBib 2.Reg* 24/2.

»lud izraelski« = *omnis Israel Vulg, PolAnt; cunctus a. universus Israel, a. plebs Israel Vulg* [szyk 519:5] (524): *OpecŻyw* 24, 26, 185; *TarDuch* D3v; *WróbŻółt* 13/7, 76, 79/2, 124/5, 127/6 (10); *RejPs* 31; *MurzNT Luc* 1/80; *LubPs* D2, G, R, R6v, S2 (27); *GroicPorz* 13v, 14; *KrowObr* 63, 90v, 143, 165, 215v (9); Zrułlyłá się ieffcze gniewem pierzchliwość Páńlka ná lud Ifraelski *Leop 2.Reg* 24/1; Dopuścił tedy Pan ná lud Ifraelski powietrze morowe od zaránia aż do czáfu náznáczonego

Leop 2.Reg 24/15; A kápłani gráli ná trąbách przed nimi á wśyftek Ifráelŕki lud ftał. *Leop 2.Par 7/6*, *B4v, *Ex 14/5*, *Num 21/17*, 21 (152); Potym powiedziano Krolowi Egipŕŕkiemu/ iż lud Izraélŕki wćiekał *BibRadz Ex 14/5*; Błogoŕlówieńŕtwa y zlorzeczeńŕtwa ludu Izraélŕkiego. *BibRadz Radz I 116a žp*, *Ex 18/25*, I 103d žp, *Deut 31/7*, 11, I 121 (54); *BibRadzBaz ktv*; Skłoniwśy fie lud Izraélŕki/ ohwalił Pána Bogá/ y wćzynili ták iáko Pan Bog rofkazał. *BielKron 30*; Widząc Moizelŕ lud Izraélŕki około Egipŕŕkich łupow fie obierác/ odfŕpił od tąd ná pułzczą rzeczoną Sur *BielKron 31*, 19, 29v [4 r.], 30v [2 r.], 31 [2 r.] (109); *RejAp 106*, 134v; *RejPos 35v*, 36, 36v, 56, 68v (9); *BialKat 78v* [2 r.]; *KuczBKat 435*; *RejZwierc 206v*, 257v; *WujJudConf 242v*; *RejPosRozpr c2v*, c3v; *RejPosWstaw 44*; A teras Iehowá Bog Izraélŕki wygnał Emorego od oblicza ludu ŕwego Izraélŕkiego *BudBib Iudic 11/24*, *2.Reg 19/40*, 24/4, *3.Reg 8/30*, 38, 14/7 (28); *HistHel C4v*; *CzechRozm 5v*, 7, 16v, 22, 23 (42); *ModrzBaz 83*, 143v; *SkarJedn 3*; *KochPs 118*; *SkarŻyw 479*, 504 [2 r.]; *MWilKHist I4*; *StryjKron 125*; Toć Papiŕta: á tego wźdy o żadnym rodzeniu Chriŕŕufowym nie rozumiał: ále o tych wiekách ofŕtátecznych ludźiách á miánowicie o niewyŕłowionej złoŕci ludu Izraélŕkiego/ Chriŕŕufowi odpornego *CzechEp 157*; Lud Izraélŕski wolny bywał gdy zakonu pilnował. *CzechEp 368 marg*, 83, 153 [2 r.], 170, 236 (20); *NiemObr 71*, 83 [2 r.]; *WerGoŕc 266*; POłuchayćieź żáłoby niebieŕkiego Oycá/ [...] Ná ten niewdźięczny á niewierny lud Żydowŕki/ ktory przedtym ŕłynął imieniem lud Izraélŕki. *ArtKanc E13*, K6; *LatHar [+10]v*, 103, 223, 237, 553 (10); Z ćiebie [z *Piotra*] wynidzie wodz/ ktory będzie rządzil lud moy Izraélŕki. *WujNT 390*, 85 marg, 111 marg, *Luc 2/32*, *Act 4/10*, 24 (8); *PowodPr 4*, 8, 11, 15, 26 (8); *SkarKaz 83b*; *SkarKazSej 668b*, 691b.

»kapłan ludu izraelskiego, nad ludem« (1:1): Kŕorym kŕŕtałtem Kápłani ludu Izraelskiego/ [...] Ná obchod ŕwiąt wroczyŕtych ná trąbách trąbili *BibRadzBaz ktv*; *RejAp 106*.

»książe ludu, nad ludem« = *princeps populi Vulg*, *PolAnt (9:1)*: *OpecŻyw 174*; *WróbŻołt 112/8*; Nie wŕtanie z rodu twe⁸⁰ mąż/ ktoryby niemiál być Kxiążećiem nád ludem Ifráelŕkim. *Leop 2.Par 7/18*, *Num 32/2*, *Ios 1/10*, *Ez 11/1*; *BibRadz Act 23/5*; á náłz czy nieprzyziaciel? Ktory rzekł/ ieŕtem kfiąże ludu *Bożego*/ y náuczyl go iáko miał wzyác Ierycho *BielKron 47*; *RejPos 141*; Kfiążećá ludu y ŕtárlzy Izraélŕcy (*marg*) ŕłuchayćie (-) *WujNT Act 4/8*.

»matka ludu izraelskiego« = *mater in Israel Vulg (1)*: Przeŕtali mocni w ludu Ifráelŕskim/ y odpoczynęli: aź by powŕtáá Deborá/ powŕtáá mátká ludu Ifráelŕkiego. *Leop Iudic 5/7*.

»lud mąż (a. męża) Izrael(a)« = *lud izraelski (2)*: Zás Awŕzálom y wŕzytek lud Izraélŕki (*marg*) Y wŕzytek lud mężá Izraélá/ álbo ták/ y wŕzytek lud mąż Izraél. (-) przyŕzli do Ieruzalimá y Achitofel znim. *BudBib 2.Reg 16/15*.

»mnostwo (a. ćma, a. rzesza, a. tłuszczá) ludu« = *frequentia populi, multitudo plebis Vulg (6)*: *OpecŻyw 52*; wŕŕŕtká ona rzesŕá ludu kthory fie wrácał do oyczyzny *Leop *B4v*, *Num 16/9*; *BibRadz 2.Mach 4/39*; [*Zacharyjasz*] kádžil wŕzedŕzy do koŕciołá Páńŕkiego: á wŕzyŕtko mnoŕstwo ludu/ modliło fię z nadworza *LatHar 686*; *WujNT Luc 6/17*.

»nieprzyziaciel(e) ludu« = *inimicus populi PolAnt (11)*: *Leop Nah 1 arg*, *1.Mach 13/51*; Znáczy ŕtráŕzliwą pomŕtę y porážkę ktorą Bog miał wćzynic nád nieprzyziacíołmi ludu ŕwego *BibRadz I 308c marg*; O Boże náłz bądźże pochwałon/ ktoryś dnia dźifiefzego wniwecz obroćil nieprzyziacíoły ludu

twego. *BibRadz Iudith* 13/21; *BudBib Iudith* 13/21; *SkarŻyw* 559, 560; *CzechEp* 368, 369; *PowodPr* 4; *SkarKazSej* 667b.

»przed oblicznością ludu« = *in conspectu populi Vulg; in oculis omnis Israel PolAnt* (9): Będę pełnił żądliwe ofiary panu bogu przed oblicznością wśelkiego ludu iego/ w pałaczu domu bożego *WróbŻolt* 115/18, 67/8, gg5v; *RejPs* 171v; Y rzekł Hánániafz przed oblicznością wśyfłtkiego ludu *Leop Ier* 28/10, *Ios* 11/6; *BibRadz Deut* 31/7; *RejPos* 55v, 112v.

»ociec ludu Bożego« (1): = *pater populi Dei Modrz*: A tákci Abráhám/ ociec ludu Bożego/ dla wyzwolenia brátá/ woynę przeciwko nieprzyaćiołom podniosł. *ModrzBaz* 104v.

»lud pieszy« [szyk 3:1] (4): *BibRadz 1.Reg* 15/4; porázeni iefzcze gorzey Izráelitowie áż vciekáli/ gध्ये trzydzyeści tyfiác ludu piefzego poległó *BielKron* 63, 65; *BudBib Iudic* 20/2.

»poczet ludu« (8): Tedy Ionátás zoftáwiwłzy w mieście Symoná brátá fwego/ wyciągnął w pole z wielkim pocztem ludu [et exiit in regionem et venit cum numero]. *BibRadz 1.Mach* 9/65, *2.Reg* 24/9, *Ier* 52/8; *BielKron* 39 marg, 73v marg; przeliczćie lud że będę wiedział poczet ludu. *BudBib 2.Reg* 24/2, 15/3; *SkarJedn* 3.

»lud pospolity« = *vulgus a. plebs Vulg; parvus populus PolAnt* [szyk 86:15] (101): *OpecŻyw* 4, 53, [61], 69v, 72 (8); w ktorých [lampach] ogień y wnocy y wednie wftáwitztnie gorzał/ á lud pośpolity Izráhelſki Oleiu dodawał. *KrowObr* 90v; Ná czterzy wiáthry wymierzył mur wśędj wkołó/ długość ná pięć set łokći y ſferokość thez ná pięć set łokći/ dzielącá miedzy ſwiątnicą y miefciem ludu pośpolitego. *Leop Ez* 42/20, *Ex* 19/23, 24, *Num* 11/4, *4.Reg* 25/19, *Act* 17/5, 8; Ty Celniki y poborce lud pośpolithy miał zá przekłethe dla ich drapieſtwá. *BibRadz I* 4v marg, *Lev* 4 arg, 3, 4, *Num* 11/4, *Ios* 6/9 (15); A gdy ſie wrocił Moizefz do Páná Bogá záfię ná gorę/ rzekł mu Pan: Przydę do ciebie we mgle/ áby mię ſłyżał lud pośpolity *BielKron* 32; Roſkazał Iozue kápłanom áby wzyęli Arkę vmowy y ſiedm trąb/ á lud zbroiſty przed Arką ſzedł/ á lud pośpolity zá Arką *BielKron* 47; Weſzli w radę Iozue s pośpolitym ludem *BielKron* 47v; Obaczył lud pośpolity iż to zábiecie Abnerá nie było z wolą Dawidową/ iáko ſie domyſłáli. *BielKron* 69v; Lud pośpolity chwalił Páná Bogá y rzekł/ to iefť práwy Pan Bog. *BielKron* 85, 9v, 16, 30v, 32 [3 r.], 38 [2 r.] (57); *RejPos* 218, 266; *WujJud* 75v; *BudBib 1.Reg* 13/5, *3.Reg* 13/33, *4.Reg* 23/6, *2.Par* 36/14, *2.Esdr* 7/4; *CzechEp* 283; *NiemObr* 83; *LatHar* 698, 722; *WujNT* 228.

»przełożeni (a. przewodnicy) ludu, nad (a. między) ludem; [kogo] przełożyć nad ludem; przełożeństwo nad ludem« = *duces a. principes populi Vulg; capita super populum PolAnt* (7:8;1;1): *KromRozm I* O2v; *LubPs* E3v marg; Y zoftáwił Iozeffá ſyná Zácháryaſſowego/ y Azáryaſzá przewodnikámi ludu *Leop 1.Mach* 5/18, *Num* 27/2, *1.Mach* 5/19; Y wybrał Moizefz ze wśzego ludu Izráelſkiego męże ſtáteczne/ ktore poſtánowił przełożonemi nád ludem *BibRadz Ex* 18/25, *Ios* 1/10, *I* 353v marg; Miał krol Sálomon XII przełożonych nád wśzytkim ludem Izráelſkim *BielKron* 76v, 77; *RejPos* 195; *BialKat* 141; *BudBib 1.Par* 17/7, *Is* 3/7; *WujNT* 428, *Act* 23/5; *SkarKazSej* 678b.

»lud rycerski« = *fortes a. exercitus a. viri belli PolAnt; viri bellatores Vulg* [szyk 9:2] (11): *SeklKat* K4; *Leop 3.Reg* 9/22; *BibRadz 2.Reg* 24/9, *1.Par* 12/36, 38, 28/1; kto napirwey vbieży zamek á pobije ſlepe y chrome/ themu dam napirwśze mieyſce nád Rycerſkim ludem. *BielKron* 69v, 88; Y

rzekł król do Ioawá hetmána (ludu) rycerskiego/ który (był) z nim *BudBib 2.Reg 24/2, 2.Par 25/6, 1.Mach 5/32*.

»starszy (a. przedniejszy, a. starcy itp.) (z, wśród) ludu, nad ludem« = *seniores Israel a. populi, capita populi PolAnt; maiores natu populi a. seniores plebis Vulg (44:10)*: Moizelłowego ducha Pan wdział siedmdzięciátá itárszym z ludu *Leop Num 11 arg, Ex 19/7, Num 11/16 [2 r.], 24, 30, 16/25 (13); BibRadz Ex 18/12, 19/7, Num 11/16 [3 r.], 24, 31/13 (12)*; A gdy było ósmego dnia/ wezwał Moizelł Aaroná y synów jego/ y itárszych z ludu Izráelłkiego *BielKron 37v, 45v, 77, 89v; RejPos 195v, 208v; RejPosRozpr c2v [2 r.]; BudBib Deut 33/21, Iudic 20/2, 1.Reg 15/30, Dan 13/33[34], 41; BudNT Matth 21/23, 26/3, Luc 22/66; SkarŻyw 503*; A przedniejszy między kápłány y itárszy nád ludem/ nápowili lud póspolity/ áby wyprošili Bárábbalzá; á Iezulá itráčili. *LatHar 698, 334, 689, 693, 696, 721; WujNT Matth 21/23, 26/3, 47, 28/1, Luc 19/47, 22/66*.

»synowie ludu« = *filiu populi Vulg (9)*: rzeká do ciebie synowie ludu twego mówiąc *Leop Ez 37/18, Ez 3/11, 33/2, 12; BudBib Num 22/4[5], 4.Reg 23/6, Ez 33/30, Tob 4/13*; o S. Michále nápił Dániel Prorok/ że w pewnych rzeczách dopomagał synom ludu Izráelłkiego *LatHar 325*.

»szemranie ludu, między ludem; lud szemrał« [*szuk zmienny*] (*4:1;3*): Y było o nim [o Jezusie] wielkie szemranie między ludem *BibRadz Ioann 7/12, I 83v marg, I 106 marg*; przeto szemrał lud przeciw Moizelłowi *BielKron 31, 39v; RejPos 242v; BudBib Iudith 6/1; BiaKaz C*.

»lud święty« (*7*): *LubPs Z3*; Pan Bog twój póstánowi cię sobie ludem świętym/ iákoć to záprzyiągł/ ieśli tylko przykazánia jego záchowywáć bédziesz/ á poydziesz drogámi jego. *BibRadz Deut 28/9, I 16 marg, Sap 10/15, 2. Mach 15/14; BudBib Deut 26/19, Dan 12/7*.

peryfr. »lud twardego (a. zatwardziałego) karku, twardej krzyżce« = *lud hardy, nieskłonny do uległości, do posłuszeństwa; populus dura cervice Vulg [szuk 6:1] (4:3)*: *Leop Bar 2/27; BibRadz Deut 9/13*; Bo to wiem iż mię słuchać nie będą/ gdyż ieł lud zatwardziałe⁸⁰ kárku *BudBib Bar 2/27, Ex 34/9; CzechRozm 235*; Oznaymł Pan Bog Moyzelłowi ná gorze on grzech ich y mówił: twardey to krzyżce lud *SkarŻyw 490, 483*.

»lud wielki« = *multus a. omnis populus Vulg [szuk 14:14] (28)*: Ieł tu iedno dziećię/ ktoré má pięćoro chleba ięczmienného/ a dwie rybie. Ale tzo to ieł na tak wielki lud. *OpecŻyw 52v, 44, 72*; a tedy uyelky lud był wkołczyele *PatKaz II 63; Leop Num 11/14, 1.Mach 5/30; BibRadz 2.Reg 24/2, 2.Par 39/4*; Był Ian dobry człowiek [...] A gdy sie k niemu lud wielki obrocił/ bojąc sie Herod áby jego krolestwo przez jego kazánie nie było wzrúfzono/ dał go poimáć a potym ściáć w Mácheroncie. *BielKron 137v, 52v, 83, [85²]v/ 137v, 266; BudBib Bar 2/26, 2.Par 1/10; CzechRozm 202; SkarŻyw 339, 384, 490, 511, 545, 567; CzechEp 113, 719; WujNT Act 18/10; SkarKazSej 665a, 695a*.

»wielkość ludu« = *multitudo populi Vulg; turba PolAnt (15)*: *OpecŻyw 146v; KrowObr 185; Leop Act 21/36; BibRadz Ioel 3/14, Eccli 16/16, Act 19/27; BielKron 266; RejAp 26v; RejZwierc 204v; CzechRozm 255; SkarŻyw 559; PowodPr 30*; á wízytká wielkość ludu byłá zewnátrz modláć sie czálu kádzenia *WujNT Luc 1/10, 19/37; SkarKazSej 678a*.

»wodz (a. wodźca) ludu, nad ludem« [*szuk 10:1*] (*10:1*): *OpecŻyw 69v; LubPs Y marg*; Tylko sam Moizelł/ który był kfiáżę á wodz onego ludu od íamego Pána przeżráný/ wítąpił ná onę gorę *RejPos*

141; *BudBib* 3.Reg 14/7; *CzechRozm* 84v, 94v, 104, 105, 106v; POłuchaycież żałoby niebieskiego Oycá/ ienz był Zydowlkiego ludu miłościwy wodzcá. *ArtKanc* E12v; *LatHar* 378.

»lud wojenny« = *pugnatores, universus exercitus Vulg* (2): A wśyftek poczet kxiążąt po fámiliach mężow mocnych/ dwa tyfiące y fšeść fet. Pod nimi zaś wśyftek lud woienny [...] ktorzy byli fpofozni ná woynę/ y potykáli fie z nieprzyacielmi o Krolá. *Leop* 2.Par 26/13, *Num* 2/4.

»wszy(s)tek (a. wszyciek), *wszen, wsztorzni lud« = *plebs universa, omnis plebs Vulg; omnis populus PolAnt* [szyk 346:69] (376:37:2): Widzicie ijże nitz niemożem pomotz/ oto wśyftek lud za niym ijdzie. *OpecŻyw* 72, [61]v, 69, 82v, [123] [2 r.], 124 (10); *PatKaz* III 153; *HistJóz* B2v, B3; *BielŻyw* 155; *WróbŻołt* L7, gg5v; *RejPs* 88, 96v, 113, 143, 171v; *MurzNT* *Matth* 27/25, *Luc* 7/29, 20/45; *LubPs* Y4; Porużył wśyfthek lud/ potzawży od Galilei/ aż tu. *KrowObr* B2v, 141v; á trąbienie trąby im dáley thym więcey fie ięło rozlegác: y polękał fie wśyftek lud kthory był wobożie. *Leop* *Ex* 19/16; Wślakoż iednak fluchay flowá tego ktore ia mowię w wśfu twoich/ y w wśfu wśtorzniego ludu *Leop* *Ier* 28/7, *Gen* 26/11, 41/40, *Ex* 14/6, 19/8, *Lev* 24, 14 (95); A ták wśyfthek lud fzi do domu Báálowego y poborzyli gi *BibRadz* 2.Par 23/17, *Gen* 7/21, *Ex* 18/14, 19/8, *Num* 1/16, 11/10 (89); wezwał też k tobie Heliafz wśzego ludu áby pilnie pátrzyli/ gdy wczýściwszy mieyfce/ wzyął dwánaście kámieni według dwunafcie narodow Izráelkich *BielKron* 84v, 3, 12v, 19, 30v, 32 (51); *RejPos* 22, 56, 66v, 167, 195, 195v; *BialKat* 273v; *BudBib* *Ex* 11/8, 20/18, 34/10, *Lev* 16/33, *Num* 21/33, 34 (63); *HistHel* B4v; *MycPrz* I A4v; *BialKaz* D3; *BudNT* *Hebr* 9/17 [2 r.]; *CzechRozm* 131v, 171v; *ModrzBaz* 3v [2 r.], 108v; *KochPs* 39, 152; *SkarŻyw* 479, 481, 491 [2 r.], 492 [4 r.], 500 (16); *CzechEp* 296; *WerGość* 266 [2 r.]; *LatHar* 699; *WysKaz* 30; *WujNT* *Matth* 27/25, *Mar* 9/15, *Luc* 2/10, 3/2, 7/29 (24); *PowodPr* 14; *SkarKaz* 385a, 454a, 514a, 577b, 678a, 703a. Cf »niechaj rzecze wszystek lud amen«.

»[kto a. jaki] z ludu« [w tymi jeden (3), kto, niektorzy (3), wiele (2), żaden (3)] = *quispam de populo Vulg* (64): *WróbŻołt* 88/20; *RejPs* 155; *LubPs* R6v; I rzekł Abimelech/ czemuś námi wodził? Mógł fye ktho z ludu poznác z żoną twoią *Leop* *Gen* 26/10, 2.Par 13/17; *BibRadz* *Ex* 23/11, *Lev* 4 arg, 4/3, *Neh* 10/28, I 298v marg, 1.Mach 1/55 (7); zezwawży wśytki Kfiążetá kápłáńkie y náuczone z ludu/ pythał fie od nich/ gdzieby fie miał Kriřtus národzić. *RejPos* 35; Tegoż czáfu Afá wćikał niektore z ludu [*confregit* *Asa de populo*]. *BudBib* 2.Par 16/10, 1.Reg 26/15, *Ps* 44/12[13], 1.Mach 1/55, 5/42, 7/19 (8); Ná to mu [*Helijasowi*] żaden z ludu/ nic nie odpowiedział *HistHel* B4v; *CzechRozm* 114; *LatHar* 399. Cf »starszy z ludu«.

»lud (nie)zbrojny (a. zbroisty)« [szyk 6:3] (9): *SeklWyzn* 3; *BibRadz* *Ios* 6/13, 2.Mach 4/40; lud zbroiřty przed Arką fzedł/ á lud pořpolity zá Arką *BielKron* 47, [85²]v, 341; *RejZwierc* 257v; Nákoniec pátrż ábyś ná ten hak nie przyřzedł/ ná ktory Judařz/ ktory ná Pána/ záraz [!] po wieczery/ moc niezliczoná ludu zbroynego przywiódł zdrádlowie *LatHar* 191, 330.

»lud (onej a. tej) ziemi(e), Krolestwa« = *populus terrae Vulg* (25:2): *Leop* *Lev* 20/4, 4.Reg 11/20, 25/19, 2.Par 26/21, 36/1 (8); głód wźiał moc w mieřcie [*Jerozolimie*]/ á fpiże niedořthálo ludowi onei ziemi. *BibRadz* *Ier* 52/6, *Gen* 23/12, 13, 4.Reg 15/5, 21/24, 2.Par 23/21 (13); *BielKron* 43v; Wźiał łobie lud ziemie oney Ioácházá fyná Iořzyiahowego/ á pořtanowił go łobie zá krolá *BudBib* 2.Par 36/1, 4.Reg 16/15, 2.Esdr 6/16, *Ier* 52/6; *WysKaz* 30.

»lud żydowski« = *plebs Iudaeorum Vulg; populus Iudaeorum PolAnt; Palaestini Mącz* [szyk 118:5] (123): Y tys czyni wżydowfkie ziemi wielkie tzuda/ vzdrawiaiątz wielé żydowfkiego ludu. *OpecŻyw* 121v, 23, 44v, 111v, 120v, 131; *OpecŻywList* C2; *PatKaz III* 108 [2 r.]; *BielŻyw* 155; *WróbŻołt* C4v, E3, G2, L7v, Ov (23); Iakie dobredzieyftwá pan Bog działał nád ludem żydowfkim gdy ie wywiódł z Egiptu. *RejPs* 224v, 162v, 168v [2 r.], 203v; *SeklKat* Ev; *LubPs* R4v; *KrowObr* 74; *Leop* P4, *Iudith* 5/27, *Ier* 16 arg, *Soph* 1 arg, *1.Mach* 3 arg (7); *BibRadz* I 138v marg, *1.Mach* 14/20, 12/11, II 19c marg; *OrzRozm* D4v; Gdy obaczył [*Ptolomeus Filadelfus*] lud y ięzyk Zydowfki ná fwiecie być naftárfzy/ y od Bogá káfkáwy/ kochał fie w ich kfięgach *BielKron* 128v, 8v, 27v, 31v [2 r.], 32, 34v (24); *Mącz* 273a; *OrzQuin* Q; *SarnUzn* E7v; *RejPos* 18v, 32, 150v, 213v; *BialKat* 351; *KuczbKat* 95, 240, 270, 375; *RejZwierc* 257v; *WujJud* 39v, 128v, 237v; *WujJudConf* 54; począł opowiadać ludu żydofkiemu Pána Kryfthuíá. *RejPosWstaw* [143³]v, [143³]v; *MycPrz* I A3; *BialKaz* C; *CzechRozm* 94v; *SkarŻyw* 422; *CzechEp* [399], [400]; *ArtKanc* E12v, E13, L; *LatHar* 326, 354; *WujNT* 90, 299, 392, 423 marg, 428 (12); Nie nowiná to bywála Bogu podáwáć żydowfki lud fwoy w niewolá zá infze grzechy ich *PowodPr* 30, 16, 18, 30.

Wyrażenia metonimiczne oznaczające lud (33): »głos ludu« = *vox populi PolAnt* (2): *BudBib* 1.Reg 8/7; *Vfluchay* głófu ludu tego we wżytkim o cóć mowiá *SkarKazSej* 689a.

»nogi ludu« (1): A iufz więcey nie dopuífczę ruffyc fie nogam ludu Ifraélfkiego [*pedem Israel*] z tey ziemi *Leop* 4.Reg 21/8.

»oczy ludu« = *oculi populi Vulg* (2): *Leop Ier* 28/5; kazał Moizefzowi áby w oczách ludu wżytkiego wprowadził Aaroná y fyná iego Eleázawá na gorę Hor. *SkarŻyw* 493.

»ręce (a. ręka) ludu« = *manus Israel Vulg, PolAnt* (10): *LubPs* T5v; Przyciągnął tedy Iozue y wřfyfthko woýfko iego fnim przeciwko nim do wod Meron nagle/ y vderzyli ná nie/ y dał ie Pan w ręce ludu Ifraélfkiego. *Leop Ios* 11/8, *Eccli* 49/13, *Ier* 38/4; y podam cię w ręce ludu fzałonego/ y dowćipnego ku wytráceniu. *BibRadz Ez* 21/31, *Deut* 13/9, *Ez* 25/14, *1.Mach* 4/31, *Ez* 25/14, *Dan* 12/7.

»serce ludu« = *cor populi Vulg* (14): I włękło się ferce ludu wřfyfthkiego/ y rofpłynęło á rofpuściło fie iáko wodá *Leop Ios* 7/5, *Matth* 13/15; Ty słowá człowieká pogánina dofyc wázne fá ku potępieniu zákámiálego fercá ludu Zydowfkiego. *BibRadz* I 19v marg, *Is* 6/10; A iáki tám był ftrách y okazanie chwały Páńfkiey/ iákie fercá ludu onego/ to tám o tym hiſtoria fzyroko opifuie y fwiádczy. *RejPos* 349, 188, 197, 279v; *BialKat* 113v; *BudNT Act* 28/27; *NiemObr* 90; *WujNT Matth* 13/15, *Act* 28/27; *SkarKaz* 81b.

»uszy ludu« = *ares plebis Vulg* (4): Zwitek ktory czytales przed wřzymá tego ludu wezmi do ręki twey *BudBib Ier* 36/14, *Ier* 36/6, 13; *WujNT Luc* 7/1.

Wyrażenia peryfrastyczne na oznaczenie narodu żydowskiego [w tym: lud Boga Abramowego, lud Boga znający, boży (126), dawny, dziedziczny, Jehowy (a. Jehowin) (3), naznaczony, obrany (2), osobny (a. osobliwy) (9), pański (31), przebrany (a. naprzebrański) (12), stary (6), starego potomstwa Adamowego, starego Zakonu (3), wybrany (25), wyzwolony, zakonny]: *populus Dei Vulg* (226): *OpecŻyw* [79v], 117, 174; *PatKaz III* 108; W thym Pieniu z perfony wřzelkiego człowieka ludu ftarego zakonu prófi prorok o przyłzcie na fwiat fyná boże⁸⁰ *WróbŻołt* aa2v; A niechać niebędzie

dalej pamiątka ludu Izraelskiego. To iest, ludu boga znaiącego. *WróbŻoIt* cc6v, Cv, Y2v; *RejPs* 116v, 122 [2 r.], 155, 155v, 201v; *MurzNT* 56 [2 r.]; Zydy też zowye kołcyołem bożym w czwartych y pyątých kłyęgach Moizellowych. Bo ludem bożym wybranym byli *KromRozm III* B4v, B4, B4v, B5 [2 r.]; *Diar* 21; w zwirzchownym á doczełnym krolełtwie Dawidowym miály ná lud zakonny przychodzić rzeczy íprzeçiwne/ iáko więzyenie y fřoga niewola *LubPs* T4, Mv, P, P4 [2 r.], T4v (11); *KrowObr* 194 [2 r.]; *Leop Num* 16/5, *Iudic* 5/11, 20/2, 1.Reg 11/7, 4.Reg 11/17, *Sap* 18/13; *BibRadz Ex* 1 arg, *Deut* 23/8, I 121, 148v, 2.Par 23/16 (16); *OrzRozm* D4v, H4v; *BielKron* 4v, 29, 29v, 32 [2 r.], 35v (15); *OrzQuin* O4; *Prot C* [2 r.]; *SarnUzn* G7v; *RejAp* 30, 30v, 67v; A nędzny narod żydowłki/ á wierny on lud Páńłki był w ten czás w wielkim á w okrutnym vçifńnieniu *RejPos* 127, 50, 52v, 53v, 57, 57v (22); *BiałKat* 3v, 13v; *KuczbKat* 140, 385; *RejZwierc* 64v, [203]v marg, 205, 205v, 261v, Bbbv; *WujJud* B2v, 195v; *WujJudConf* 39v, 138, 213v; *RejPosWstaw* 21v, 22 [3 r.]; *BudBib Num* 14/27, *Deut* 27/9, *Iudic* 20/2, 1.Reg 2/24, 4.Reg 9/6, *Ps* 46/9[10]; przeto też on [Mesyjasz] do tych tablic zakonnych ludu łtárego potomłtwá Adámowego niema być przywięzowany ábo ná nie władzány. *CzechRozm* 175v, 23, 84v, 98v, 99v, 112v (9); *ModrzBaz* 23v, 24, 48, 104v, 109, 141v; Ták było włtárym zakonie/ Aaron od łamego Bogá moc wziął ná kápláńłtwo [!] y náukę ludu Bożego *SkarJedn* 30, 14, 30; *KochPs* 123, 190; *SkarŻyw* 162, 180, 478 [2 r.], 480, 481 [2 r.] (28); *CzechEp* 366, 368; *NiemObr* 72; *ReszList* 146; *WerKaz* 297; *ArtKanc* C13; *GrabowSet* P3, T4v, V; *LatHar* 289; *WujNT* 88 [2 r.], 90, 669, *Hebr* 4/9, 11/25 (9); A kto więłzym mordownikiem ludu Bożego był/ iáko Nábuchodonor Krol Bábilońłki *PowodPr* 14, 4 [4 r.], 6, 11, 13 [5 r.] (17); Włzędzie fię/ y krom kołciołá/ lud on łtáry modłić mógl/ w káżdym miáłteczku bożnice miáł do náuki *SkarKaz* 455b, 80a, 578a, 633b; *SkarKazSej* 677a, 678a, 678b, 683a, 684b (10).

Szeregi: »bog i lud (izraelski)« [szyk 2:1] (3): toż dopiro będziecie práwi v Bogá y v ludu Ífráelłkiego [apud Dominum et apud Israel]/ y odzierżycie kráiny ktore chcecie mieć przed Pánem. *Leop Num* 32, 22; *BibRadz Deut* 5 arg; *BielKron* 39.

»lud i dziedzictwo« (3): Abowiem tençi iest lud twoy; y dziedzictwo twoie ktoreś wywiodł z Egiptu z pořzodku piecá żelázneho. *BibRadz* 1.Reg 8/51, *Ioel* 3/2; *KochPs* 109, 118.

»kapłan (a. offiarownik), (i) lud« = sacerdos et populus *Vulg* [szyk 9:3] (12): *Leop Ex* 19/24; Moów ták do włzytkiego ludu tey źiemie y do Káplánow *BibRadz Zach* 7/5, *Agg* 1/12, *Esdr* 8/15; *BielKron* 95, 96v; *BudBib Ex* 19/24, 2.Par 36/14, *Lev* 16/23, 1.*Esdr* 8/15; *SkarŻyw* 500; Więc rzekł Piłat do celnieyłzych káplánow/ y ludu połpolitego *LatHar* 722. [Poza tym w połczeniu szeregowym 1 r.].

»lud i kołcioł« [szyk 3:1] (4): Pořyłáł więc do nich Pan Bog oycow ich pořly łwoie Proroki/ ráno włtháiacze/ y ná káždy dzień vpomináiacze ie: przeto ířz chćiał odpułçić ludu łwemu/ y Kołciołowi łwoiemu [quod parceret populo et habitaculo suo]. *Leop* 2.Par 36/15; *BibRadz* I 311 marg; *RejPos* 349v; *BudBib* 3.*Esdr* 8/67.

»krol, (i) lud; krol z ludem« [szyk 9:5] (11:3): A gdy łie iuřz włřylłtek lud przepláwił przez Iordan y Krol: záłtánowił łie Krol/ y pocáłował Berzelai/ y pożegnał łie łnim *Leop* 2.Reg 19/39, 4.Reg 11/17 [2 r.], 2.Par 7/4, 7/5; *BibRadz* 2.Reg 16/14, 19/39, 2.Par 23/16; *RejAp* 20; *RejPos* 50v; Potym widząc y krol y lud on Bogá Dánielowego ták mocnego wiele łie ich náwroçilo do niego *RejZwierc* [203]; *BudBib* 2.Reg 16/14, 19/39; *SkarKazSej* 678b.

»lud, (i) naród« [szyk 3:2] (5): *BibRadz Ez 1/4, 4.Esdr 3/12; BielKron 93v; BudBib Agg 2/89; Moyżelz mu wżytko powiedział/ iako widział Páná Bogá w ogniu y co mu rofkazał/ y iako ośobne połelstwo miał do niego/ áby mu był pomocnikiem y tłumáczem do Pháraoná/ ná wyzwolenie ludu y narodu łwego/ z ręki y niewoley iego. SkarŻyw 490.*

»słudzy twoi [Boga] i lud twój« = *servi tui et populus tuus Vulg, PolAnt (3); Leop 2.Esdr 1/10; A oni łá słudzy twoi y lud twój/ ktoeś odkupił mocą twą nawięczłzą/ y ręką twą namocnieyżą. BibRadz 2.Esdr 1/10; BudBib 2.Esdr 1/10.*

»lud i starszy (a. przedniejszy)« = *plebs et seniores Vulg; populus et principes gentis et seniores regionis PolAnt [szyk 2:2] (4): A Boos Stárżym y włfyłtkiemu ludu oświadczył/ mowiąc Leop Ruth 4/9; BibRadz 2.Par 24/10, 1.Mach 14/28; WujNT Act 6/12.*

»lud i zakon« [szyk 1:1] (2): Włfakocielmy powiedzieli iż ci zakazuie dawátz dáń Cefarzewi/ a nálfym fie krole^m dziala/ náś zakon ij lud odwratzá/ nálfych śwíąt niedbá/ z diabłem dzierzý *OpecŻyw 118v; WujNT Act 21/28.*

»lud i ziemia« (1): A wyciągnę rękę moię ná lud y ziemię Iudfką [*et extendam manum meam super Iudam*]/ y ná włfyłtkie co miełfkáią w Ieruzálem *Leop Soph 1/4.*

Wyrażenia przyimkowe: »dla ludu« = *propter populum Vulg (3): [Mojzesz] połóżył załłonę ná twarz łwoię dla ludu łtráżliwie⁸⁰ BielKron 35; álem to rzekł dla ludu około łtoięcego/ áby wierzyli iżeś ty mnie pošłáł. WujNT Ioann 11/42, Act 4/21.*

»przed(e) (wszy(s)tkim) ludem« = *coram omni populo (a. plebe), in conspectu omnis populi Vulg (32): Była też tam Anna prorokini wdowa letná/ ta też blogoławila pred [!] włfyłtkim ludem rzekátz. OpecŻyw 26; Słýłátz to biskupowie żydowłcy/ chcieli go vchwácitz/ ale nie łmieli przed ludem. OpecŻyw 74v, 73, 125, 132v; WróbŻołt 115/14; Słuby ty kthorem obyecał ku ćci Pánu memu/ Przede włfyłtkim ludem yego chcę ye oddáć yemu *LubPs aa2; KrowObr 110v; Abowiem dniá trzećiego z łtápi Pan/ przed włfyłtkim ludem/ ná gorę Synai. Leop Ex 19/11; BibRadz Mar 8/6, Act 19/33, Ps 115/14, 18; BielKron 38, 40v, 46, 97; OrzQuin X3; BudBib Ex 11/3, 34/10, 2.Par 1/10, Ps 115/14, 18, 2.Mach 7/6; [Ezdrasz] wźiáwłzy księgi zakonu Páńłkiego/ czytał przed wżytkim ludem od poránku/ áż do wieczorá. NiemObr 71; [Pilát] wźiáwłzy wody/ vmył ręce przed ludem/ mowiąc *LatHar 699; WujNT Luc 8/47, 20/26; SkarKazSej 678a.***

~ Szeregi:»przed Bogiem i wszystkim ludem« (2): *MWilKHist I4; O Iełušie Názáreńłkim/ który był máž prorok/ mocny w vczynku y mowie przed Bogiem y wżytkim ludem [coram Deo et omni populo] WujNT Luc 24/19 [przekłád tego samego tekstu MWilKHist].*

»przed kapłany i przed wszystkim ludem« (1): rzekł do mnie Hánániałz fyn Azurow prorok z Gábaon/ w domu Páńłkim przed Káplány y przed wżyłthkim ludem [*eoram sacerdotibus et omni populo*] *Leop Ier 28/1. ~*

W przen [czyj] (12) :

Zwrot: »paść lud« (10): Ty bęđzyelz páłł lud moy Izráelłki/ mowi bog. *KromRozm III H4; Grozi Pan pašterzom ktorzy pašą lud Bozy Leop Ier 23 arg, 2.Reg 5/2, Ier 23 arg; HistRzym 38v; RejPos 293; BudBib 2.Reg 5/2, 1.Par 17/6, Mich 7/14; WujNT Matth 2/6.*

Wyrażenie: »pasterz ludu, nad ludem« (1:1): *RejPs* 117v; O Páfterzu dobry ludu Izráelfkiego/ Co wŕzytko ípráwuiefz mocą Boítwá fwoiego *LubPs* 53.

2. *Mężczyźni* (11) : Iż iák ołow w głębokości wpadł on lud ízalony/ Ták iż żadny nie ogládał dzyatek áni żony. *LubPs* gg3; *BielKron* 99v.

Wyrażenia: »wszy(s)tek lud« = *omnis populus Vulg* [szyk 1:1] (2): *Leop Ier* 44/24; lud wŕzyftek/ y iednego Xiędzá zábili/ niewiaŕty y dzyatki powiázáli *StryjKron* 308.

»moc (a. tłuszczą, a. barzo wiele itp.) ludu« (4): *MurzNT Luc* 23/27; Tedy ífla zá nim wielką tłuŕfczá ludu/ y niewiaŕty [*multa turba populi et mulierum*] *Leop Luc* 23/27 [przekład tego samego tekstu *MurzNT, LatHar, WujNT*]; *LatHar* 724; *WujNT Luc* 23/27.

Szeregi »lud i (a) (dzieci), niewiaŕty (a. żony); lud z żonami (z dziećmi), z dzyewkami« = *multa turba populi et mulierum, omnis populus et universae mulieres Vulg* [szyk 8:1] (8:1): *MurzNT Luc* 23/27; *Leop Ier* 44/24, *Luc* 23/27; wiele ludu náŕzło z żonámi/ z dzyećmi/ z dzyewkámi/ ná íwíęto wítáwione. *BielKron* 99v, 223v; iáko on lud ktorego było do bitwy po ízeŕć kroć íto tyŕŕięcy/ á dzyećci y niewiaŕt bez lidźby/ przepráwić miał *SkarŻyw* 501; *StryjKron* 308; *LatHar* 724; *WujNT Luc* 23/27.

3. *Legendarne stwory człękopodobne* (1) : *Sciopedes*, Lud o yedney nodze w Idiey którą íe zákriwáýą od słoneczney gorácoŕŕci. *Mącz* 373b.

Cf **DRĘCZNO LUDNY**, **LUDNOŚĆ**, **LUDOJAD**, **[LUDOJEDZSTWO]**, **LUDOJEDŹ**, **LUDOKRADCA**, **LUDOKRADCTWO**, **LUDOKUPIEC**, **LUDOKUPIECKI**, **LUDOKUPNY**, **LUDOKUPSTWO**, **[LUDOŁOWIEC]**, **LUDOŁOWNY**, **LUDOTRATNY**, **LUDUMIŁY**, **LUDZIE**, **NIELUD**